

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Volumen ...**

Iustitia Et, Ivs. Sex Libris totidem Tractatus appono, nempe de rerum
Dominio, de Restitutione, de Contractibus Gratuitis, de Contractibus
Onerosis, de Contractibus Fortunæ, de Contractibus Adminicularis, de
Quasi-Contractibus, & nonnullis Innominatis

**Escobar y Mendoza, Antonio de
Lugduni, 1663**

Liber XXXIX. Contractus Onerosi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80681](#)

LIBER XXXIX.

CONTRACTVS ONEROSI.

PO ST Lucratios sequuntur onerosi Contractus, & in primis agendum de iis, in quibus Dominium transfertur integrum, directum scilicet, & utile. Ex quibus duo sunt nominati Emptio, & Venditio, quae se habent loco unius, & Census, qui species, est quadam venditionis. Tertius est innominatus, & dicitur Cambium. Deinde adijcam Contractus Onerosos, in quibus transfertur rei ususfructus in alterum, pro aliqua pensione, vel obsequio. Hi sunt Locatio, & Conductio, Emphyteusis Feudum, & Libellus.

SECTIO PRIMA.

De Contractibus Onerosis Receptiores sine lite
Sententiae?

CAPVT I.

De Emptione.

EMPTIO est contractus, qui consensu perficitur pretij pro merce. Ad emptionem substantiam tria requiro, Mercedem, premium, munum consensum. Dicitur mercedem res vendibilis mobilis, vel immobilia, ut sunt actiones iura, quae pecunia afflent a estimari. Premium est summus seu pecunia, que inventa est ut mensura rerum venalium, & merx esse non potest, aut instar mercis vendi nisi ratione materie, vel alterius extrinsecus circumstantie, ut quia vetus, pulchra, comoda ad tranferendum. Lessi. lib. 2.c. 21. dub. 1. n. 1. Valent. 2. 2. d. 5. qu. 20. pun. 1. Fill. 17. 35. n. 4.

Emptio, & venditio unum contractum reciprocum constituent, qui requirit reproductionem, seu munum consensum. Et ex hoc unum contractum capite hic contractus distinguitur cum à donatione, ac promissione liberali, cum ab aliis

contractibus, in quibus sit commutatio inter reciprocum alia, quam inter mercem, & pretium, ut est permutatio, mutuum, &c. omnes innominiati, item locatio, & conductio. Cum autem contractus emptionis sit in bonum utriusque contrahentis, requirit in utroque a qualitate dat, & accepti, & potest fieri inter absentes per procuratorem, nuncium, Epistolam, solo enim consensu perficitur. Fillme tr. 35. n. 6. & 7. Reginald. l. 2. n. 24. 8. Bonac. de contr. d. 3. q. 2. pun. 1. num. 3. & 4.

Consensus conditionalis contractum emptionis ac venditionis suspendit usque ad conditio. Consensus eiusdem, qua posita perficitur, sed eo modo ut effectus, qui est obligatio absolute iuris finalis conditione ad tempus initi contractus retrorahatur: tractum perinde ac si ab initio consensus ab solitus fuit. suspendit, l. Qui balneum, l. Prior ff. qui patores in p. usque ad ignore. Certè contractus requiriens ratihabitionem alterius, non confertur perfectus, nisi accelerat ratihabitione. Quia ex dispositione iuris continet tacitam conditionem, quae illi vim dare debet, & fictione iuris eius perfectio, & obligatio eam sequens retrorahatur, perinde ac si hæc omnia ab initio fuissent. Azor. p. 3. l. 8. c. 26. Vasq. de rest. c. 6. §. 2. dub. 4. n. 3.

Omnia, que pecunia afflentur, vendi possunt, nisi adit aliqua specialis prohibito, Eu Omniaque circumstantia, pecunia.

Sectio I. De Contract. Onerosis 159

clamantur, quæ venditionem invalidam redi-
vandi posse, aut illicitam. Quia sub venditione cadit,
quidquid tradi pro pretio potest, omnes sci-
litter merces hereditas tota, actiones, quas quis-
que aduersus alium habet res in spe, ante quam
exsita, ut partus ancillis pecorum, arborum
fructus, Bonae de contrah. d. 3. questione secund.
pun. 2. Gomez 10. 2. c. 2. num. 4. Mol. tr. 2. d. 340.
full. 11. 2. 5. n. 30.

Vendi non possunt per se spiritualia, nem-
spiritualia per calices conficerat, alaria, &c. Quia pecunia
dia per se non est manutinendu[m]o harum rerum venditor la-
vendi non erilega esse, & simoniacæ. Per accidens tamē
ratione materie diuidi possunt: dummodo ra-
tione faci pietatum non augatur. Si pæ-
diuum, caltrum, quibus ad mactum efficius (pe-
cial Ecclesiastica), ut patronatus vendi pos-
sunt, modo precium ratione iuris patronatus
non crebat. *L. Iancinus, Cod. de Sacros. Eccles.*
Mol. tr. 2. d. 340. n. 25. *Sylva v. Breviario. qu. 7.*
Reb. p. 2. l. 9. q. 18. *feſt. 4. n. 3.*

Prohibuitur est communi iure, à priuata per-
sona res publicas, id est forum publicum, seu
viam, pontem &c. diuidi, et si venditio refera-
tur in tempus, quo haec bona priuata erunt
huius perleone. *L. seſt. C. ſuſt. ff. de contrah. em-
p. p. 15.* Item iure venia non possunt ea, qua
ſolum ad malum viam deferrunt, ut veneria, qua
nullo modo possunt per adiectionem, vel mix-
tionem viibus humanis prodefere. Quæ vero ad-
mixta viam nocenti deponunt, & viam humano
infernunt, ut antidoti ex veneno confectioni,
vendi poterunt. *Quod sap. 8. v. venen. ff. de con-
trah. am. t.*

D. functi res emi ab executore testamenti emi
non possunt, quando executor debet illas vel le-
dit, & pue re in testamenti executionem. *I. Non licet. ff. de*
pili, aut contrah. emp. Nec res pupilli, vel minoris valent
minoris non emi à tutori, vel curatore ob præsumptionem
pupilli emi fraudis, nisi forte emat palam, id est, ubi hasta
detramen bona fide, & iusto pretio nec addit alius, qui
successore emera velit, *C. de contrah. emp.*
tute, vel Publica officia per le loquendo vendi possunt,
curatore. Quia sunt Regum, ac rerum publicarum, &
8 sunt prelio estimabili, ut ratione eminente,
Publica offi- tunc occasio[nis luci ratione, unde non tenetur
fici vendi- *Principis aut Republica gratis concedere.*
billa per ſe ex motibus aut proprijs ejus V. qui incipit, *Eſſe*
Romani, & Sizii V. qui incipit, cum proſa prema
prohibetur procuratio, affectio, obſeratio aliquar-
ū dignitatem, & officiorum habentium, iuris
dictionem, mediante pecunia, vel solutione, vel
promissione aliarum rerum, sub pena confi-
lationis omnium bonorum, & amissionis quo-
rumcumque officiorum tam Ecclesiasticorum,
quam facultatum obtentorum. *Filiac. 11. 35. n.*
42. *Maled. 2. 2. tr. 9. c. 1. dub. 5.* Diana p. 3. tr. 5.
ref. 108. Azor. p. 3. d. 8. c. 7. q. 3. Regin. l. 2. 5. num.
257. *Nan. fane. 2. 5. n. 7.*

9 Rei alienæ venditio invalida est quoad trans-
ferendum dominum rei venditæ in emplo-
mentem. Quia vendor non potest plus iuri in
emplorem transferre, quam ipse habet: unde
domini rei venditæ potest rem suam, vbi cum
que sit, vendicare, nisi legitimo tempore praefi-
cripta fuerit ab emplore bone fidei. *Valent.*
10. 3. d. 5. q. 20. pun. 4. *leſt. 2. 6. 20. n. 162. Mol. tr.*
2. d. 327. n. 9.

Hominis liberi venditio iure Cæsareo est ir-
Eſſob. & Mend. Tacol. Moral. Tom. V.

rita, etiam si in tempus, quo seruus erit, *Hominis*
referatur. *I. ſi in emptione. ff. de contrah. empio. liberis & edi-*
In tribus autem casibus potest esse valida. Pri- *tio ure*
mo, si vendatus filius à patre ob nimiam ege- *communi*
ſtatem. Secundo, si pro solvendis debitis fiat si eſt irrita,
aut coniunctus fuerat in veteri Testamento. *ſed in ali-*
Leu. 25. Tertio, pro vita propria tuenda, vel quibus casis
etiam pro alio rediendo, ut egit D. Paulinus bus potest
Nola Episcopus, *Garzias de conir. c. 40. n. 18. eſte valida*

Premium rerum venialium duplice potest
imponi: rūmo per Principem, vel magistrum, *Diplex re-*
qui perpenſis circumstantijs, ex quib[us] retur pen- *rum venia-*
det estimatione, statuant, quanti duendi debeant, *līum pre-*
& hoc pretiu[m] dicuntur *Legitimum*, sive quasi le- *ſuum legitimi-*
go definitum, & consistit in indiſſibili, ita ut si munus, &
quis notabiliter excedat in p[re]cio à lege p[re]dicta *naturale*,
pro mortaliſter peccet, & ad restitutionem te-
neatur. Secundū, pretiu[m] imponi solet communis
hominum estimatione, vnde dicitur *Vulgare*,
ſeu *Naturalis*, tanquā à naturali prudentia con-
ſtitutum, & hoc non consistit in indiſſibili.
Vnde triple communiter statuitur *Inſimum*,
Medium, & *Siunnum*, quod, & supremum, aut
rigorofum vocatur. *ſol. l. 8. c. 47. Nan. ſum. c.*
2. 3. n. 7. 8. & 79. *Leſt. l. 2. c. 21. dib. 2.*

12 Vendi potest rem eodem tempore carius
vni, quam alteri vendere, vel carius credito, quā *Venditor*
pecunia numerata abſeq[ue]ntiā, vel vltu[re] poreſt co-
nitio, modo iusti pretij naturalis latitudo serue- *carius quā*
d[icitur] tempora. Inſtitia v[e]l huius p[re]cet ex tribus deſumis re v[e]l ve-
potest. Primo ex hominā estimatione, ita ut res nundare
tanti valeat vendi, quan i communiter in foro pu-
blico, ſchola monopolij fraude, estimatur. Secū- *alteri, &*
do, ex varijs circūlantijs, ut ex penuria, vel co- *carius cre-*
pia mercium, ex p[ro]citate vel abundante em- *dito, quam*
ptorum, & venditorum. Itē indigētia maior ali- *numerata*
quarum rerum uno tēpore p[ro]l[ati] quam alio, auget *pecunia*.
carum p[re]cia. Sicut, & abundantia aut penuria
pecunie anget, vel minuit reū valorem. Tertio,
ex modo res vendendi, vltus enim venduntar
res, quæ ſimil in magna q[ua]ntitate emuntur,
quæ que per partes emi conſuelunt. Et quæ
ſub hasta voce p[re]conis, vel per proxenetas v[e]l-
dūt, vltus p[ro]ſunt emi, quā apud mercatores.
Et pluris vendit[ur] res in propria domo, aut offi-
cina, quā cū ſponte queruntur emptores. Et ex
translatione mercis de loco, vbi est maior illius
abundantia, ad locū, vbi est penuria, p[re]tinim illius
creſcit. *Caet. 2. 2. q. 7. 4. 1. Sot. de inſt. l. 6. q.*
2. 4. 3. 1. *Pretia rerum ff. ad l. 1. Fale. Med. de ref.*
9. 3. 1. *Mol. tr. 2. d. 34. 9. Diana p. 4. tr. 4. ref. 12.*

13 Quando extant duo p[re]cia, quarum vnum à *Servandum*
Principe ſuit taxatum, alterum à comune eſt premium
ni hominum estimatione, feruandum eſt p[re]tium taxatum à
taxatum à Principe. Quia ſicut decreta iusta Principe,
Principum feruanda Junt, ita leges ipsorum relatio[n]e
ſancientes p[re]cia rerum ſunt ſequenda. Valent. munis ali-
2. 2. d. 5. q. 10. pun. 2. *Nanarra de ref. l. 3. c. 2. à tionis pre-*
mm. 1.

Cum vero, omnibus consideratis, morali- *14*
ter conſultat, p[re]tium à Principe taxatum el. Cum con-
ſe in iuſtum, & iniquum, non eſt afferan-ſiat, in-
dum. Propterā vendor potest, ut ſe indem- iuſtum eſſe
nem feruere, tantum de pondere, aut men- p[re]tium ta-
ſura derahere. In dubio autem, nūm pre- xatum
tum ſit iuſtum, p[re]ſumendum eſt iuſtum Principe
in fauorem Principis habentis authorita- potest non
tem p[re]cipiendi, ac taxandi p[re]cia. Quan- obſeruari.
do autem omnes, vel maior pars populi
O 2 taxam

ESCOBAR
Nicols Mer.
om. VI. VII.
E-LV

160 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

taxam Principis impunè violat, sciente ipso, vel dissimilante, illius taxa non obligat. Quia tunc censetur in sua legis violacionem contentire. Secus dixerim, quando transgressores ob violationem taxæ puniuntur. Molina tr. 2. d. 35. n. 24. Reginal. l. 25. n. 283. & 284. Salom. de contr. qu. 77. contr. 16. Filiuc. tract. 35. num. 80.

15 Vendens rem notabiliter excedentem in bonum notabilem res alias, quæ communiter veniuntur solent, potest aliquid ultra taxam exigere. Quia litera excusat hoc utramque consonum æquitati. At si excedent in suo modicis sit, non fecerit ascendere in pretio. **bonitate** Quia a excelsum illi pro nihil reputatur. Si alias, quem defectus in bonitate notabilis sit, & premium eius naturale attingat premium lege taxatum, non tenetur vendor in pretio descendere. **leuitate** Si vero non attingat, descendere tenetur quantum aliquid ultimum proportionaliter minus valet. Quia taxa tradita taxam superponit, rem esse bonam, Molina tract. secund. d. 364. Nauar. summ. cap. 23. n. 88. Reginal. l. 25. numero 284.

16 Quanquam Clerici subiecti Principium laicorum legibus non sint, quatenus sunt ab ipsis, uentur seruare rationem ad illas, quatenus cum lege naturali, ac diuina coniunguntur. Vnde idem premium, ab illis seruandum est, quod à laicis assertatur ob Principis taxam. Sæ v. Venditione, nn. 10. mol. d. 364. n. 4. Reginal. l. 25. n. 286. Diana p. 1. rr. 2. ref. 72. Idem de externis dico.

17 Licitum est emere rem vilius, anticipata solutio intrâ iusti pretij latitudinem usque ad infinitum, & vendere rem carius credita pecunia, vilius enoncata, pecunia, & anticipata, & iniustum, si ex eo tantum, quod anticipetur pretium, emari res pretio iusto infinito minus, vel ex eo quod differatur solutio vendatur plus iusto pretio rigoroso. Quia est vifra palliata, cum pro mutuo virtuali aliquid accipitur. Per accidens tamen licet et interdum minoris emere ratione anticipata solutionis, verb. grat. si exinde emptor patiatur daminum, vel lucri iauran, vel si est periculum fraudis in venditore, quod vel merces non traduceret, vel non sinceras, vel non statu tempore. Quia haec omnia sunt pretio estimabila. D. Thom. 2. q. 78. art. secund. ad 7. Sotus l. 6. de iust. q. 2. articul. 3. Filiuc. tr. 3. n. 96. & 97. Sæ v. Empio, n. 4. Mol. tr. 2. d. 388. Diana p. 1. tr. de contr. resol. 2. 22. & 23.

18 Quando solutio est difficilis, & incerta, vt prudenter astumerit, dimidio nonus, vel proprie posse debita, vel Chirographa emi dimidio minus, vel prof. quamvis emptori ob fauorem Principis vel officialium non sit solutio difficilis nec incerta. Quia horum debitorum premium non pendet ex commmodo vnius, vel paucorum, sed ex publica estimatione qua venderentur, si publice sub voce proponerentur preconis. Huiusmodi autem debita emi non possunt minus à debitore, vel eius ministris, aut officialibus. Quia ipsi, vt sic emant, solent esse causa maligne solutionis, qua in re interdum grauerit à receptoribus, & quæstoribus Principis delinquitur. Nauar. summ. 17. n. 231. Mol. d. 361. Salas de empt. dub. 40. Diana p. 1. tr. 8. resolut. 50.

19 Emptoris obligations quatuor adnoto. Prima est, vt premium integrum præfinito tempore

solvatur, qui autem emit præmium, in quo scit latere thesaurum, iustum præmium habuit, si tantum obligatum det, quanti à necessitatibus estimatur. Secunda, vt supplet præmium, si dedit minus infinito iusto. Tertia, vt venditorem admoneat de iusto pretio, si forte ob ignorantiam minoris vendat. Quarta, vt damno venditoris resarciat ob moram, vel culpam in solutione præmium agenda. Filiuc. tract. 35. num. 223.

CAPUT II.

De Venditione.

VENDITIO est Contractus, qui mutuo consenserit perficiut, & vistro citroque emptorem, & venditorem obligat. Nam obligatur venditor ad tradendum mercem pro pretio, & emptor ad tradendum pretium pro mercede, leg. prima, & secunda f. de contrac. empt. Mol. tract. 2. d. 337. Filiuc. tract. 35. cap. 1. q. 2. 5. & 6. Caram l. 2. Theolog. Mor. 16.

In venditionibus aliquid solet apponi patrum de retrovendendo, & quidem si sit in favorem solius venditoris, res tunc minus valet, quam si res sine tali pacto vendetur. Quia imponitur emptori grauamen, & onus pretio estimabile, quod debet diminutione pretij arbitrio prudens compensari. Aliquando hoc patrum apponitur in solius emptoris fauorem, vt res a venditore redimatur, si in prior voluerit, si prius restituiri, & tunc res plus valet, quam aliquo voluerit, quia venditor subit grauamen, quod est pretio estimabile. Filiuc. 35. num. 159. Less. l. 2. o. 21. n. 114. Reginal. l. 25. n. 293. bonaes, de contr. d. 3. q. 2. pun. 3. Si autem patrum apponitur in fauorem utriusque, ita vt liberum utriusque sit, contractum rescindere, ac dissoluere, si voluerit, tunc res mox valet, quam si apponatur in fauorem solius ementis, & plus valet, quam si in fauorem solius vendentis apponatur. Conar. 3. var. c. 9. n. 3. Less. nn. 120. Filiuc. n. 160.

Venditio cum pacto retrovendendi sive in favorem solius venditoris, sive solius emptoris. **L**icitum est sive in favorem utriusque licita est, & labore hoc patrum, vifra caret, modo quatuor constituant conditiones. Prima est, vt adit intentio emendi, & vendendi. Quia si haec intentio deficit, non est contractus venditio, sed mutui, & vifra committitur, aliquid ex mutuo accipiendo. Secunda, vt adit iustum pretium, censetur autem iustum illud, quo res estimatur prudens arbitrio, feruata consuetudine, vel statutis locorum, habitatione grauamini, quod imponitur alteri contractentibus. Tertia, vt fructus rei empte pertineat ad emptorem. Quia emptor per contractum emptionis dominium rei empte acquisiuit, res autem domino fructificat, sicut etiam ei debet depere, si forte depereat. Quod intelligo, modo fructus ad venditorem non pertineant, proper locationis contractum cum eo celebratum. Quarta, vt in contractu emptionis, & locationis aliqua lesio non adsit, Mol. r. 2. d. 337. Reginal.

Reginald. l. 25. n. 293. Nauar. sum. c. 17. nro. 248.

Azor. p. 3. l. 8. c. 12. q. 1.

²³ Venditionis contractus, quo venditur res cre-
dita pecunia pretio rigoroso, & postea eadem
statim, numerata pecunia, medio vel infimo
precio restituitur, per se loquendo labo via-
re, aliqui excusent in virga venditione
res venditur iusto pretio, quod licet non est or-
dinatus, tamen huiusmodi venditio labore
vitis, & iniustitia pro se fert, qui primus
venditor in jactu cum empore, vt res
ab eo vendita prelio summo, sibi retroceduntur
medio, vel infimo. Quia huiusmodi contractus
cum talis pacto celebratus metu praeconiū pos-
tit virgari, eo quod in munus reflueret
videatur. Tolet. libr. 5 cap. 31. nro. 3. Nauar.
sum. c. 23. nro. 1. Filluc. tr. 25. n. 189. Reginald.
l. 25. n. 296.

²⁴ Sex causas numero, ob quas licitum est
plures res vendere, quam per se ipsa alioqui
valeret, aut vendere. Prima est multitudo
emporum, & copia pecunie. Quia sicut copia
merciū causat sufficiens, vt pretium immi-
natur, ita multitudo emporum, & pecunie
copia causa est, vt augentur pretium. Secun-
da effectus ad rem, que venditur, vt si venditor
agre se prius rei commode, aut oblectatione.
Quia est prius huiusmodi pretio estimabili-
bus. Vnde genita vel statua, quam quis ca-
ram habet, carius potest vendi, quam alioqui
venderetur. Reginald. l. 25. numero 280. Sa-
verb. Venditio, numero secundo modis de rest.
questione 21. Tertia, utrum cessans venditoris,
qui in empore gratiam rem vendit, quam
constituerat vloque ad tempus, quo plus valer-
fasset. Aliquid tamen detrahendum ratione
expedit, & periculi, quod subiijset vendi-
tor, rem ad illud usque tempus asseruando.
Filluc. tr. 35. numero 98. Bonac. de contr. d.
3. questione secund. punt. 4. numero 16. Quartā
est damnum emergens, quod venditor patitur,
pecunia credita. Quia sicut in iusto licitum
est, aliquid supra fortem accipere, ita multo ma-
gis in venditione. Vnde merces communiter
credito licet plures vendentur, quam alioqui
numerata pecunia venundantur, quia in eo
venditionis gener illud si iustum pretium ex
communi vlementum, ac vendendum. Azor.
p. 3. l. 8. c. 8. Conar. 2. varc. 3. n. 6. Sa. v. Venditio.
n. 7. Filluc. tr. 35. n. 13. Sylt. 2. 2. q. 77. art. 1.
q. 4. Quinta, periculum amittendi totum, vel
partem pretij, vel periculum recuperandi pre-
tium cum molestijs, & expensis. Quia id per-
iculum est pretio estimabile. Nauar. de rest.
l. 3. c. 2. n. 98. Mol. tr. 2. d. 351. 356. Reginald. l.
25. n. 307. Diana p. 1. tr. de contr. rest. 57. Sexta
de numis est, modus vendendi, aliquando enim
res carius venditum uno modo, quam alio, v.g.
si merx minutatim vendatur, carius venditur,
quam si in magna venundarentur quantitate, vel
fimeret vlo offerantur, vltius venditur, vel si
quid sub hasta vendatur, aliquando carius ven-
ditur vltius aliquando. Proinde in ijs, que sub
hasta veniuntur, sive præconis voce, pretium
iustum est, quod non excedit suprà dimidium,
nec deficit infra dimidium illius iustum pretij,
quod res illa valerent, si alio modo venderen-
tur. Scio, quod illam docere, iustum in subhaf-
tatione id esse, quod vltimo offeratur, sine fraude:
frans autem aderit, si venditor vitium rei ven-
dit. Escob. & Mead. Theol. Moral. Tom. V.

sciens taceat, vel occulteret, vel si aliquos sup-
ponat, qui premium angeant, vt res pluris, quam
valeat, vendatur, aut si alios subtrahat ab augen-
do, vt res minoris ematur ab amicis, vel conlan-
guineis, vel si captato tempore, quo adsunt pau-
ci emporis, res huiusmodi subiijcat. Empor qui-
que fraudi vi potest, v.g. si impedit, ne aliis
angeat, vt ipse vltius emat, aut si ob inuidiam
angeat, vt alius carius rem acquirat: Gordon.
Theolog. Mor. Rom. 1. 4. ga. 5. c. 8. Diana citat.
restit. 55. & 78. Filluc. numer. 58. & 70. Regi-
nal. numero 319.

²⁵ Qui rem minoris, quam valeret, emunt a ven-
ditore, qui necessitatibus compulsus ad venden-
dum compellitur, excusat postulat si ipse offera
empor, et rem diuidendam. Quia necessitas haec
efficit mercedem vltioneam, quæ pro tertia parte,
vel pro medietate assolet vltoscere. Sæ verb. sunt emi.
Venditio, numero 4. Valsq. de rest. c. 5. s. 1. dub. 10.
n. 61.

Hand est licitum, rem carius vendere ex-
traneis, & peregrinis, quam indigenis, si exce-
dantur iusta pretij limites. Quia nunquam
licet iustum premium excedere. Si tamen ad
aliquem locum accedunt multi exteri præfer-
tim dantes, & mercium audi, tunc cum multi-
plicat semptoribus subito rerum pretia acre-
scant, non certi licitum, carius illius vendere,
quam incolis. Quia merces illæ comparatione
multorum emporum, qui superuenientur dantes, &
ad emendum audi, plus valent, quam compara-
tiones indigenarum, qui inibi commorantur,
Lef. 1. 2. 6. 2. n. 50. Mol. tr. 2. d. 346.

Non potes rem carius vendere eo quod sit
valde vltius empori. Quia hec vltitas est em-
poris accidentalis venditori suffragari non de-
bet, vt iustum premium lades. Nauar. sum. cap.
23. numero 83. Reginald. l. 25. n. 275. Filluc. tr.
35. n. 77.

²⁷ Non licet
rem carius
vendere eo
quod sit
valde vltius
emporis.

Communs emporum indigentia mercium
causa est sufficiens ad premium augendum, vt
accidit, quando adest emporum multitudine. At
indigentia particularis aliquius, emporis causa
sufficiens non est, alioquin postes carius vende-
re panper, quam diuiti. Reginald. l. 25. n. 273. Na-
var. de rest. l. 3. c. 2. n. 20.

²⁸ Communs
emporum in-
digentia
causa suffi-
cens est,
augendi
preij, non
particula-
ris aliquius
in suorum mercium venditione. Quia mer-
cata fuit est exposta lucro, ita etiam danno.
Si vero merces non habeant premium statu-
tum, tunc enim premium primum sit impendu-
tus, sufficiens sit
potest venditor habere rationem expensarum
extraordiniarum in eo taxando. Lef. 1. 2. c. 2. 1.
n. 29. Regin. l. 25. n. 276. Nauar. de rest. l. 3. c. 2.
extraordi-
nariorum ex-
25. Val. 2. 2. d. 3. 9. 10. p. 2.

Mercator, qui mendacij affirmat, rem sibi pen/a peri-
tanti stare, vel tanto pretio alijs vendidisse, cista, ac la-
vt petrabit emporiem ad rigorosum premium, bores ven-
regulariter peccat venialiter mendacijs placido
solum. Quia hac sunt communia strategemata quidam non
vendentium, que emporis communiter no-
runt. Cista autem, quod illa ignorant, vendi-
tor graniter delinqueret, & ad restitucionem quibus mer-
tenteretur, posita materie gravitate vltra iustum
catores
premium. Quia emporibus per deceptionem
causa gravis danni cenlentur, Molina tr. 3. bonac. de contr. d. 1. questione
2. d. 347. numero 3. bonac. de contr. d. 1. questione
2. p. 3. 4. numero 3. 1. rebel l. 9. quast. 7. num. 8. quale pec-
cato.

162 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

Marchant, in resolut. Pastor. cap. secund. questione 13.

31 Quoties facet venditor vitium mercis notabile, quo cognito, emptor non emisset, conursum taceat. Etus sit nullus, ad eftituenti obligatio tur vitium dannata, & in externo foro datur actio, quæ redire, quo co-hibitoria dicunt ad rechabendum pretium, & gratio non rem acceptam reddendam. Nomine autem vitii emisso, vñ intelligitur quicunque defectus, qui per se datus est pretium immuuerit, vel mutare eius voluntate cum luctatem libro primo Codic. de editiis action. obligatione Molina tractat. Secundo. disputatione 353. refeſtivendi ginald. l. 25. numero 337. Verum vitium hoc dannata potest contingere vel in substantia, vt cum vino aqua mixetur, vel in quantitate, quando debitum pondus, numerus, ac mensura non asseratur, vel in qualitate, vt si equus vel seruus ægratus pro lano vendatur.

32 Quid si vi- Si vero vitium, quod tericeatur, non sit notatum quadabile, nec reddit rei notabilitas minus vitem re ticeat, ad vitium, etiam si venditor præsumat, fore, vt non sit no-emptor non emerit, aut non tanto pretio, si tabile, nec vitium dignosceret, contractus non est inualidus, nec in uestis. Quia emptor non cenieat rati- vilon red- tionaliter inuitus, cum vitium ei valde noxiudat ad vitium, non fileatur. Tamen tantum de pretio detra- hendum est, quanto minus valeat res cum eo vitio. Monendusque de tali vitio emptor post contractum, si alius est venditor. *Nauar. sum. capite 23. numero 89. Sa verb. Venditio. m. 22. Mol. tractat. secund. d. 353. n. 20. Reginald. l. 25. numero 337.*

33 Non tene- Per se loquendo, non teneat venditor mani- ffacit. emptori vitium patens. Quia non magis ipse dat venditorem hoc vitium mani- ffacit, quam ad emptorem illud inspicere. Atta- men si venditor animaduertat, vitium ab em- pto non cognoscit ex inaudientia inuincibilis, tunc contractus erit inualidus, ac si defec- tus esset occultus, licet in hoc calu non detur emptori actio in externo foro aduersus venditorem, nisi emptor Iesus sit ultra iusti pre- dimidum. *J. secund. Codic. de refund. vendit. D. Thom. 2. 2. qnaestione 77. a tunclo 3. Nauar. sum. cap. 23. numero 89. Filluc. tractat. 25. nu- mero 120. Reginald. l. 25. numero 336. Azor. p. 3. l. 8. c. 2. 3.*

34 Interroga- Interrogatus venditor de occulis rei vitii, tenet illa manifestare, quām non sīt no- tabilitas in se, vel in ordine ad vitium, ad quem emitur, imo contractus in hoc calu est inua- lidus in utroque foro, si emptor cognito vito, non emittere vnde venditor ad restituionem te- neretur damnorū, quæ passus est emptor, *Lefsius libro secundo capite 21. numero 86. Filluc. tractat. 35. numer. 135. Azor. part. 3. l. 8. capite 23.*

35 Contractus Contractus autem celebratus à venditore vitium rei ignorante, validus est. Quia non vi- detur adesse dolus. Cognito autem vitio, non potest tantum accipere, quantum accepisse, si res eo vitio non laboraret, vnde vel rescindere tenetur, contractum, vel inæqualitatem refarcire. *Nauar. sum. cap. 23. numero 89. Reginald. l. 25. numero 337. Filluc. tractat. 35. nu- mero. 117.*

36 Si vitium ad restituionem, si non est effectum deterius. Si vitium ad restituionem, si non est effectum deterius. Quia nullum damnum inficit emptori, non non efficaciter tenetur ei tradere rem maioris perfectio-

nis, quam ab alijs vendantur. Accendi tamen tur dum sunt venditores ab huic modi mixtionibus, ad aqua diluendas lucis famas inducat. *Lefsius libro secund. iur. ven- capite 21. numero 83. Filluc. tractat. 35. numero datur non 132. Reginald. l. 25. numero 340. Sa verb. Ven- tenetur ad dico, num. 9.*

Qui rem emptam restituit venditori ob notabile vitium occulatum, debet restituere simul *Restituens fructus rei empie medio tempore collectos, rem empia deductis expensis, & estimatione industrie, venditori.* Quia cum contractus fuerit inualidus, & ideo ob occulum rei dominum apud venditorem transferit ideo vitium, de- structus venditor tanquam vero domino resti- but resti- tuendu inuitus. Venditor tamen qui vitium non tuere simul pacificat à se cognitum, tenetur ad restituendū *fructus rei* pretium, & ad alia dannata empiorū fecuta ob *mēdīo tem- pōis* inualiditatem, cum eorum iniulta p̄bre colle- caula existent. *Mol. tractat. secund. disputat 353. Etos. numero 20. Reginald. tractat. 25. numero 337. Bonac. de contr. d. 3. questione secund. punto 6. numero 10.*

38 Verum contractus quinque potest modis dīc. *Ad quem foliū. Primo, per nonum pactū, hoc casu om- pertincent res fructus, quos res protulit eo tempore, quo fructus me- perseruerat est in contractu ad primum per- di, tempore emptorem. Filluc. tractat. 35. numero 164. rīs. contra- Secundū, ex vi pacti retrorenditionis in prima *Etū dissolu- venditione appositi, tunc si eadem pretio res debeat redim, quo vendita fuit, omnes fructus, qui a tempore venditionis vñque ad tempus redemptionis producti sunt iuxta valorem, quent tunc habent, ad emptorem pertinent leg.* secund. Codic. de pact. inter emptor. Tertio, ex pacto legis commissoriae, debet quando alicui res est vendita ea lege, vt nisi intra certum tempus pretium solvatur, res sit inepta, & contractus irritus, tunc si pactum conceptum fuit verbis directis, fructus pertinent ad venditorem, si vero co- ceptum fuit verbis obliquis, & indirectis tunc fructus medij temporis sūt emptor. *I. 2. 3. & 4. ff. de leg. comm.* Quarto, reiolutus contractus ex pacto additionis in diem, id est, quando res alicui est vendita ea lege, vt si intra certum tempus alias meliorem conditionem obligerit, res sit inempta, in hoc calu idem dixerim, ac in tertio o. l. i. ff. de in diem addit. Quinto, si vendi- tio sit conditionalis, & conditio non fuerit im- plēta, tunc cum venditio sit irrita, fructus om- nes ante impletam conditionem percepti per- tinent ad venditorem, si vero conditio impleta- tur ad emptorem spectant. *Mol. tractat. secund. d. 379. Gomez tom. prim. cap. secund. m. 30. Fill. tr. 35. n. 171.**

39 Quando res perit, vel deterior fit post ven- ditio, perit emptori. Quia per traditionem *Quando res translatum est dominum in emptorem, res an- perit post tem domino perit. Excipio sex calus, in quibus venditio- periculum ad venditorem pertinet. Primus est, nem perit si res culpa venditoris perit aut deterior fit, v. emptori: sex. quia non adhibuit debitam diligentiam in causis exci- illa custodienda, dum non tradidit. Quia est vñ- pio, in qui- ditor tunc tanquam rei custos, ac procurator, & bus resven- ideo tenetur de dole, & culpa lata, & levi, non dicitur perit, tamen de levissima; L. *Q. god sap. S. si res ff. de contr. k. empt.* Secundus, quando venditor in mora fuit rei vendite tradende, *L. Illud, ff. de peric. & comm. rei vendite.* Tertius, quando in contractu venditionis conuentum est expresse inter partes, vt periculum ad venditorem perti- neat, *L. si in venditione ff. de peric. & commod. rei**

rei vendite. Quartus, quando res vendita, antequam tradatur accipiatur à Rege ob aliquā necessitate L. si fund. ff. locati conduct. Quintus, quādo venditor aliquid affirmavit de bonitate rei, quo empator sibi persuasit plus duraturam propter bonitatem in peius mutetur: tunc enim venditori peribit. l. si vina. ff. de peric. & comm. rei vendite. Sextus, quando venditio de consensu partium facta fuerit scriptura publica, & antequam nota scriptura consummata fuerit, licet sit iam incepta, res pereat, aut deterior fiat, venditor poterit. lego. Lessivum. l. 2. c. 21. n. 97. Reginaldus l. 25. n. 351. Sylvi. 2. 2. q. 77. articul. 4. quæsi. 4.

Monopolium dicitur, cum unus, vel pauci ad modum efficiunt, ut ipsi soli aliquod genus mercium vendant eo pretio, quo ipsi libuerit. Fit quatuor modis. Primus est, quando venditores conspirant inter se de pretio: unum modo id non sit supra legitimum vel supra vulgare summum non peccant contra iustitiam, quamvis bene contra charitatem, secus si pretium sit lupus legitimum, tunc enim ad restituendum illius auctorari tenetur. Molina tom. secund. d. 345. numer. quarti. Salas de empti. anb. 3. 8. Secundus, quando Princeps alicui concedit prærogativum, ut solus certum genus mercium vendere valeat: hoc monopolium est licitum modo iustum pretium metebus à Princepe sit taxatum. Quia fieri potest, ut hoc Reipublicæ expedit, & nulli iniuria irrogetur. Sa. v. venditio numero quinto. Fullue tract. 35. numer. 213. Reginaldus tract. 2. 5. numer. 327. Tertius, quando unus, vel duo vel tres emunt eis merces, ipsoque soli eas vendunt eo quo eis libert pretio, id est notabilem caritatem inducent peccant mortaliter contra iustitiam, & ad restituendum tenentur, quia sunt causa iniusta damni reipublicæ. Medin. Codice de restit. quæfia. 36. Nauar. de restit. lib. 3. capite secund. numer. 80. Azot. pars. 3. lib. 8. capite 28. Quatuor. si quis vi, aut fraude impedit, ne maior copia mercium aliunde apparetur, ut maneat caritas in Republica: est peccatum contra iustitiam cum restituendi obligatione. Lessivum. lib. secund. capite 21. numer. 13. Fullue tract. 35. numer. 215. Nauarra de rest. lib. 3. cap. 2. numer. 79.

Porro ex venditionis contractu præcipue oriatur obligatio ad rei evictionem. Enīcio vero nihil aliud est quam ablato rei empione, vel alio contractu habite interposito iudicis decreto. Verum quando dicitur, venditorem de evictione teneri est, venditorem teneri ad procurandum, quantum in se est, ut empior legitur habeat rem per contractum traditam, & ad seruandum illum indemnum, si ab aliquo tanquam sua evincatur in iudicio. Hinc empator habet actionem contra venditorem, ad recuperandum pretium cum omnibus impenis, ex eo, quod res sibi evicta est ab altero, leg. Euif. ff. de evictionibus. l. Tenetur ff. de aft. empi. Molina tract. secund. d. 380. Conarrunias 3. v. cap. 17. Sylvest. v. Euifio. Azot. tom. 3. lib. 8. cap. 30. Reginaldus l. 25. numer. 114. Euifio non solum habet locum in venditione, sed etiam in aliis contractibus onerosis, ut in Permutacione, Emphytensi, Cenſu, Locatione, &c. Quia par non est, ut quis damnum patitur in re, quam debito pretio accepit, l. libe-

ra, Codice de sent. & interlocutor. Gomez 2. var. c. 2. n. 32.

Si Res publica annonæ labore in opere, potest quisque cogi, res proprias vendere, quæ ad vi- 42. etum pertinent. Quia licet regulariter loquendo, nemo cogendos sit rem suam vendere, tamen cum subiecti Reipublicæ, & illorum bona in ordine ad bonum commune potestatis publicis, quantum ratio boni communis potest, subordinetur: inde est, poste publicas potestates ipsius Reipublicæ, laborante populo fame, cogere quemque ad vendendum res suas, quæ ad victimum attinent, & vestitum, taxato etiam preio, quandiu durat in opere. Molina tom. secund. d. 341. Sylvest. v. Empiro. q.

4. Potest etiam qui cogi ad diuendendum domum, prædia, agros, si id spectet ad bonum cōmune, v. gr. ad adificandum; vel ampliandum Monasterium, vel Ecclesiam; vel pro sternenda via publica pro Regis' palacio, pro scholis, &c. Scio tamen, plenique in Regnis moris esse ad Regem recurrere. Conar. lib. 3. var. cap. 14. numer. 8. Caramu. l. secund. Theol. moral. numer. 825.

SCOBAR

C A P V T III.

De Censibus.

ENYS est ius percipiendi aliquā pen- 43. sionem ex re alterius visili, vel perso- Censo de- nia. Dicitur esse Ius, quin census non finis, ac di- est ipsa pensio persolumenta quotannis, sed ius nis in re- quoddam ad exigendum quotannis ab alio cer- seruatum pensionem, cui iuri respondet in altero & consigna- soluendi debitum. Unde qui vendit censem, tenuero.

non vendit pecuniam, aut fructus aliquos annos, sed vendit ius exigendi certainam pecunia sumam, vel certos fructus. Additur exre alterius, quia nullus ex re sua percipit propriæ censualem pensionem, sed ex re aliena, in qua ipse ratione census nullum ius habet nisi pensionis exigenda: dominum autem rei in altero residet. Dividitur census in Reservatum, & consignatum. Reservatus dicitur, quando quis transferit rem suam in alterum quod dominium directum, & vtile seruata sibi pensione annua super eadem re. Consignatus est, quando quis super bo- nis suis, quorum dominium directum & vtile retinet, vel etiam super persona sua alteri ius pensionis annua contractu donationis, venditionis, vel permutationis consignat. Molina tomo secundo tract. secundo. d. 380. Toletus libro. quinto cap. 4. 2. Reginaldus lib. 2. 5. n. 410. Arag. q. 2. 2. q. 78. articulo quarto Layman. lib. tertio tract. 4. cap. 18. Bonac. de contr. d. 3. q. 4. pun. vnic.

Census consignatus variè dividitur. Primo 44. ratione materiæ, in Realem, Personalem, & Varie cen- Mixtum. Secundò ratione pensionis, in Fru- sus consi- gnatum, ex quo debetur fructus; & Pecunia- gratius. rium, ex quo pecunia. Tertiò, in Certum, & In- dividit. certum. Quartò ratione temporis futuri, in Per- petuum, ac Temporealem. Perpetuum dividitur

164 Theologiae Moralis Lib XXXIX.

in Redimibilem, & Irredimibilem. Redimibilius autem duplex est, vel enim ex parte solus venditoris, cui licet, restituto pretio censum redimere; vel etiam ex parte temporis, cui licet resigato censu premium reperire, & vocari solet *Census utrinque redimibile Layman lib. 3 tract. 4. cap. 8. Mol. 10. 2. tr. 2. d. 3. 8. 3. Bonac. de cens. 10. 2. d. 3. q. 4. pun. viii.*

45
Ad contractum census ex natura ipsius contractus, sex requirentur conditiones. Prima, ut ad sit intentio emendi, & vendendi, quia totus census sex te vis & obligatio contractuum ab intentione contrahientem pendet. Secundam, ut ad sit iustum premium, tale autem est, quod lex, vel communis hominum estimatio, seu iudicium prudentium praefixit. Tertiam, ut constituantur, censum super te aliqua, liberam habeat illius rei disponendae facultatem: vnde super fundo dotali aliquo vxoris placito: super beneficio, & super accepta in emphyteusum, census hanc potest constitui. Quartam, ut census fandetur in re fructifera: vnde super tritico, oleo, vino constitui non valet, cum haec vnu consumentur. Quintam, ut si res censui subiecta pereat vel fiat sterilis absque censuaria culpa, cesser census ad ratam: nam res domino pertinet. Sextam, ut si aliquid onus imponatur venditori, ad quod venditor ex natura contractus non tenetur, debita mercede compensetur. Quia onera pretio estimabili debita sunt mercede compenlanda. Valent. 2. 2. d. 5. q. 2. pun. 2. Toletus lib. 5. cap. 47. Azor. de cens. p. 3. cap. 7. q. 3. & 7. Molin. 10. 2. tr. 2. d. 3. 8. 3. Lefsi. lib. 2. c. 22. dub. 14.

46
Census realis tam pecuniarius, quam fructarius, & tam perpetuus, quam temporalis etiam vitalitatis eo pretio emptus, quod vel lex taxauit, vel loci approbat consuetudo, iustus ac licitus est, quamvis summa pensionum temporis progressu intendardum preiij supereret quantitatem, Lefsi. l. 2. c. 22. dub. 5. Sotus l. 6. de iust. q. 5. a. 2.

47
Licitus est census realis cum pacto redimendi ex parte venditoris: & probabiliter etiam qui utrinque redimibilis est. Quia aliae omnes venditiones sub conditione redemptionis, praefertim ad venditoris arbitrium (quo eas nullus suscipio, vel praeiumpcio vlna esse potest) licita sunt: Ergo etiam venditio census cum eiusmodi pacto licita erit, dummodo tam aliquo alio modo gravamen, aliquid pro hoc pactum venditori imponitur, ad arbitrium boni viri ab emitore compenlandur. Valent. 2. 2. d. 5. q. 22. pun. 6. & q. 25. dub. 5. Lefsi. l. 1. c. 22. dub. 10.

48
Dyzala debet esse persona, in qua census constituitur?

49
Res in qua census fundatur, debet ad minus tot fructus ferre, qui ad solvendam pensionem sufficiant, detractis expensis laboris & industria. Quia cum vendatur ius ad percipiendos tot fructus, par est, ut res, in qua

census constituitur fructus sufficientes referrat, ad solvendam pensionem. Azor. p. 3. lib. qui sufficiant ad

Ad centum pondorum, non est necesse, ut res censita naturales refuerat fructus nempe olei pensionem. vinnum, triticum, &c. sed sufficit, si ferat fructus pretio estimabiles. Vnde constitutur Non est census super dominis, vel moiedinis, necesse, ut que non ferunt fructus naturales, sed res censita pecuniam. Nec est neculum, ut res censu sub naturales iecta, sit annis singulis actu fructifera, sed fructufera, ut naturales ferat. Etiam res fructifera sit, & sparetur fore, ut fructus ex ea percepiantur. Si tamen res facta esset sterilis, ut amplius fructus producere non valeret, nequirit in ea census constitui. Non autem censetur res infugifera, si per vnum, aut duos annos fructus non retulit. Reginaldus lib. 25. n. 411. & 429. Valent. 2. 2. d. 5. q. 22. pun. 2. Sa v. census n. 7.

51
Temporalis census, constitutus est, ut est omnis vitalitatis, minori pretio emi potest, quam sunt pensiones speratae. Quia quod pensiones simili sumptu superent fortior, id fortius est, sicut enim possunt superare, sic etiam res speratae. Couar. lib. 3. var. cap. septim. n. 3. & 4. emi quam Bocan. 2. 2. q. 5.

52
Centus non potest emi minori pretio, quam initio fuerit creatus, quando pretium legitimum a Principe constitutum est. Quia taxatur pretium in venditorum gratiam: possunt tamen maioris vedi. Lefsi. l. 2. c. 22. dub. 7. Fillius. tr. 35. n. 270. Si autem pretio illegitimum non habet vel si illud passim non feruerit, potest emi minori pretio, quam initio fuerit constitutus. Quia pretium vulgare in indivisiibili non constituit. Diana parte prima trattat. de contron. resolutio- ne 36.

53
Licitum est emere censum cum pacto, ut Licitum est quando voluerit venditor redimere, teneatur pactum ut eadem redimere moneta, si certum sit, moneta ea est estimationem non esse mutandam; & si demone- vniq[ue] erat dubium, an effet argenda, an ta redima- minenda; & si certum erat estimationem tut. angendam, & empor statuerat suam pecu- niariam illud tempus assertare. Extra hos casus tale pactum licitum non est, nec in conscientia obligat. Bonac. tomo secundo. d. 3. q. 4. numero 36. Salas de cens. dubio 24. Fillius. tr. 35. num. 271.

54
Absolutè est licitum censum emere cum pa- Et ut sit cto, & non possit redimi nisi intra certum tem- redimibi- pus, ita ut si intra id tempus non redimatur lis, si invia hu[m]modi census debet esse maius, quam si certum tem- temper redimibilis, maneat: & minus, quam plus non re- si absolute esset irredimibilis. Med. de usur. q. dimatur. 15. dubio primo Couartunias lib. 3. variar. capit. 8. Licit autem est emptio census cum pacto, ut possit redimi post certum tempus, verbi gratia, post decennium, ita ut ante redimi nequeat. Couartunias citatus numero septimo Licit ap- ponitur census conditio, in id consentaneum est nature contractus, ut non possit redimi per partes. Toletus libro quinto capite 45. numero quarto.

55
Pij V. Bulla de censibus non obligat, ubi non est promulgata, vel recepta. Quia probabile est, non solum leges Imperatoris, ve- V. non obli- rum etiam pontificias non obligare, nisi sint in gat, ubi Provincia

*formulata Provincia promulgata. Vbi igitur non fuerit
at recepta, seruanda sunt leges & consuetudines
ibidem usitate, quae legi diuinæ, ac natura
li non repugnent. Vbi vero nulla esse consuetu-
do habens vim legis, fatis erit legem natura-
lem ferare, que tantummodo requiri aequa-
litatem inter censum & pretium. Layman. l. 3.
tral. quarti cap. 17. Beccan. parte secunda tr.
terti cap. sexti. num. quint. Sylui. 2. 2. quæst. 78.
articulo quart. quæst. secund. conclus. 3. Lessius li-
bro secundo cap. 22. dub. 13. Molina 10. 2. 17. 2.
d. 395.*

*Cū census emptus fuit minoris iusto, & pre-
dictus census tunc lege constitutum est cū clausula irritante
minoris iusto contractus pensiones sunt restituendæ quatenus
non est lege constitutum, vel saltem non cum
legi const. clausula irritante: nihil ex pensionibus re-
stituti debet, sed tantum est suppendum pre-
dictus clausula, & damnum, si quod venditor obne-
nit, compenſandam. Medin. quæst. 15. dub. 4.
natum. Lessi l. 2. 6. 2. dub. 13.*

*Pretium instans censum lege Principis
constitutum: & ea deficiente, consuetudine
communi. Unde sit, ut pretia censum pro-
varietate temporum, & locorum sint varia.*

*Census enim irredimibilis in Hispania est vi-
ginti octo, signati novem, vel tringinta aureo-
rum in singula: in Sicilia est solidi decē aureorū
iuxta Nicolai V. & Gregorij XIII. approbationē.*

Idem approbavit Calixtus III. & Martinus.

*V. pro Polonia, & Germania. In Belgio cen-
sus irredimibilis non habet premium legitimum
nec possunt de novo creari, obstante Caroli
v. constitutione. Reservatim possunt vendi vi-
ginti quinque in singula, vel etiam minoris.
profecto in his locis, ubi floret negotiatio, mi-
noris estimatur census idem accedit, ubi est pe-
cunia penuria. Quia hæc facit merces minoris
afflamar, & negotiatio efficit ipsam pecuniam
quæstus nolam, ac proinde plus valentem. Census
autem vitalius pretium, si ad unius vitam lo-
cum constitutus alloget apud Hispaniam esse
decem in singula, Toletus lib. quint. cap. 47. n.
3. Sa v. censos, numer. 5. Azor. p. 3. lib. 10. cap.
4. q. 4. Billinc. tral. 35. numer. 265. Valent. 2. 2. d.*

*5. q. 22. pun. 5. Salas de cens. dub. 22. numer. 2.
Denique pretium census deficiente lege, &
confuetudine, optimè constitutur ex propor-
tione pretij rerum fructiferarum, ut agrorum,
domorum, ac similium, que enim pretio emi-
potest res fragifera, que deductis expensis quo-
tanis reddat centum aureos, eodem, & etiam
nuoore iusto potest comparari census realis
irredimibilis tantum pendens. Debet autem
in pretio constitutuendo attendi aquitas, & virtus
que contra hennis grauamen, alieque circum-
stantie Layman. lib. 3. tral. 4. capite*

17. numer. 14. Contra rurias lib. 3.

variarum capite nono

numer. 6.

CAPVT IV.

De Cambiis.

*A M B I V M est negotiatoria permittatio
diuersarum pecuniarum, seu pecunia Cambi⁹ de-
runt accidit aut ex parte figura, vt in moneti
diuersarum Provinciarum; aut ex parte ma-
terie, vt cum sunt diuersi metalli, aut ex parte
qualitatis metalli eiusdem generis, cum vnum
est præstantius alterozant ex parte quantitatis
cum sunt diuersi ponderis, aut numeri. Tolent
tus lib. quinto capite 50. numer. prim. & omnes.*

*Differet cambium à mutuo primo, quia de ra-
tione cambi⁹ est aliqua pecunia diuersitas de Differet à
ratione autem mutui est, vt res mutuata in ea-
dem specie redditur, nisi mutuana velit diuersa
esse contentus. Secundū de ratione mutui est
vt aliquandiu solutio expectetur; de ratione
autem cambi⁹ non item; constat enim simplex
eius natura, vt pecunia diuersa pro diuersa
pæsenti commutetur. Camporū hic appellatur
ille, a quo petitur, vt pecuniam permuteret,
Camparius vero iste, ad cuius petitionem pecu-
nia commutatur. Omnes communiter.*

*Dividitur cambium in Reale, & Siccum. Vo-
catur Siccum, quod non est verum cambium
sed fingitur esse propter imaginem cambi⁹ pre-
ferens; vt quando habetur sola ratio tempo-
ris; aut quando fingitur alibi solutio facien-
da, & sit eodem loco cum vltura, siccum etiā
dicunt, quia caret humore, seu iusto titulo ad
lucrum parendum. Hoc cambium est vltura-
rium, quia accipitur lucrum ob solam dilatio-
nen solutionis, quae est mutuum virtuale. Lessius
lib. secundo capite 23. dub. prim. natus sum-
mae capite 17. numero 286. Valent. 2. 2. d. quin-
ta quæst. 23. pun. prim. Bonac. de controv. disp.
3. quæst. 5.*

*Cambium reale est legitima permittatio pe-
cuniatum, ex qua inste aliquid lucri excipi po-
test. Hoc sub dividitur in Minutum, & Loca-
bium reale, le. Minutum est, cum quis dat pecunias ma-
iores pro minoribus, vel ē contra vel cum permit-
tit ut vetus cum nova pecunia, patria cum ex-
ternæ, aurea cum argentea, argentea cum cuprea. Minutum
dicitur etiam hoc cambium Mammale, quia de
manu ad manum eodem loco, ac tempore per-
fici solet. Hoc cambium est licitum, quecumque
interueniat pecunia diuersitas, modo summa di-
uersa pecunia, quæ recipitur, tanti à viris peri-
tis estmetur, quanti estimatur summa data,
Reginaldus lib. 25. numer. 438. & 439. Lessius
libro secundo capite 23. dubio primo Sylui. 2. 2.
q. 78. a. 4. quæst. 3.*

*Cambium locale est in quo pecunia praesens
commutatur cum pecunia existente in alio loco Locolis cū
& dici etiam alloget Cambium per litteras; bījastitia.
qui camporū suas dat litteras, vt per eas cam-
plarias accipiat in illo loco pecunias ab eo qui
camporū est socius. Hoc cambium est licitum,
quia si camporū re ipsa pecunias campa-
rio de loco in locum transferret, posset petere
aliquam*

EL SCOBAR
Encol. Mer.
Em. V. VI. VII.

EL LV

166 Theologiæ Moralis Lib XXXIX.

aliquam compensationem ; ergo etiam potest cum accepta v. gr. pecunia Vallisoleto, dat illi litteras, vi quarum Hispani, vel Matrito. tantum accipiat. Nauar. *Summa capite 17. numer. 289.* Toletus *libro quinto capitulo 53. numer. 6.* Reginald. *lib. 15. numer. 456.* Layman. *lib. 3. s. r. 4. c. 19. n. 2.*

62
*Quatinus
tituli, cur
campor in
cambio mi-
nuto plus
accipere
possit, quam
dedit.*
 Quatuor assigno titulos, cur campor in cambio minuto plus accipere possit, quia dedit. Primus est locatio opere, & obsequij, quod praefat congregando omnis generis pecunias, quae permutari debeant, & paratum se prebendo ad easdem communitandas secundum campiorum voluntatem : que omnia sunt pretio estimabilia. Sylvestr. v. *Vsura 4. q. septim. S. à v. Cambiū, numer. quinto.* Lessius *libro secund. c. 23. dubio secund.* Secundus est interelle lucri vel commodi cessantis : unde licet exigere supra valorē legitimam namni quanti estimabuntur arbitrio prudentis illa spes lucri, qua per cambium quis priuatur. Medi. de *vsura q. 7.* Nauar. *s. à cap. 17. numer. 288.* Bonac. *de contr. d. 3. q. 5. quinta pun. unice numer. 3.* Tertius est labor numerandi pecuniam: cum enim campor huinsmodi laborem in gratiam campiarum subeat, merito ei compensantur intercedente virtualliter contractu locationis operarum. *Sotus de ius. lib. sexto q. 1. articulo prim. Graf. p. 1. lib. secund. capite 10. numer. 4.* Salas de *camb. dub. 34.* Quartus est commodities conseruandi, transferendi, numerandi, & vbique negotiandi. Unde plures estimantur mille ducati in aureo quam in argento : plus in argento, quam in cupro. *Filluciūs tr. 35. part. secund. nu. 361.* Salas *dub. 3. n. 4. q. 6.*

63
*Ad iustitiam cam-
biū per mi-
nūm tria
desideran-
tur.*
 Ad iustitiam cambiū per minūm tria desiderarim. Primum, vt in campiore nulla sit falsitas dando aurichalcum pro auro, minorē monetam pro maiore. Secundum, ne sit fraus in valore monetæ, nam si campori constet, monetam, quam campiarus tradit, plus valere, debet veritatem aperire. Tertium, vt sit iustū premium, scilicet lege statutum : extra autem legem, id erit iustū premium cambiorum, quod communiter prudentes & probi, ponderatis omnibus circumstantiis ad rem facientibus, iudicabunt. Toletus *libro quinto. capite 51. numer. 8.* Sylvi. *2. 2. q. 78. 4. 4. q. 1. 3. concl. 4.* Filluciūs *tr. 35. n. 362.*

64
In cambio aliquid triplici titulo, nōt accipere.
 In cambio aliquid triplici titulo, nōt accipere. Primus est locali potest aliquid accipi à campiore triplici ex titulo. Traictit enim pecuniam quia hic adest, in locum, ubi quis adest desiderat, quae opera in gratiam alterius praestita est, pretio est m. bilis. Molina *10. 2. tr. 2. d. 403.* Filluciūs *tr. 35. numer. 380.* Malder. *2. 2. tr. 5. capite quinto dubio 3. numer. primo.* Secundus est præstatio periculi, seu asecuratio. Quia accipiens hic pecuniam alio trajectandam, suscipit in seonus transferendi, & periculum, si deripere. Nec refert, quod campori in pecunia transferenda nullum sit periculum, cum ipse alibi eam paratam habeat enim eius induxit, aut fortuna est assignandum. Reg. *naldus lib. 25. numer. 454.* Bonac. *de controvers. d. 3. q. 5. pun. unice numer. 7.* Graf. *parte prim. lib. secund. capite 110. numer. 4.* Terris est maior estimatio pecuniae in loco, ubi datur, quam ubi creditur, siue ea estimatio sit intrinseca, hoc est siue à lege, vel communis consuetudine valor pecuniae pronenit

ex conditione materiae, & ponderis, siue procedat ex causis extrinsecis, ac fortuitis, & ideo ratione utrinque estimationis potest campor aliquid lucrari, modo lucrum id iustum cambiū premium non excedat. Sylvestr. v. *vsura 4. q. 4. q. 1.* 8. *paragrapho prim. Filluciūs tr. 35. numer. 380.* Reg. *naldus lib. 25. n. 46. 1.*

65
 Cambium ad *Nundinas* non differt nisi accidentaliter à cambio locali ex natura sua. Quia eadem persona in vitroque convenienter tegitur eodem nummo, & variatio pretij sit iuxta longius, aut brevius tempus. Fit iustum tribus confluentibus conditionibus. Prima, vt sit realis permutation ex uno loco in alium, habita ratione diversitatis pecuniae, ac valoris monetarum. Secunda, vt seruetur iustum pretium iuxta communem fori estimationem, in qua habenda est ratio abundantiae vel penuria pecuniae, distantie, aut vicinatatis locorum. Tertia, vt in estimatione pretij non habeatur per se ratio temporis, hoc enim esset vsurarium, ut ex Bulla Pij V. colligatur. *Filluciūs tr. 35. articulo secund. capite septim. Sylvestr. v. vsura 4. q. 4. q. 1.* 4. Nauar. *Summa cap. 17. n. 297.*

66
*De monopo-
lio in
cambiis vi-
tando.*
 Vitandum quidem est in cambiis monopolium unde pretium direcťe augatur. Hinc monopolium facientes direcťe, & per se sue ex pacto expresso, siue ex tāco peccant contra iustitiam, si augent pretium ultra iustum: contra quem etiam faciunt cooperatores monopolij positione; qui quidem in solidum ad restitutionem tenentur, si principales non satisfaciant. Toletus *lib. quinto capitulo 53. numer. tertio.* Filluciūs *tr. 35. parte secunda numer. 415.* *Sotus de ius. lib. sexto qu. 12. articulo 3.* *Salon. de camb. g. 4. articulo secundo controvers. 13.* Cambium vero pro secundis, vel terciis nundinas usurarium censetur, si campor ob id plus exigit, quam exigeret, si pecuniam ad proximas nundinas impertiret. Quia alioquin aliquid exigit ob solam dilationem, quod est usurarium. Lessius *lib. secundo cap. 21. dub. 1. numero 91.* Toletus *ib. numer. 7. & c. 5. numer. secund.* Nauar. *Summa cap. 17. n. 301.*

67
*Petetis in
cambio pi-
gnus exigi-*
 Qui tradit pecuniam ad cambium alieni, cui non fidit, potest exigere pignus, vel fideiulsoře pro crediti securitate. Quia in omni contractu iustum est cuique, se indemnum ferrare, quantum postular natura contractus. Azor. *p. 3. lib. 10. cap. 1. q. 1.* Toletus *lib. 5. c. 52. n. 5.* *Salon. dub. 21.*

68
Pius V.
*quator ad
cambijs rea-
lis in iustitiam
regnit
conditions,*
 Pius V. in Bulla de cambiis, damnans tanquam usuraria omnia cambia secca, in quibus singulis alio loco futura solutio, cum intendatur futura solutio, cum intendatur futura eodem, ubi sit contractus; in cambio reali quatuor requirit conditions, ne sapiat usuram. Prima est, ne campor ratione dilationis ultra terminum præstitutum concessio, de aliquo lucro pacificat secunda, ne ab initio, vel postea pacificat decretu interesse, etiam in evenitu, quo solutio tempore debito non fit; non prohibet autem pacium de interesse incerto, quo postea ex mora campiarum fuerit deprehensum; & ne poena moderata adiiciatur, si negligenter tempore præscripto non fuerit facta solutio. Tertia, ne ultra primas nundinas, aut consuetos terminos, ubi nundina non exceptantur, realia cambia exerceantur iuxta receptum locorum usum nempe cum extensiōne

168 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

Couat secund. var. cap. 15. num. 3. Molina tomo secundo tract. 2. disput. 490. Vxor verò mortuo marito , vel soluto matrimonio , tenet ut stare locationi facta à marito , conugio durante , quod locationem bonorum paraphernalium . Quia huiusmodi locatio censetur facta à marito nomine vxoris tanquam ab administratore , & procuratore . Non verò tenet ut stare locationi fundi dotalis , quia marius censetur locesse proprio nomine non communi , vxor tamen tenet ad seruandum maritum indemnum , ne damnum ob id patiatur . Gomez secund. var. capite 3. numero 8. Molina. d. 492.

76
Minor vel
pupillus te-
nent ut stare
locationi
facta à cu-
ratore , vel
tutore .

77
Quid de-
bet si fiscus
succedit in
locatione
ceteris , &
successor
singularis
potest expellere
colonum . Imò non tenet ut stare
locationi , quam delinquens post patrum
crimen celebrauit , ob quod eius bona
ipso iure publicantur , quia cum fiscus ante
locationem ius acquisierit , delinquens non
potuit ei praeditare . Reginaldus libro

25. numero 543. Sanchez libro secundo decal.
capite 2. numer. 53. Fillius tract. 36. cap. secun-
do quæst. 3. Molina tomo 2. tract. 2. d. 491. nu-
mer. 1. ¶ 2.

78
Prælatus
successor te-
nent ut stare
locationi
ante facta
nomine Ec-
clesie .

Prælatus autem successor tenet ut stare lo-
cationi antea facta ipsius Ecclesiæ nomine de
rebus non pertinentibus ad Prælatum , sed ad
Ecclesiæ ; tamen competit Ecclesiæ ius resti-
tutionis in integrum , si lega innuerit . Præla-
tus vel beneficiarius non tenet ut stare loca-
tioni facta ab antecessore nomine proprio in suā
vultatem de rebus beneficij seu dignitatē ad
proprios Prælato vel beneficiarii redditus , &
sustentationem . Quia locatio facta est ab eis
nomine proprio , & de re , de qua pacisci non
poterant nisi pro tempore quo dignitatem , aut
beneficium retinebant . Hoc verò intellexerim ,
modo non adit aliquid legitima confitudo in
contraria ; & modo res sit integra , &
non dum inchoatus sit annus , Sylvestr. v. lo-
cation. quæst. 11. Ricci. v. Alienatio. decis. 123. Quarauia v. Alienatio. numero 19. Couartuia.
2. var. capite quinto , Sà v. conductio numer. 10. Molina tomo secundo tractatu secund. d. 492.
numer. sext.

79
Si res loca-
ta pereat ,
cuinam pe-
rit?

Si res locata caſu fortuito pereat , domino
perit , nec conductor debet pensionem pro
tempore , quo res sit utilis . Si verò id ex
culpabilis eius proueniat negligencia , vel
etiam sine culpa ob suum commodum ex relo-
cata procurandum , non potest quicquam de
pensione detrahente . Fillius tract. 36. capite
secundo quæst. 8. Lessius libro secundo capite

24. d. b secund. Nauar. summa capite 17. num.
187. Couartuia 3. var. c. 3.

Certè conductor tenet ut culpa lata , & le-
ni ; non autem de levissima , nec de caſu Conductor
fortuito , quia contractus fuit in virtutem locatori , &
commodum . Nec enim tenet ut in custo locator con-
dienda , & conseruanda maiorem adhibe . ductor ite-
re diligenter , quāq; communiter ab nō. uir.
huiusmodi conductoribus assolet adhiberi .
Locator autem conductori tenet ut locet illi
rem vitiosam , indeque fiat , ut conductor
demanum capiat . Fillius tr. 36. c. 2. fine Lessius
l. 2. c. 2. 4. dub. 6.

Communi ex iure pensio soluenda est in 81
fine anni , nisi aliter conuentum sit , aut pro Quidam
bet consuetudo : & pro ea censetur obligari / soluenda
fructus in prædio separati , & res inducta in pensio , &
prædiū animo , vt ibi sint , quando con- quando de-
ctio durauerit : & si extrahantur , tacite hypo- beat de ea
thesca censetur . Locator autem rei fructi aliquid re-
ferat remitteret tenet utram pensiōem , quam mittit .
do sterilitas vel calamitas anni est tanta , ut
conductor nihil ex conducto perceperit : nisi
aliter sit conuentum . L. solutum , §. solutum .
ff. de pignorati. alt. L. ex conducto , ff. locat. C.
Propter sterilitatem de loca & cond. Si autem
calamitas non sit tanta , sed re vera magna
sit , pro rata gerenda est remissio . Eam autem
sterilitatem dixerim esse magnam , quando res
conducta non reddit dimidiam partem fru-
ctuum , quos dare consueverat . Non tenebi-
tur verò quidquam reddere , quando præde-
dictum autornum fertilitas praesentem sterili-
tatem compenſare videatur . Gomez 10. secund.
capite 3. numer. 18. Nauar. sum. cap. 17. numer.
190. Lessius lib. 2. cap. 24. numer. 13. ¶ 14. dia-
l. p. 3. tr. 6. ref. 17.

Quando autem aliquo anno est extraordi- 82
naria ubertas proueniens ex cœli clementia , Quando
vel caſu fortuito , non ex sola coloni indu- autem possit
stria : potest locator pensiōem angere , quia pensio au-
si pensio aliquid est detrahendum ob sterili- greditur
taem , potest etiam ut ob infelicitam uber-
tatem aliquid addatur . L. s. merces , §. vis ma-
ior. ff. locat. Fillius tr. 36. cap. 3. q. 5. Lessius
l. 2. cap. 24. n. 21. ¶ 22.

Duplici modo locatio finitur . Primo lapsu 83
termini constituti . Censetur prorogari , quando Dupli-
locator sciens permittit conductorē rem loca-
tum tenere . Secundū finitur motu contra-
hentium / censuta , quia per quas causas res na-
licitur , per easdem dissoluitur . L. Nec cui licet
Codic. hycat. Molina tomo 2. tr. 2. d. 498. numero
9. Rebelloz de locat. quæst. 12. Gomez de lo-
cat. cap. 3. n. 15.

Non potest locator rem locatam repetere , 84
nondum finito locationis tempore , quia non Quando
potest à contractu resilire , initio conductorē posse res
locatam repete . Qui per illum contractum ius acquisit ad locatari repete
certum usque tempus , quatuor vero causas res na-
licitur , qui non fini-
to locatio-
nis tempore
re ?
eae. ff. locat. C. Propter sterilitatem , §. vis ma-
ior. de locat. Prima est , quando conductor , cut
res ad quinquennium , vel ad plures annos
fuit locata per biennium continuam ultra ter-
minum præsum distulit solutionem pensio-
nis , quia frangenti fidem fides non est ser-
uanda . Nauar. sum. cap. 17. numer. 19. Sà v. con-
ductio

Sect. I. De Contract. Onerosis. 169

dollio. n. 7. *Fill. tr. 36. c. 3. q. 8.* Secunda est causa impronius, per quem dominus, quam locasti tibi incipit est necessaria ad habitandum, & haec causa solammodo locum habet in dominibus caute habitandi necessarijs, sive autem in agrijs. Quia a lex concedent continet privaligium, quod non debet extendi. Tertia est, si dominus, vel alia res locata necessario egeat refectio, que non potest in habitante, vel occupante conductore fieri, illa autem peracta, dominus est conductor recta iusta. Quarta est, si conductor re conducta abutatur, sive damnum inferendo, sive infans introiicendo perdonas, sive alia ratione cum scandalo viendo. Cetera prima, & quarta causa habet locum non solum in redditibus & praedij urbanis, sed etiam in praedij rusticis, immo etiam in mobilibus. *Caram l. 2. Theol. mor. n. 6. 97. Bonac. de contr. d. 3. q. 7. p. 7. 2. n. 11. & 12. Fill. tr. 36. c. 3. q. 8. Lel. l. 2. c. 24. dub. 7. mem. 34. Gom. 10. 2. c. 3. n. 6.*

84
Tenetur locator non solum ad resarcientias locatores, ut non res aperte conductori, non ad tempora locatores, ut non ad tempora temporale condonando.

85
Tenetur locator non solum ad resarcientias expensas necessarias a conductori factas in refectione, sive a locanda re conducta, verum, & ad resarcientias vitales, que duraturae sunt vita conductio, nisi tempus. Quia qui percipit commodum, parvula fatus est, ut non inbeat. Quod intelligo, modo conductor illas non gerenti expensas ex premisla, non ad coniunctione meliorandi rei concordem propterea que conductori possit, qui conuentio legem inter contractantes efficit. Locator tamen, qui onus huminandi conductori adiecit, tenetur aliquid de pensione detrahere, vel alia ratione gravamen impositum compensare, non conductor voluntarie renuntiat. Quid si conductor aliquas gelit expensas ad suum, & tempore comodum, quod ex re conducta potest separari ab illo re detimento. Non potest petere a locatori expensas, libro primo *Codic. locari. Mol. tomo secund. tract. secund. disputatio 496. numero 3. Gomez. 2. var. cap. 3. numero 20. Reginald. l. 2. numer. 508. Fillinc. tract. 36. numero 64.*

86
Tenetur locator ad onera, & tributa pro re locata imposta, nisi alter cum conductori confera, & tenent, vel nisi alicer posselet locorum consuetudina pro tributa. Quia qui commodum percipit, par est, ut re locata imposta non tenetur locator, sed conductor. *ad ea. Quia hic non illi commodum percipit. l. 2. q. 9. 9. quod pro ille, & quicunque ff. de via pub. Reb. l. 14. q. 9.*

87
Summatim denique locatoris, & conductoris obligations recolo memoriæ addicendas. Quinque sunt locatoris. Prima, ut det rem locatam conductori ad suum, & fructum. Secunda, ut vitium occultum patet. Tertia, ut impensis necessariis soluat. Quartia, ut resarciat damna sua cui ipsa fecuta. Quinta, ne rem locatam ante prescriptum tempus petat. Tertidem conductoris sunt. Prima, ut suo tempore pensionem soluat. Secunda, ut non vatur re locatori, nisi pro ut conuenientem. Tertia, ut finito tempore, & Mend. *Theol. Moral. Tom. V.*

pore, restituat. Quarta, ne ante tempus rem locatam sine causa deferat. Quinta, ut reddat integrum sicut accepit. *Fill. tr. 36. c. 4. q. 1. & 5. Bonac. de contr. d. 3. q. 7. p. 3.*

CAPUT VI.

De Emphyteusi.

88
EMPHYTEUSIS est contractus quo res immobilis alicui traditur, quod ad dominum vtile, retenet dominio directo, cum obligatione solviendi pensionem proprietario, idque vel in perpetuum, vel ad uniuersum vel plurius viam, vel ad certum tempus, quod decennio non sit minius. Patet huius contractus a contractu locationis differentia, Quia emphyteusis solum constitui in re immobilis potest, que cultura valeat meliorari. Per eam transfratur dominum vtile, manente solum dominio directo apud priorem dominum: Non sit ab brevius tempus quam decennii, quorum nihil inlocatione certatur. *l. 1. C. de iure emp. 4. Mol. 10. 2. tr. 2. d. 445. n. 7. Bonac. de contr. d. 3. q. 8. p. 1. Sylvest. v. Emphyteusis. n. 1.*

Omnes, qui iure alienate possunt, etiam in emphyteusis dare queunt. Via emphyteusis species est quædam alienationis, cum per eam dominum vtile transferatur. Unde pupilli, aut minor ab illo tutor aut curatore, & Iudicis decreto: Prelatus Ecclesie, nisi adhuc iusta causa, ac debita tolerintas dare in emphyteusis non possunt. Nec ipse emphyteuta acceptam emphyteusis altera date valet, quia illius dominio directo non potuit. *Fillinc. tract. 36. numero 123. & 124. Clar. libro quart. recept. sent. §. emp. 73. Azor. p. 3. l. 10. cap. 2.*

Septem conditions ad emphyteusis iustitiam requiro apud Doctores comporio, iure Cæsareo. prima est, ut constituantur in re immobilis, ac frugifera, & solo adhaerente, ut in agrijs, dominibus, paucis, sylvis, stagnis, &c. que cultu, & industria meliorati possunt. *l. 1. & 3. C. de iure emp. Secunda, ut dominum directum, & possesso civili huius rei maneat apud priorem dominum, vtile autem in emphyteusis transferatur. Unde hic prescribere non valet dominum directum, quia possesso requisita ad prescriptionem, semper in proprietario manet. Lel. l. 2. c. 24. dub. 8. numero 43. & 44. Fillinc. tr. 36. numero 13. Tertia, ut annis singulis emphyteusa teneatur solvere certam pensionem consistente in pecunia, vel in fructibus, qua ordinariæ minor est, quam fructus valeant, detractis expensis, quamvis possit esse fructibus adequata. Unde cessans a solutione pensionis per annos si res sit Ecclesiastica, vel per tres, si sit seculare, item emphyteusam cum omnibus meliorationibus, & operibus, quæ in eageffit, amittit, eaque ad directum dominum reddit. l. 2. C. de iure emp. C. l. 2. n. 7. Sylvest. v. Emphyteusis. n. 9. & 10. Reginald. l. 25. n. 547. Quarta, *Quartis**

89
qui possint & qui non possint dare emphyteusis.

Secunda,

Tertia,

quod pro

ma conditio.

Secunda,

tertia,

170 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

vt si res pereat sine emphyteuta culpa, aut ab hoste occupetur, vel pelago sine spe illam recuperandi, ille à solutione pensionis liberetur, nisi telle ad calus fortuitos obligauerit. Quia res emphyteutica proprietario perit. Si vero pars rei iuperlit tenetur ad integrum pensionem, si pars extat exigua ex æquitate erit remissio facienda. *Filliac. tr. 36, num. 13 et L. C. de iure emphy. Quinta.* Quia, ut quo. ires efficiunt notabiliter deterior ex culpa lata, vel leui emphyteuca, v.g. si arbores incident, si vineam non putauerit, foderit, &c. ille priuari possit res accepta sive Ecclesiastica fuerit, sive non. Quia cum rem acceperit ad meliorandum, si cam notab. liter deterioriorem reddiderit, merito ea priuari potest. *Standum autem Iudicis arbitrio, ad dijudicandum, num deteriorior sit notabilitas Reginald. l. 23, num. 548. Mol. tom. 2. tr. 2. d. 443.*

que contractu transferatur dominium utile in
recipientem, remanente dominio directo apud
traditorem, alia tamen est pensionis ratio.
Nam quatenus pensio est realis confitens sci-
licet in pecunia, vel frumento, &c. dictum
emphyteusis, quatenus vero pensio est per-
sonalis, nempe in obsequio personali confi-
stens dicuntur feudum. Unde duo ad substantiam
feudi requiriuntur, ut res in feudum data im-
mobilis sit, vel vti talis habeatur, ut Re-
gnum, praincipia, Vrbs, pagus, ager, pra-
edium; alterum, vt is, qui accipit, fidelitatem, &
obsequium domino promittat. Lessi, libro
secund. cap. 24. dub. prim. numero quinto. Laym.
l. 3. ir. 4. c. 24. n. 1. & 2. Bonac. de contr. d. 3. q. 8.
pun. 1. n. 3. Sylva v. Feudum. Filii tr. 36. num. 159.
Op. 164.

Septem à Doctoribus ad contractus fenda- 92
lis initiam collegi conditiones. Primam , ut Septem re-
constitutur feudum in te immobili. Secun-
dam, ut dominium directum , & possesso cinc-
uis rei fidelis apud Principem , vel dominium
temaneat . & in valfum dominum vnde sum

Sexta. *Sexta ut empheuta non possit rem, eiusque melioramenta per venditionem alteri tradere secundum ius vitile, quod ipse habet, aut locare ad decennium sen tradere in empheyisim ab eo que directi domini consenserunt, saltem implicito, vel non admonito directo domino, ut ipse emere possit, si velit. Quod si contra fecerit, cadit in commissum, & credit ad directum dominum modo post venditionem. Secuta fuerit traditione l. 3. C. de iure emph. Sylu. v. emphytensis, qu. 5*

Septima. Molto 2. tr. 2. a. 46 l. Filiiuc. tr. 36. n. 132. Lelius l. 2. c. 24. n. 52. & 53. Septima, ut quoties re-

venditur, vel donatione, aut permutatione alienatur, is qui eam accipit, soluat laudem dum dicitur.

De Laude- mino directo, idque pro inuestitura, seu posse-
mia. sione, quam ab ipso accipit. Di citur *Laude*

minus certa pars pretij seu extitutions res venditæ , quæ iure communī est quinquefimā confutudine verò trigesimā. Porò in quatuor casib⁹ laudemium non debetur; Primo, quando hæres necessarius, succedit in rem emphyteicam titulo hæreditatis , aut quando cohæres, qui partialiter succedit in emphyteusi, ante diuisiōnem vendit alteri cohæredi partē sibi respondentem. Secundū , quando res emphyteica redit ad emphyteutam priorem disolutio contractus celebrato cum pacto retrouertendi, quia tum non censetur noua venditio, sed prioris recessiōnē contractus. tertio quando pater tradit rem emphyteicam filia in dōtem , non habens alīud , quod ei tradat. Quarto, quando plures habentes rem emphyteicam, inter le diuidunt. l. 3. C. de iuris emphyt. Sylvestr. v. Emphytenſis, num. 2. 8. Azor p. 3. l. 10. c. 8. qu. 6. Filiuc. tract. 36. numero 132 Mol. to. 2. rr. 2. d. 460.

93

dare posunt in feudum, qui liberam habent suorum bonorum administrationem, &c. **Quinam** non sunt aliquo iure prohibiti. De iure tamen feudorum aliqua dignitas requiritur lib. **fouduno** **primo Feudi.** **titulo primo l. prim. Feud.** **titulo 6.** possint. In particulari posse dare in feudum suri. Pontifex, Episcopi vero, Abbates, & alij praepositi, inferioresque Clerici posunt in feudum dare columnmodo res, que ab antiquo tempore in feudum dari consueverunt. Posse, & Domini temporales, ut Imperator, Rex, Princeps, dux, Comes, Marchio, Baro, & alij nobiles viri ijs inferiores. Accipere autem omnes possunt a domini principalibus, secus si vasallii, & domini minores dent in feudum libr. **prim.** **feudi titulo prim. l. prim. feudi titulo sexto** **Azor** **parte tercia libro decim. capit. quint. quest.** **2.** **Filliuc. tr. 36. n. 166.** **Lotich. verb. Fendum, nu-** **quinto.**

Dari possunt in feudum generatim res immobiles, vel qua pro immobilibus computantur ut sunt iura exigendi redditus annos, servitutes rerum, & personarum. Debent veritas liberae proprietatis, & non alteri obligatae. Res autem, quæ prohibita sunt alienari in feudatione, non sunt possunt, sed in antiquum. Res Ecclesiæ non possunt Præstat dare in feudationem, nisi ex certis causis, & solenēis iuris formula asseruata. Et servitutes, quæ ff. de isti nū.

CAPVT VI

De Feudo.

Eduum est concessio rei immobilia re-
cipiuntur, cum translatione domi-
ni utilis, proprietate retenta sub one-
re fidelitatis, & obsequi personalis exhibendi
Dicitur ab emphyteusi, quod quamvis in vitro-

Sect. II. de Contract Onerosis.

171

*verbis. i per quos fiat innest. l. 2. fendi. Amb.
de non alien. rer. Eccles.*

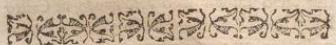
*Defendi
93
acquiriendi di. & sic, cum hafsa, vel aliud instrumentum
milia tri. (v. gladius, vel vexillum) traditur domino. Se-
cundo, prescriptione, qua debet esse in secula-
ri feudo annorum 30. in Ecclesiastico 40. con-
tra Romanam Ecclesiam 100. Terrib, successio-
ne, unde capi aliquo membro, iure feudo-
rum non sunt habiles ad successionem in feu-
do paterno vel antiquo, vis tamen & con-
fusione possunt succedere; quia licet per-
sonaliter non valeant obsequium domino pre-
sontur.*

state, possunt per alium. Exemina regula- *Quinā* sint
riter non admittantur in feudo, nisi expro- & *quinā* non
mantur, & feudum sit scmineum; vel om- *sint*,
vino francum, ac liberum. Ex filii è duobus *fundi* acci-
matrimonis in feudo praefendi sunt ij, qui *piendi* co-
sunt ex priore nisi feudi qualitas aliud sua- *paces*.
deat. Illegitum non succedunt, sed natura-
les facti, legitimū per subsequens matrimonio-
num succedunt in feudo. Clericus iam facis
initiatu, vel beneficiatus retinere potest feu-
dum paternum. Religiosus post professio-
nem feendum emitit. Filius, tractat. 36. ca-
pice decim. Azot, part. 3. t. 11. cap. 10. q. 4.
Lorich. v. Feud. m., nnm. 7.

SECTIO SECUNDA.

Dubia de Contractibus Onerosis.

CAPUT VIII.

Circa emptionem, & vendi- tionem.

DVBIVM I.

*Anres, que nec pretium legitimū, nec
vulgare habent, possunt vendi,
quanti contrahentes inter-
se conuen-
tint?*

*95
Questionis
statu.*

PROposita est questio de rebus
exquisitis, ac nouis, quales sunt
gemmae, antiquae picturae, aenei,
animalia exquisita. Et eadem est
difficilis de operatione operum
non necessariorum, an pro ipsis quodlibet pre-
tium quantumvis excessuum exigi possit, v.g.
pro via maris, pro canto, pro salatione?

*97
Pofunt
vendi,
quanti
buerit
li.*

Possunt huc vendi, quanti contrahentes inter-
se conuenient. Quia huc nec legitimū pre-
tium, nec vulgare habent: Ergo ex contrahenti-
bus voluntate illud sortiri debent. Et quia cum
hec non sint usui hominum necessaria, ne ven-
ditor, se ea alienare teneatur, poterit ab em-
patore exigere quidquid sibi placuerit, alias nolle
vendere. Sic Sotus 1.6. de iust. qu. 2. a. 3. Ioa.
Med. de refl. q. 32. Pet. Led. p. 2. tr. 8. c. 32. concl.
5. reg. 3. Bannes 2.2. q. 77. a. 1. Salon contr. 3. &
4. Val. ibid. d. 5. q. 20. pun. 1. §. 3. Namare. de refl.
3.6. 2. m. 1. Manu. v. Venditio c. 77. concl. 2. Tolet.
de septem peccat. c. 48. Sa. v. Emptio. n. 3. & ver.
Venditio. n. 14. &c. alij.
Fiscob. & Abend. Theol. Moral. Tom. V.

Non possunt huc vendi, quanti contrahen- *98*
tes inter se conuenient, sed illud pretium exi- *Vendi non*
gi potest, quod prudentis arbitrio spectatis cir- *peffant.*
cumstantijs iustum consenserit. Quia in his re-
bus, que legitimum, aut vulgare pretium non
habent, illud pretium est cenendum iustum, quod
communis iustum estimaretur, ex illa enim
communi estimatione constitutum pretium, que
est quasi quedam lex, pender, non autem ex volun-
tate cuiusque, aut ex singulari alterius affectu.
Ita Nauas fiam c. 2.3. nro. 7.8. Caet. 2.2. q. 77. a. 1.
& opusc. 17. respons. 12. dub. 3. Mol. d. 384. Lel.
libro secund. capit. 2.1. dub. tertio Reb. p. secund.
de iustit. l. 6. question secund. sentio secunda
n. 10. Palau de in f. d. 5. p. 3. n. 3. Salas de empi.
dub. 5.

Mihimagiis hoc placet. Dissonum namque
rationi est, rei valorem ex proprio tantum iu- *99
Miki hoc*
dicio, & ex nimio emptoris affectu, ac animi
magis pla-
leuitate pensare. Vbi resolutiur leg. Pretia re-
com f. ad leg. Falcid. licet autem non sit pre-
tium legitimū, aut vulgare illius rei statutum,
statuendum tamen est non ex contrahentium
voluntate, que plerumque ex inordinato af-
fectu ducit; sed ex voluntate communi pru-
denter illorumque iudicio, quibus res arbit-
randia committi debet.

DVBIVM II.

*Cum exteri triticum per mare asporta-
tum ultra taxam legitime vendunto
possunt naturale triticum ex suis
agris collectum vel aliunde adductum,
aque bonum, imo melius, eodem pretio
vendere?*

Suppono, exteros asportantes per mare tri- *100*
ticum, ut in hi Regnis vendant, iuste a Nomilla
P. 2. taxa suppono.

*E. SCOBAR
T. Theol. Mer.
om. V. VI. VII.
E. IV.*

172 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

taxa lgeis eximi , vt sic ad adducendum triticum , quo Provincijs huius Regni indigenibus subveniatur, excitentur. Ne quidem hoc privilegium exteris solita est concessum. Nam si indigne per mare triticum aportent, eodem modo ac exteri aliquis taxa vendere possunt. Non autem id competit eis, qui triticum per terram adducunt. Huc grauis oritur difficultas , an naturales frumentum ex suis agris collectum , quod est aque bonum , imo forte melius polint sine taxa vendere, cum exteri se ne taxa vendunt?

101
*Non pos-
sunt.*

102
*Possunt
quidem.*

103
*Auctoris
sententia.*

Minime possunt. Quia ex venditione exce-
dente taxam commincitur, taxam iustam non
eise , cum non taxet premium æquale. valori
frumenti , quod tunc ex natura rei habet spe-
cificatis circumstantijs occurrentibus , sic docti,
quos consului.

Possunt quidem. Quia secundum naturalem
valorem frumenti medium, vel rigorofum amplius
vendi potest. Ita Reb p. 2. de inst. l. 9. q. 2.
selt. 2.

Ego autem existimo , si excessus non sit ul-
tra tertiam partem , nequaquam posse natura-
les taxam excedere. Quia non est censenda
taxa cessare, quippe censenda est contineri intra
latitudinem insti pretij naturalis , attingeréque infimum illius. Secus dixerim , si ex-
cessus ultra tertiam partem communiter pro-
cederet , conuinceret enim , taxam non ad-
quare iustum premium naturale , & consequen-
ter illius obligationem a Principe abrogari
debere. Ut probare videtur Molin. dispu-
tatione 364.

batur deteriorem reddunt. Ita Rebel. part. 2.
do inst. l. 9. q. 8. num. 17. Medin. libro prim sum.
§. 14. Petr. Ledel. part. secund. summ. tractat. 8.
capite 32. post. 7. concl. difficult. secund. Manuel
part. 2. cap. 79. num. 10. mol. tract. secund. d. 353.
Salas de empt. dub. 12. numero secund. Aenee. ad
l. 4. titulo 25. libro quinto compilat. in com-
ment. ad leges additas pag. 65. in fine , numero
secundo.

Etsi sententia prima speculatiue probabi-
lis videatur, prædicta tamē nequaquam ad-
mitterem, ne via fraudibus , & malitijs aperi-
tur. Secundam verò sententiam tempore , ne
procedat , cum pretium non est lege taxatum,
sed ex commun. vulgi estimatione habetur.
Eo namque cuncta censio illud mixtum ex
malitia , licet vendi posse eo pretio , quo res
alig eiusdem bonitatis , & qualitatis iuste ven-
duntur. Rationem differentiatione reddo. Quia lex
facere potest , vt res inaequales in bonitate ob-
bonum commune equali pretio vendantur , &
æquales minori pretio , vt in tritico per mare
a portato, vel ibidem collecto. Secus vero homi-
num estimatione, quæ pretia rebus secundum eas-
tum bonitatem speciatim circumstantijs consti-
tuunt , scio tamē meo Ferdinandino de Castro
Palao hanc limitationem non placere, eo quod
exultimet raro vel nunquam hac mixtione
adulterina facta, rem æqualis bonitatis existere,
cum ea, quæ illa caret mixtione. Neque est ve-
rum (addit.) res notabiliter inaequales in bonita-
te eadem pretio, & æquales minoris ex prescrip-
to legis vnde, quia lex positiva semper æquali-
tatem cum pretio naturali seruare intendit.
Sed hoc non vrgit , vt à limitatione illa re-
cedam.

106.
*Auctoris
sententia.*

DV BIVM III.

*Si tritico ex malitia admisceas grana
in uilia aut vino optimo deterius , vel
aquam , aut veteri nouum , ita ut ex
admixtione bususmodi deterius non
fiat, potesne pretio taxato vendere?*

104
*Potes qui-
dem.*

Potes , ac si nulla mixtio facta esset. Quia
si triticum illud adduceretur ex area sic
fordinum ac paleis permixtum sicuti post-
modum ex malitia constituitur , pretio legis
licitè (ut supponimus) venderetur: Ergo etiam
vendi potest etiam si ex malitia posset mil-
ceatur, parum enim refert emptori, quod sic
fordinū sit ex area adductum, vel domi immix-
tum. Idem argumentum de vino fieri potest. Si
enim ob illius mixtione malitiolum deterius
non redditur , parum refert emptori, quod sit,
vel non sit ex malitia permixtum. Sic Lud. Lopez
p. 2. Instr. c. 42. alias 192. Lef. l. 2. c. 21. dub.
11. n. 85.

Non potes. Quia taxa apposita est tritico
prout ex area plerunque colligitur , & vino
prout ex multo naturaliter conficitur, velle au-
tem paleis, vel aqua, vel alio deteriori mixtum
codem pretio vendere ac putum, & fauum tri-
ticum, & vinum, iniquum est, cum ex hac mix-
tione non accipiunt ex se vllum valorem , sed
rem mixtam , & quæ sub pretio legis contine-

*An sit contractua iniquus , quo triticum ,
vel aliam mercem quis vendit pretio à
lege taxato sub conditione , quod em-
ptor in moneta aurea , vel argentea
soluat?*

Nonus non est. Quia petens ab emptore, vt
precium in moneta aurea , vel argentea sol-
uat, non petit aliquid ultra pretium lege ta-
xatum, cum pretium taxatum sit indifferenter
solendum in moneta aurea , argenta, vel area
Sic granes viri, querum scripta nondum excu-
sa legi.

Iniquus est. Quia obligare emptorem, vt mer-
cem soluat in moneta argentea , onus est pre-
cio estimabile, tūm quod emptoris libertas ad-
stringitur, cui concessum erat in qualibet mo-
neta soluere. Tum quia ad hanc solutionem
faciendam sāpe indigebit sua bona vilius ven-
dere. Tum quia moneta argentea communis ho-
minum estimatione pluris habetur. Ita doctissi-
mi Magistri, quos consului.

Fateor ingenue , me aliquando primę sen-
tentia lectorem rationem secunde non multi-
esse valoris duxisse. Admittebam enim illa con-
ditionem pretio esse estimabilem, sed non inde
judicabam inferri, licet peti non posse. Nā etiam
est pretio estimabile , obligare alterum , vt
mihi

107
*Non est
iniquuscon-
tractus.*

108
*Contractua
est iniqua.*

109
*Auctori
indicium.*

milij iusto prelio suas merces vendat, alias non vendituras: & nihilominus potes nolle vendere illi triticum, si ipse nolit tibi vendere merces necessarias: Ego similiter poteris nolle vendere, nisi emptor in moneta argentea, vel aurea soluat. Attamen re attentius considerata putarim, verius esse, non licere vendere triticum, aliamve mercem, que pretium lege taxata est habet, ac dando emptorem, ut in moneta aurea, vel argentea, solutionem impedit. Quia ultra pretium legis conditio onerosa ab emploio exigeretur. Nam cum pretium legale adstringam non fit moneta aurea, vel argentea, tu vero emptorem adstringis, conuinceris, ultra pretium legis illum evitare. Præcipue autem id non licet haec tempestate, (tempestate Reipublicæ quidem, non tempore aperte vocito) qua aurea vel argentea moneta adeo superat in valore aream, ut si quis novem regales argenteos pro hordei modicu-
ta taxam exigeret, tredecim cum dimidio hodie in Regno Castelle receperat. In quantum itaque profutus eum contractum cum reliquandi obli-
gatione iam tenet.

DVBIVM V.

¹¹⁰ *Emit quis triticum ultra taxam ab eo qui licet vendit ratione asportationis: Potest in id codem pretio alteri reuendere?*

¹¹¹ *Potest planè. Quia illud triticum semper pretinet qualitatem asportationis ob quam permittetur, ultra taxam vendi. Sic p. de Ledsma p. 2. Jun. tr. 8.c. 32. diff. 15. de taxa.*

¹¹² *Minime poterit. Quia ille excessus ultra taxam non fuit primo venditori concessum ob triticum, sed ob illius asportationem, atque adeo non est pretium tritici sed asportationis. Cum ergo ille non asportauerit, ius habere non potest, excessum illum exigendi: Ita Salas de empr. & vend. dub. 16.n.2. Palao de inst. d. 5. p. 3. num. 2.*

¹¹³ *Auctoritas definitio. Cofolatio. Ego autem hanc sententiam veriorem esse puto, si de tritico asportato per terrâ loquiamur. Nam de tritico per mare asportato, veram esse Ledsma opinionem reor. Quia hoc triticum nulli taxa subiicitur, ac prouide ad cuiuscumque manus pertinari poterit prelio, quod secundum communem hominum estimationem iustum fuerit, vendi. Attamen licet venditionis ratione non valeat illi hoc incrementum ex tritico per terram asportato accipere; posset tamen ratione damni emergentis, si aliis vellet eodem prelio triticum habere; quia æquam non est, ut ex officio pietatis in commodam reportet. Lege. P. Ioan. de Salas dub. 24.n. 4. &c. Vegam v. Trigo, casu 1.*

Escr. & Mend. Thesl. Moral. Tom. V.

DVBIVM VI.

An iura asportationis exigere possit qui tempore abundantiae, quando necessam non est triticum asportari; id geserit?

¹¹⁴ *Non potest exigere. Quia haec concessio tempus sterilitatis, ac penitus videatur spectare: nam pro aliis temporibus sufficientia videbatur, cum absque asportatione triticum reperiatur. Sic redel. parte secunda sum tr. 8.c. 32. diff. 13. Vega v. Trigo, casu. 15. & alii communiter.*

¹¹⁵ *Exigere potest, quia lex non distinguit, eo tempore abundantiae quis asportauerit, an sterilitatis exigentia: tamet' in concessione successori spectauerit tempore sterilitatis; & quoqua tempore triticum asportetur, cedit in Reipublica bonum, cum ex maiori illius abundantiae pretium sit immundum. Ita Palao de inst. d. quint. p. 3. numer. 3. Salas dub. 16. num. 2.*

¹¹⁶ *Cum his sentiens, id robro.*

¹¹⁷ *Cum his sentiens, id robro.*

DVBIVM VII.

An peccet letaliter Clericus, aut diues, qui frumentum in farina aut pane colto prelio à lege Regia praescripto vendiderit?

¹¹⁸ *Ex Regia lata Marratti mense Septemb. anni 1568. & alia 1571. & alia 1591. (referuntur leg. 4.5. & 7. sit. 25. lib., nonne collecta) sic ro. statuit. Ninguna persona de las que no son panaderos, ni acostumbran a masar, y vender pan cocido, ni son de calidad, que ayas de tener esto por trato, y officio: no puedan por se, ni por medio de las dichas panaderas, ni otras personas, ni mediante ninguna rato, ni palto, ni parrido, ni otra cautela, ni modo, vender el dicho pan cocido, ni vasa de semejante trato, y grangeria, solas personas &c. Circa cuius tenorem quæquierim, an peccato mortali affringantur Clerici, & diuites si triticum conuersum in panem vendiderint.*

¹¹⁹ *Licet lex haec seculares communiter sub grani piacculo obliget (ut suppono) haec peccati grani obligatio non procedit in Clericis, sub mortali dinitibus, alisque viris nobilibus, qui suis Clericos, & expensis, ac periculo triticum darent panificis in panem convertendum, & vendentes.*

P. 3. dam

174 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

dam soluto panificorum labore , modo illud triticum vendatur; pretio carenti , & à Magistratibus designato. Quia in præfatis legibus non videtur prohibitum vendere per se vel per interpositas personas suum triticum , vel farinam in pane cocto , sed ne hac via taxa excedatur. Colligitur ex illis verbis. Oiro si tenetis muy gran cuenta y cuidado , & averiguar , y saber , si algunas personas , que no son panaderas , ni delas que acostumbren à tener este trigo , ni por la tal calidad , que ayan de entender en esfer de semejante grangeria , traren por si , o por medio de otras personas , vender su trigo , o harina por estos medios de pan cocido excediendo , el precio de la pragmática , y para la defrancadar. En quomodo soluto in eos , qui primum excedunt , & animo fraudandi legem , panes coquunt vendendos lex inuehit. Præterquam quod hæc lex non iplos , sed magistratus adstringit , ac proinde ipsi non obligantur , nisi ad penam instinendam. Sic Mexia ad hanc leg. conclus. numero 31. pag. 138. Emanu. cap. 79. numero 16. Vega verb. Trigo , casu quanto.

118
Oblige
plane.

Hæc granus obligatio procedit in Clericis , ac diuitibus. Quia lex omnibus alijs , qui panifici non sunt , nec munus panificandi decet , prohibet , ne per se , vel per interpositas personas sub hoc colore taxam excedant. Ergo si de facto panes coctos vendant ultra taxam , quæ ipsi tritico , vel farinæ est imposta , hinc legi aduersantur , & legem defrandare censentur. Nam si de excessu taxæ pani coctæ à Magistratibus designate lex loqueretur , nihil speciale diuitibus , & viris nobilibus hæc lex prohiberet , nam panifici etiam prohiberentur , ne taxam à Magistratibus præscriptam excederent. Ita ferè omnes Doctores teste Palao de insl. disputatione quinta punto 9. numero tertio.

119
Hoc teneo
& confir-
mo.

Hoc teneo , & confirmo. Quia agricolis leg. 7. titul. 25. libro quinto nona Collect. conceditur , vt triticum , quod colligunt , quodque illis superest ex sua familia sustentatione , possint in panem coctum conuerluvi vendere , ex facultate tamen Prætoris illius populi. Ergo lignum est , omnibus alijs hunc modum vendendi triticum , typam , & avenam esse prohibitum. Neque item possunt iij cum panificis contractum societatis iniuste , & lucrum ex pane cocto proueniens inter ipsoz dividatur , quia est luctum ex contractu prohibito.

D V B I V M VIII.

An empicio tritici , vt creditoribus des
solutum sit legibus non reuenden-
di prohibita?

120
Legē reu-
dendis trisi-
cum probi-
bentem
permitto.

Exstat lex Regia lata anno 1530. & 1539. & 1548. quæ habetur in nosa recopil. leg. 19. titul. 11. lib. 5. Ibi omnibus coi-
cumque conditionis , ac qualitatibus sunt , pro-
hibetur , ne triticum , hordeum typa &c. emant ,
vt reuendant sub pena amittendi triticum , &
pro prima vice delinquens sex mensum exilio

damna tur. Secunda per annum integrum. Tertia per tres annos , eademque pena ibi extenditur ad conductores reddituum , & decimarum , quæ tamen extensio sublata est leg. 4. tit. 25. libro 5. compilat. Actio itaque quæ his legibus prohibetur est empicio tritici , hordei , avenæ &c. eo fine facta , vt reuendantur. Quæsi rem autem , an empicio tritici , vt ceditoribus des in solutum sit his legibus non reuendendi prohibita?

Prohibita non est. Quia hæc lex est corre-
ctoria , & penalitatem , ac proinde nō debet extendi
ad calum similem etiam ex rationis identitate. non est.
Sic Glos. ad Clemem. Ut hi qui , v. In eiusdem
de aitate , & qualitate , & Authentico. Quæsi actiones , & ibi doctores Codic. de laus san. Eccles.
Barthol. Iason. & alij l. se constante , ff. soluto ma-
trimonio.

121
Prohibita
est.
Et
122
Prohibita
est.
Etsi.
P.
123
Idem sen-
tientia , non
nihil adi-
cio.
C.
124
Nonnulla
recole.

Et quidem prohibita. Quia ratio prohiben-
di emptionem ad reuendendum , procedit in da-
tione in solutum , quippe ratio prohibitionis
est , vt constat ex principio huius legis , ne
hac emptione panis illius caritas , quæ pappe-
ribus est nociva , inducatur , quæ ratio æque
procedit , sine ad reuendendum , sine ad dan-
dum in solutum ematur. Quando autem eadem
est ratio , dispositio legis ad easum similem , &
sublata verborum forma comprehensum ex-
tendi debet papernit. ad cap. ultim. numero 10.
& 1. de rescript. Robins de Curte tr. de con-
suetud. numero 346. Rips. leg. se constante in
princip. n. 66. ff. solut. matrimonio ita Castro Pa-
lao de insl. d. 5. p. 11 n. 7. & alij citans Matienz.
Azeuedo & Baldum.

Cum his sentio addens id procedere etiam
si authoritate Iudicis datio in solutum facien-
da est , si eo fine , vt huic dationi satisfacere ,
triticum emisses , quin eo ipso lo emis , vt vendas ,
emis namque triticum , vt pro pecunia debita
creditori tribuas. Notanter dixi si emas , vt des
in solutum , & à fortiori vt expresse reuendas , nam
ad huius legis transgressionem non est opus ,
vt de facto reuendas , fatis est , vt emas eo
fine , vt constat ex illis verbis : Pierda todo el
pan , que asi compraré . Non dicit , Lo que asi
compraré , y reuendiere , sed solute dicit , Lo
que asi compraré . Ut intelligas , emptione tan-
tam compleri actionem has lege prohibitum.
Adiutus Matienzo ad l. 19. glos. secund. num. 3.
& Azeuedo ibi , numero 7.

D V B I V M IX.

An qui pluries emit triticum ad reuend-
endum , nunquam tamen punitus
fuit , debeat puniri pena , quæ
tertio ementi est
imposta?

124
R Ecolo emptori tritici ad reuendendum pro
prima vice statui penam exili per sex men-
ses pro secunda vice , per annum : pro ter-
tia per tres annos. Dubitabis autem , si plures
quis emit ad reuendendum , nunquam ta-
men punitus fuit , an sit puniendas , ac si le-
mel tantum emerit , vel debeat puniri pena
que

¹²⁵ *Debet puni-
tia pena
guarans
mentis est
imposita.*

qua tertio ementi est imposta.

¹²⁶ *Non debet
ta pena
puniri sed
pena
imposita
primum.*

pena, qua tertio ementi imposta est debet puniri. Quia lex dicit, *Y por la tercera vez sea condenado en destierro por tres años.* At ille tertio vice emit: Ergo in illam incidunt postea tertio ementi imposta. Neque aequum est, ut plures repetitum delictum ea pena vindicetur, qua primum ementi statuitur, cum ex reiteratione & delicta grauante, & grantioribus penis subiciantur. Sic Anton. Gomez tom. 3. variar. capite quinto numer. 9. assenser, stante statuto, quod quis pro tribus furtis furca suspenderet, posse furca suspendi, si tria furti commiserit, tametsi prioribus furtis punitus non fuerit.

¹²⁷ *Comb. op.
nr.*

Non debet puniri pena, qua tertio ementi imposta est, sed ea pena affici, qua contra semel ementem est lata, quia lex penam exilio imponens Dardanaris supponit, de crimine depunctorum esse, & delicta denunciata ponit, & punius penam aggranat. Inquit enim: *Pro prima vice exulet a loco habitationis per sex menses:* hoc est, pro prima vice, qua fuerit de criminis denunciatus, per sex menses exulet: deinde addit pro secunda vice, id est, pro qua secundo fuerit denunciatus exulet per annum. Ita Matieno leg. 19 gls. 3. num. 3. Azenedo num. 8. quos Theologi communiter sequuntur.

Priman sententiam probabilem satis sed secundam probabilem esse reor, nam si in harum penarum aggragatione non spectaret lex delictum denunciatum, sed solum ipsam delictum per se sumptum, alii verbis deberet disponere; nempe dicere: pro prima emptione emptor damnetur exilio sex mensium; pro duplo per integrum annum; pro triplo per tres annos.

DVBIVM X.

An res vendi possint carius, quam per se valent ratione solutionis credita?

¹²⁸ *Comb. qui.
dem.*

Possunt quidem. Quia cap. In cinitate de usur. aromata vendita ad creditum pluris venduntur, quam si numerata pecunia venderentur. Sic *v. vendito*, numero 7. Casiana. 2. 2. q. 7. 8. articulo secund. ad 7. Ergo id sine usur geti potest.

Minime possunt. Quia esset manifesta usur, siquidem excessus ille acciperetur non pro re vendita, sed pro solutio dilata & credita, qua est quoddam implicatum motuum. Et habetur c. In cinitate c. consilii, de usur. Ita Ioan. de Medin. de restit. quæst. 38 capite quint. Comar. 2. variar. cap. tertio numer. 6. Sotus lib. 6. de iust. q. 4. articulo secund. Toletus l. de sepi. peccati. cap. 58. Ludovicus Lopez part. prim. Instr. cap. 216. Salas de empti dub. 41. Molina 4. 355. Lefluis lib. 2. c. 21. dub. 6. Rebellus parte secund. de iust. lib. 9. q. 11.

¹²⁹ *Comb. his.
in.*

Cum his sentio. Nec refert, quod tempore, quo tibi soluto facienda sit, res pluris sit, valitura; nam illud incrementum non tibi.

sed empori cedit; in ipsum enim res, & illius dominium à tempore contractus translatum est. Caput autem In cinitate intelligendum est, (vti explicat ibi Glossa) quia vendens illa fernare debebat, & ratione lucri celsantis sperari plus, quam eo tempore erant valitura, vendi potuerunt.

DVBIVM XI.

An merces pretiosa in magna quantitate ad nundinas sive ad portum adiecta possint credito carius vendi, quam sit summum pretium illarum, si presenti numerata pecunia vendentur?

Non possunt. Quia inde inferretur, ob solam dilationem pecunie pretium mercium augeri, quod est usur, siquidem augetur ob virtuale motuum. Et quia duplex pretium constitueretur aliud pro venditione ad creditum, aliud pro venditione ad pecuniam numeratam, quod nullatenus videtur admittendum, ex cap. in cinitate, ex c. consilii, ex cap. Naviganti, de usur. sic Navar. summ. cap. 23. numer. 82. & consil. 32. de usur. Ioan. Medin. de restit. quæst. 38. capit. 6. Gutierrez in qq. canon. c. 39. numer. 41. Garcia libro prim. de contr. cap. 24. Angles q. de usur ratione emptionis, diffic. 1. Palatios lib. 4. cap. 13. Valent. 2. 2. d. 5. q. 20. p. 20. secundo paragrafo 8. concl. 6.

Posunt plane. Quia cum haec merces ob eam ultimationem seu copiam non soleant ¹³¹ Possunt numerata pecunia vendi, sed ad creditum: earum pretium iustum censendum est, quod communis hominum estimatione in eo modo vendendi iustum censetur, tametsi minus sit eo quod daretur, si pecunia venderetur annumerata. Ita Conarruias libro secund. variar. capite tertio numer. sext. Sotus lib. sext. de iustit. qu. 4. articulo prim. ad 4. Salon. 2. 2. qu. 77. contr. 24. art. 4. dub. 9. Lud. Lop. p. 2. Instr. c. 64. Lef. l. 2. c. 21. dub. 6. d. 5. Sa v. emptio. n. 4. & 7. Salas de empti. dub. dub. 42. Tolet. l. de sept. peccat. e. 50. Molina 17. 2. d. 357. Rebellus de iust. p. 2. lib. 9. q. 14. & alij.

Hanc eligo sententiam. Quia cum pretia rerum ultimatione Principis vel hominum estimatione constituantur, & his mercibus ad creditum venditis diuersum pretium iustum constitutum, quam ad numeratum, consequens est, vt illud iustum esse sit censendum. Causa autem, ob quam diuersum pretium constitutur, non est pecunia dilatio, sed illius frequens periculum; labor, ac molestia in ea recuperanda, ac lucrum cessans, quod per rurumque vendoribus contingit. Et licet haec in una; vel altera venditione cessent, non ob inde pretium, quod frequenter contingentia spectat, mutuantur. Sà v. vendito, numero septimi. & Salas dub. 42. annotabus.

¹³⁰ Non possunt.

¹³¹ Hanc eligo sententiam.

DVBIVM XII.

*An possit anticipata solutio minoris
emi centum debita Antonio post
annum soluenda præcisè. sine alio
incommode?*

¹³³
*Questionis
status.*

¹³⁴
*Potest pla-
ne.*

¹³⁵
Non potest.

¹³⁶
*Hanc com-
munem se-
quor senten-
tiam.*

DVBIVM XIII.

*Cum ex causa extirpata, nempe ex
decreto Principis, ex abundantia,
vel sterilitate repente superuentura
valor mercium augendas, vel im-
minundus est: qui hoc sciat pri-
ustim, poterit vendere, vel eme-
re prezzo currenti?*

¹³⁷
*M Inimic potest. Quia emptor merciū, qua-
litorie, ac per errorem censetur emere; nam si potest.
diminutionis futura concivis est, nullatenus
emptionem celebraret. Sic Ioan. Medin. de ref.
questione 35. Conrad. de contrall. questione 62.
63. & 76. Manu. pars secund. summ. capite 81.
numero decim. Glos. ad l. contra legem, ff. de
legib. Bartol. I. Quero ff. de actionibus empt. &c alii
relati à Contrauria reg peccatum, p. 2. 3. §. 4.
num. 6.*

*Potest equidem. Quia illa censenda est iusta
emptio, aut vendito quæ valori rei vendite,
aut empio adaequatur, cum res nihil amplius ¹³⁸
valeat, quam quod lege iusta, & communi ho-
minum estimatione valere indicatur. Ergo &c.
Neque referit hæc communem hominum esti-
mationem nisi ignorantie eventus futuris quia
valor naturalis, seu vulgaris rei ex hominum
estimatione quocumque modo concepta pro-
uenit, sicut valor legitimus ex ipsa lege, dum
lex perfuerat. Ita D. Thom. 2.2. quæstio 77.
articulo octavo. ad quart. Catestan. ibi Bannes
dub. quart. Aragon. dub. secund. Valent.
d. 5. q. 20. pun. 4. Toletus de sept. peccat. cap. 50.
numer. 3. Molina d. 354. Lessius lib. secund. cap.
21. dubio quinto Salas alios referens, de empti.
dub. 32.*

*Probabiliorum hanc sententiam induco, haud
abnegans primæ magnam inesse probabilita-
tem. Profecto nostra conclusioni robur ex
cap. 41. Genesios confirmatur, vbi Ioseph
præcius futura sterilitatis, ob quam fru-
menti valor angendus erat, pretio curren-
ti ingentem illius copiam, emit, & in sub-
sidium famis aduenturæ reclusit, concesse-
rim autem primæ sententiae Auctoribus,
contra utrum illum esse aliquo modo inno-
luntarium: sed quia simpliciter vo-
luntarius est, & non procedit
ex errore aliquo ad subficiatiam
contractus pertinentem va-
lidus proculdu-
bio est.*

**

DVBIVM

Sect. II. De Contract. Onerosis. 177

distrib. d. quint. punit. 15. num. 6. Propendet Lef. citat.

D V B I V M X I V .

An possit pecuniam, quam priuatum scis breui tempore imminuendam, vel deponendam, mutari cum obligatione eandem quantitatem reddendi?

¹⁴⁰ Non potes. Quia qui seit mox deponendam esse pecuniam, nihil dat mutuatario, & qui agno'cir illico imminuendam, minus dat quam reddi sibi postulat. Sic Sylvester. v. Vtura 1. qu. 15 Gabr. in 4. dis. 15. questione 11. avicent. 3.

¹⁴¹ Potest omnino. Quia nulla iniuria committitur, cum nihil aliud peratur, quam quod de presenti conceditur. Ita Salas de empt. dub. 32. in fine. Palao de insit. d. 5. pun. 15. numero quinto.

¹⁴² Hoc verius esse reor, si probabilitate mutuans sciat eam pecuniam à mutuatario esse absumendam. Nam si aperte cognoscat eam pecuniam mutuo petere, vt necessitat post immisionem pecuniae, aut omnimodam depositiōnem succurrat, certe non andeo à prima sententia recedere, & Magistrorum meorum Ioannis de Salas, & Ferdinandi de Castro venia, secunda omnino nuncium remitto.

D V B I V M X V .

Sciens ex Consiliarij Regij (v. gr.) moniti tritici valorem cito lege promulganda imminuendum, potestne licet id pretio currenti vendere, vel emere?

¹⁴³ Minime id potest, si ea ventito procedat ex notitia quam à Rege vel Regio Consiliario secreto accepit. pretium tritici ex lege proxime superuentura imminuendum fore. Quia aliorum detrimentum notitia legis vitetur, que omnibus debet esse communis. Sic Molina, disputatione 354. Rebellus de insit. parte secund. 1. 9. questione 6. Pinel. ad l. secund. Codic. de refind. vendit. part. 3. capite secund. numero 22. & 23. Lessius antea libro secund. cap. 21. dub. 5. & Salas de empt. dub. 32. Idem sentiunt in Magistratu, aut alio qui malitiose suis fuerit scientia legi promulgande in alienam detrimentum, quia Magistratus tenetur ex officio omnibus civibus commoda prouidere, neque viluan pro alio grauare.

¹⁴⁴ Potest plane spectato iuri rigore quilibet ea scientia vt ad suas merces distrahendas? Quia esto ea distractio cedat in emptorum detrimentum, id est per accidens ex lege superuentura pretium mercium diminuente, non ex natura contractus, neque vendorit illud detrimentum intendit. Sed procurat sibi consulere, & sui detrimentum vitare. Ita Palao de insit.

Probabile satis hanc sententiam esse iudico, quia licet vel ipsi Magistratus obligentur omnium ciuium commoda æqualiter perestat, id intelligendum est iuxta leges ac inclinor. confuetudines praescriptas, & in populo vigentes, ac proinde distrahens suas merces ex scientia priuata legis futuræ nullam iniuriam emptoribus irrogat. Attamen ego in primam sententiam magis inclinor.

D V B I V M X VI .

An censeatur deceptor iniustus qui interrogatus an pretium mercis imminuendus sit, obsurdescit, vel respondet, se nescire, vel afficit, diminuendum non esse.

¹⁴⁵ Deceptor non censetur iniustus. Quia illa deceiptio non inducit ad rem iniustum, sed ad iustum contractum, & ad proprium damnum vitandum. Quemadmodum si pauper ostio dinitis assistens alteri pauperi accedit diceret, elemolynam iam expensam esse, vel diutinem abesse à domo: non tamē ob mendaciam hoc decipiens ille censetur ad restitutionem obligari. Adde, sic testant fides adhiberi non debere, cum præsumi posset ob proprium commodum mentitus. Sic Banes 2. 2. quæst. 77. articulo 3. dubio 4. Arag. dub secund. Salon. contra. colim. probable reputat Lessius lib. secund. capit. 2. 1. dubio quinto num. 4. 3.

Deceptor iniustus proculdubio censetur. Quia manifestum est hac deceiptio inducere ad contrahendum, alias non contractum: & consequenter ad sustinendum damnum ex eo contractu proneniens. At communis, & fere omnibus sententia est, si fraude, & dolo bonum proximi quis impedit, vel imminuat, peccare lethaliiter contra iustitiam cum restituendi obligatione. Ergo qui inducit mendacij assertione emptorem ad contrahendum, iniustitiam commitit, & restituendi obligatione adstringitur. Ita Castro Palao de insit. commut. d. 5. pun. 25. num. 9. citans Molinam, Rebellum, Lessium, & Salas.

Cum his opinor, excipiens ramen, nisi illi fieri asserenti nullam fidem emperor prudenter adhibeat: quod nou est præsumendum, si serio ille asserit, pretium imminuendum non fore. Verum ex eo, quod obsurdescat, & responsum retineat, vel verbis aquinoecis vtatur, vt veritatem celet, nullam obligationem inde restituendi contrahere eum existimo quia non tenetur veritatem manifestare: in dū ius habet eam celandi, vt suis bonis consulat: neque ea dissimilatio est positiva deceiptio, aut in contractu inductio, sed veritatis occultatio, ac contractus permisso. Vti Salas asseruit dub. 33.

¹⁴⁶ In primam sententiam

¹⁴⁷ Non censetur iniustus deceptor censetur.

¹⁴⁸ In iniustus deceptor censetur.

D V B I V M

DVBIUM XVII.

An ut emptor dicatur Iesus ultra dimidium iusti pretij debet rem valentem centum emere plusquam ducentus (verbi gratia) regalibus.

¹⁴⁸
Statu
questionis.

Sæpè contingit, tam venditorem, quam emptorem decipi; illum vendendo tem minori pretio, quam valet; hunc emendo majori. Porro ex parte venditoris ferè omnes Doctores concurunt, lassione ultra dimidium pretij contingere, si non valentem centum viderit minori pretio, quam quinquaginta quia in ea-venditione medium iusti pretij non attingit. leg. secund. C. de refind. vendit. siquidem nec dimidium pars veri pretij est soluta. In emptore autem doctores non concurunt. Vnde quæsterni, at ut emptor dicatur Iesus ultra dimidium iusti pretij, debeat rem valentem centum emere plusquam ducentus?

Debet quidem. Quia lassio ultra dimidium ex parte venditoris est, cum non accipit pretij dimidium rei venditæ. Ergo lassio ultra dimidium ex parte emptoris est, cum non accipit dimidium pretij numerati, hoc est, cum non accipit rem, cuius valor attingat pretij numerati dimidium. Sic Panormit. ad capit. Cum dilecti, numer. secund. de empiri. & vend. tametsi cap. Cum causam, eod. ita contrarium dicat, Pinel. alios referens ad leg. secund. Cod. de refind. vend. part. prim. cap. 2. numer. quinto & 6. Conan. libro. 7. capit. 9. Forcatol. dialog. 100. Duaren. leg. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. Fachin. l. 2. controuc. 6. Cujat. l. 16. obseru. c. 18.

¹⁵⁰
Non debet, sed sufficit, si rem valentem centum plusquam ducentis emere, sed sufficit, si rem valentem centum, plusquam 150. emat. Quia inter venditorem & emptorem seruanda est æqualitas. At venditor lassio est ultra dimidium iusti pretij, cum dimidium pretij rei venditæ non accipit; Ergo emptor lassio erit ultra dimidium cum plusquam dimidium pretij eiusdem rei dedit. Alias si oportet rem valentem emere daentis, non esset lassio ultra dimidium, sed in duplo contra leges, que lassionem ex parte pretij considerant. Ita Molina tractat se. cund. d. 349. Pinellus parte secunda de iusti libr. 9. quest. 3. selt. 1. Lessius lib. secund. capie. 21. dub. 4. Salas de empt. dub. 26. Anton. Gomez, Greg. Lopez, Padil. Couar. Azueda. Gutier. Soto, Salon Lopez, quos referit, & sequitur Palao de iusti distrib. d. 5. pzn. 17. §. 1. n. 3.

¹⁵¹
Idem af-
firmo.

Idem affirmo, abnegans quidem, lassionem considerandam esse ex eo, quod emptor accipit, sed ex pretio, quod dedit. Vnde si dedit dimidium plusquam dare debuit, Iesus fuit ultra dimidium; ut vendor si munus dimidiij pretij accipere debuit. Alias inter venditorem & emptorem non seruaretur æqualitas, quod non est admittendum, cum sint correlativa, & dispositum in uno, in alio censeri debet esse dispositum.

DVBIUM XVIII.

Ladens emendo, aut vendendo intra dimidium an peccet, & teneatur ad restitutionem?

Nec peccat, nec ad restitutionem tenerur. ¹⁵²
Quia leg. In cause, §. idem Pomponius. ff. Nec pec-
de minoribus. & leg. Item se pretio, §. vi. cat nec de-
ff. locai. alterius licitum esse naturaliter con-
trafieri; se inicem in pretio decipere, ac tueri.
non est licitum ultra dimidium, sed ea dece-
ptio reparatur lege secunda Codic. de ref. vendit.
Ergo admittenda est deceptio intra dimidium.
Et quia deceptio intra dimidium, cum parum distet à iusto, remissa censeretur à venditore, vel
emptore. Sic Doctores, quorum meminere Ma-
tienzo, & Salon citandi. Sæc. vers. venditio, numer.
20. ait: Quid parum est, censeretur emptor, &
venditor inicem condonare.

Peccat, & tenetur ad restitutionem. Quia ¹⁵³
leg. Iure natura, ff. de reg. iur. dicitur: Iure Pescat &
natura equum ei's nemine cum alteris de- restituere
trimenti, & iniuria fieri locupletiorem. Ra- debet.
tio est manifesta. Nam esto deceptio si intra
dimidium iusti pretij, legi tamen naturali ad-
uersatur, cum nullus vellet sibi ipsi illud dam-
num inferri, & consequenter lex naturalis
obl. gat ad illius reparationem. At nulla lege
positiva reperitur haec obligatio dissoluta, ne-
que id erat expediens. Ita D. Thom. 2. 2. que-
sito. 77. articulo prims. Caiet. Bannes, Aragon,
ibi. Salon. contr. 17. Nauar. summa capit. 9. no-
tab. 9. corollar. 13. Molin. d. 350. Lessius libro
secund. cap. 21. dub. 4. Salas de empt. dub. 26.
Coutar. reg. Poſſessor. p. secund. §. 7. & lib. secund.
variar. cap. 4. num. 1. & alijs

Hec sententia certa, omninoque ample-
ctenda est. Cuicis veritati non obstant leges il-
le citate. Licer quidem naturaliter contra-
tentibus se circumvenire, id est secundum
ius gentium, quod naturale secundario appellatur,
licitum est, id est, permisum ablique
punitione, se circumvenire. Sapientia enim licere
pro permittiſſe sumitur, iuxta leg. Non omne. ff.
de reg. iur. Non omne quod licet, honestum est, id
est, non omne, quod permittitur, est honestum.
Illi vero, quod ex meo Emmanuel de Sa
adducitur ad summum sustineri posse
concedo, cum minima est lassio
& aliqua donationis signa ad-
sunt; scilicet cum lassio est
gravis, licet sit intra
dimidium.

* * *

DVBIUM

DVBIVM XIX.

*Quod forum Ecclesiasticum ledens in-
tra dimidium tenetur, laeso-
nem reparare?*

155
Tenerit, & actio laeso datur. Quia cap. i.
 sed diuersum, de alienat. fandi dic-
 tur, Ecclesiasti non pati ultra iustitiam
 aliquid fieri. Ratio est, quia Index Ecclesiasti-
 cus cogere potest querilibet etiam laicam suis
 Censuram, ut à peccato lethali defiat. Cum
 igitur ledens graviter et à intra dimidium pec-
 catum lethale commiserit, & obligationem
 restituendi habeat, poterit optimè. Sic Glos.
 ad cap. Ea enim §. hoc ius 10. qnest. secund. v.
 & plus Padil. leg. secunda num. 5. & 56. Codic.
 de refe. vendit. Natur. cap. 9. de iudice notab. 6.
 coroll. 13. Cour. 4.2. var. c. 4. n. 1. & alijs pntes
 res citati a Tiraquello q. 1. connub. n. 11.

156
 Nec teneatur, nec laeo actio datur. Quia
 cap. cum. dilecti. cap. cum. causa. de empi. & vend.
 folium concedit actio, cum est laeo ultra
 dimidium negue illius est texus actionem direc-
 tam intra dimidium concedens. Ita Pinellas
 ad leg. secunda Codice de refeind. vendit.
 Matienzo ad leg. prim. 1. tul. vñecia lib. quint.
 glof. 1. & 8. num. 1. Fachin lib. secund. contron.
 cap. 25. Salas 2. 2. 9. 77. articulo prim. contr. 17.
 Molina d. 349 Rebellus parte se. unda de in-
 fista lib. qnest. 3. scđio 2. Palao de iust. com-
 mun. d. 3. punct. 2. § 2. num. 7. Salas de empi. dub.
 27. num. 3. & 4.

157
 Cum his sentiens, aduententer illam particu-
 lam *Actionem directam apposui*; nam indi-
 rectam & per viam denunciations non est du-
 bium laeo sicut & culibet alteri competere.
 Potest enim denunciate iudici Ecclesiastico, ut
 ledens obligationi, quam habet in conscientia
 satisfaciat.

DVBIVM XX.

*An ex contractu per procuratorem initio
 concedatur actio, ut contractus
 in quo quis lasus fuit intra
 dimidium rescindatur vel
 iniquitas reparetur?*

158
Si laeso intra dimidium contingat incon-
 tractu per procuratorem celebrato, con-
 ceditur ratio, ut contractus ille rescinda-
 tur, vel iniquitas repararetur. Quia leg.
 Vnde si Nernus. pro socio, dicitur: *Judicium
 arbitrii, qui in sexta parte ledit, rescinditur.*
 Ergo etiam rescindatur debet contractus in quo
 procurator ludit. Sicut Paulus de Castro ad l.
 secund. Codice de refeind. vendit. numer. 5. Bartol.
 & si dubius, ad l. si societatem, §. arbitrium
 num. 25. ff. pro socio. Ancon. Butrius ad c. Quin-
 tavallis, de iure inq. & ibi Panormit. num. 35.
 Barbat. ad cap. cum causam, numer. 11. de

empt. & vend. Alexand. ad l. si quis arbitra-
 tu, numer 20. ff. de verbis obligat.

Ob laesionem intra dimidium ex contra-
 ctu per procuratorem non darur actio. Quia 159
 nullibi habetur, ob laesionem intra dimidium conceduntur.
 a procuratore factam contractam rescindi. Er-
 go seruanda est regula generalis l. 2. Cod. de re-
 feind. vendit. ob totam laesionem infra vel extra
 dimidium actionem concedens. præterea id
 coniunctur ex l. si voluntate. Cod. de rescind.
 vend. vbi filius nomine matris venditionem
 celebravit, & tamen in fine illius legis dicunt
 venditionem non rescindi, nisi minus dimidia
 iusti pretij, quod fuerit tempore venditionis,
 datum esset. Ita Abbas ad cap. cum causam, num.
 5. Anton. Butrius, num 25. de empt. & vendit.
 Pinel. ad l. 2. C. de rescind. vend. part. 2. c. 1. n. 15.
 Padil. n. 66. Cag. n. 166. Fachin. l. 2. contr. c. 29.
 Matienzo ad lib. 1. glos. 3. num. 13. titul. 11. 1. comp.
 plat.

Longe veriorem hanc sententiam esse iudi-
 co. Nec oblatre existimo legem unde si Nernus.
 in qua quidem arbitrum illius, qui vt
 bonus vir eligitur indicatus, rescinditur ob
 minorem laesionem dimidia pars, quia non
 iudicavit vt bonus vir, ideoque ad arbitrium
 boni viri iudicium revertitur. Secus est in pro-
 curatore qui signatus, & imprudens con-
 stitutus, constitutus est imputandum leg.
 cum mandato §. ultim. ff. de minoribus. Præter-
 quam quod constituens procuratorem præscri-
 beret ei potest modum agendi, & contrahendi,
 quod tamen in arbitrio facere negavit.

DVBIVM XXI.

*Si laeso intra dimidium in dotis asti-
 matione contingat, concedatur*

actio?

160
COnceditur quidem. Quia leg. Iure succur-
 sum, ff. de iure dotum. dicitur: Si in do-
 te danda circumuenitus sit alterius & maiori
 annis 25. succurrendum est, quia bono, & a.
 quo non conueniat, aut luc ari aliquem cum
 damno alterius, aut damnum sensire per alterius
 lucrum. Et leg. si circumscripta. Codice. soluto
 matrimonio. cauerit. Si circumscripta matre vestra,
 viliori preiso dorales res estimata sunt, quid su-
 per huiusmodi contractum iusti statutum si vul-
 go patet. & leg. si res estimata, §. 1. ff. de iure
 dotum. Sic: si mulier se dicas circumuentam,
 minoris res estimasse, vt puta serum, si que-
 devit in hoc circumventa est, quod serum de-
 dit, non tantum in hoc, quod minoris estimau-
 sis, in eo actuorum, vt serum sibi restituantur.
 Et his itaque legibus sic haec sententia suade-
 tur: Ha leges, ut concedant actionem ad in-
 equitatam reparandam, non exigant inaequa-
 litatem est, ultra dimidium iusti pretij, sed so-
 lum quod laeso interueniat, & maritus gra-
 natum se sentiat, & rationi consonum sit, ne
 cum alterius damno quis luciretur.

161
 Spectato iure communii, non conceditur
 actio ex laesione intra dimidium in rerum do-
 talium estimatione. Quia exceptio communi re-
 gula

180 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

gula inducenda non est, nisi iure, aut manifestatione comprobetur: at ex predictis legibus non colligatur manifeste concedi actionem ex lectione, ac grauamine intra dimidium sed solùm concedi actionem ex laetione, & grauamine, cum ad bono & aquo conueniat. quia verba indifference sunt; ut concedatur actio ex laetione intra dimidium, vel extra, ergo exceptio a dispositione legis secunda & leg. si voluntate, Codic. de rescind. vendit. expresa in iure non est. Maximè cum verbum conuentio, & verbum Circumscribo dolosam deceptionem frequentius denotent, lege prim. vers. circumscriptibendum, ff. de dolo. Ex alio autem capite non est ratio efficax, nam est inter coniuges magis dedecat deceptio, quam inter alias personas ob intimam eorum coniunctionem; sed sic magis dedecet, ut inter ipsos lites multiplicentur, ut pote quæ paci, mutuoque amori hand leviter obstant Ita Fulgo. ad l. secund. num. 2. Codic. de res. vendit. Cagnol. ibi. num. 63. Salicet. ad l. s. res. estimata, paragrapfo prim. ff. de iure donura. Rebut. de res. convr. articulo vnic. glof. 15. numer. 13.

163 Profecto in pecto iure communii probabilis fatus haec intentio est Dux spectato iure communii, nam attento iure nostro Regio in lege bilis quidem est, sed prima eligo. 16. titulo 21. part. 4. manifestum est, ob quamlibet granum laetionem etiam intra dimidium iusti pretij factam in rerum dotalium estimacione actionem concedi. Vt probat Anton. Gomez leg. 50. Tauri, num. 44. Geor. Lopez. ad l. 16. Matienzo ad leg. primā titulo 11. lib. quint. compil. glof. 8. numero 21. Attamen primam sententiam tanquam communiam fastinendam esse non debito.

D V B I V M. XXII.

(An ius accrescendi transeat, in emptorem hæreditatus?

164
Questionis status.

Antonius fuit simul cum Petro hæres à Joanne institutus, vendidit Antonius sue hæreditatis partem, qua venditione facta, Petrus hæreditatem repudiauit, queritur ergo, an Antonio, an emptori ea pars accrescat?

Accrescit emptori. Quia ius accrescendi non sequitur personam hæreditatem destitutam, sed hæreditatem habentem; non enim persona, sed hæreditati adhæret. lege si Tito. ff. de usufr. ibi: Qymiam portio fundi portioni vñfructua persone succederet. At hæres nullam hæreditatis portionem habet, sed solūmodo nomen vacuu hæredis emptori vel hæreditati habet. Ergo emptori, & non hæredi ius accrescendi coperit. Sic bar ad l. re coniuncti, n. 26 ff. de legat. 3. & ibi Villalonga pag. 31. Cur. iunior ad leg. vni. C. quando non petentia partes n. 12. & ibi Sebal. Tapia num. 20. Duaten. l. 2. de iure accresc. 6. & alij.

165
Emptori non accrescit.
166
Emptori non accrescit.

Ex simplici venditione hæreditatis non est venditum, nec transmissum ius accrescendi in emptorem. Quia ius accrescendi aedentes hæreditatem sequitur, leg. vni. C. quando non petent. partes. Et quia iuri accrescendi locus non est, ubi diuerso iure succeditur leg. sed cum patrone

ff de horo posse. At venditor succedit ex voluntate defuncti, emptor ex contractu; Ergo Ita Petr. de Villaperti relatus à Bart. ad leg. Re coniuncti, numer. 26. ff. de legat. 3. Ialon. ad l. secund. num. 9. Cod. de partis. Salicet ad l. vni. C. quando non petent. partes, num. 15. Decus ibi, in 2. lectura. num. 43. Anton. Gomez lib. prim. vñr. cap. 10. num. 44. Ioan. Gutierrez in repet. l. vni. Codic. quando non petent. partes, numer. 60. Cuac. l. 12. obsernat. 6. 3. & alij.

Et si prima sententia probabilis sit, longe probabilorem secundam esse existimo. Nā qui vendit suam portionē hæreditatis ea solūm censeatur vendere, quæ ipsi portioni adhærent, & hæbilius, quæ vendens de præsentis habet, leg. Hæredem, ff mandati, & leg. secund. §. 1. ff. de hæredit. vel actio. vendita. At portio hæreditatis postea succedens non erat tempore venditionis, Non igitur reputanda est vendita. Fator quidem, ius accrescendi non sequi hæreditate destituta si ea destituta sit tanquam indigna, secus donatione, vel venditione destituta fuerit; quia eo calu non est indignus portione superueniente, cum ius succedendi retineat. Nec verum est portioni hæreditatis materiali ius accrescendi competere, sed competere personæ, cui prædictum ius debetur.

Hoc mihi
longe pro-
tulerit.

D V B I V M. XXIII.

Res vendita cum expressione quantitatis est, at postea maioris, vel minoris quantitatis esse reperiuntur: Premium sine augendum, aut diminuendum, si venditio sit corporis?

Difficultas est, cum ex verbis, aliisque circumstantiis colligi perfectè non possit, quoniam pacto mercis quantitas exprimitur an animo demonstrandi rem venditam, an restrinendi alienationem! Et quidem si constet exprimi quantitatem animo alienationi restrinendi, ea sola quantitas, quæ fuerit expressa, vendita censebitur. Secus vero si animo demonstrandi rem venditam expressio fiat. Si dices, Vendo tibi hunc agrum decem iugera habentem, vel hoc dolium vini, quod continet decem amphoras: Hæc venditio intelligi potest fieri ad mensuram, ita vt volum decem iugera, vel amphora censeantur restrinendi, vel fieri potest ad corpus, ita vt censeatur venditum corpus id est ager, vel dolium, siue plures mensuras, siue pauciores habeat. Porro, si venditio non à corpore, sed à mensura inc. p. v. g. si dices, Vendo tibi decem iugera, quæ habeo in hoc agro, vel decem vini amphoras, quas hoc dolium continet, tunc enim si plures mensuræ adessent, innundare censemur. Quæsiherim vero, an cum venditio intelligitur esse de corpore premium minuendum sit, vel augendum, si plures, vel pauciores mensuræ expressis reperiantur?

Ad statum
questionis
nonnulla
premissa.

Nulla est obligatio augendi, vel minuendi pretium, sed incrementum, vel decrementum cedit emptori. Quia illa quantitatis expressio non ad arctandam venditionem, sed ad demonstrandam,

169
Preiū non
ei augēdā.

Sectio II. De Contract. Onerosis. 181

monstrandam, & significandam ipsam rem venditam facta est. At falsa demonstratio non viciat venditionem, donationem, vel legatum. *leg. demonstratio, ff. de condition.* Ergo Sic Anton. Gomez lib. 2. var. c. 1. n. 16. Rebel. de inst. p. 2. l. 9. ca. 17. *sel. 2.*

*Agendū
demonstratio
nem.* Ob incrementum quantitatis expressa pre-
tum angendam, vel minuendum est. Quia a
alias venditor, vel emperor deciperetur. Ita mul-
ti, e quorum numero est Molina d. 367. post
mocci.

*170
Affinitas
nisi.* Ego autem alter existimo dicendum, cum excusas a qua in iure expressa reperitur, ac cum repertis defecit. Nam cum repertis excusis, nulla est empori obligatio, pretium non au-
gendi, sed tunc incrementum ipsi credit ob premium confirmant. Quia intentio venden-
tis fuit venditionem perficere de illa specie, seu
corpo, v. gr. se illo fundo, pro cuius na-
tura significatio quantitatem expedit. Ergo si doceperis fui in eius expressione, eo quad
plures mensuræ, quam ipse expressi, repe-
sentatione ob inde venditione immundanda est. Quia
sibi inputare venditor, quos certam quanti-
tatem agnoscit. E contra res se habet, cum de-
ficit, ja quantitate expressa reperitur, nam
eo ipso debet venditor in foro consciente, &
in exteriori compelli actione quam minofis ad
pretium designatum immundandum.

D V B I V M X X I V .

*An tenetur venditor, vitium occultum
merci nec notabiliter noxia, vel inu-
tilis empori manifestare, si credat
non empturum vel non empturum
tanto prezzo?*

*171
Causa sup-
ponit.* C eratum est, rescindi debere venditionem vacue (v. g.) factam ei, qui ad arandum emit, cum ad hoc officium inutilis sit, licet eo-
dem pretio poterat ad maculum venundatur. At si meix vidua virilis per accidens fit ement, vt
equus subvancus ferri, ac si vitium non habe-
ret, si tamen per se ad finem, ad quem emi so-
ller, inutilis sit in foro conscientiae contractus
poterit rescindi, quia non est inspectanda utilitas
emporii per accidentem contingens, sed an res
empta per se vilia sit ad finem, ad quem ple-
rumque solet emi Molina d. 353. Rebel. p. se-
cund. de inst. lib. 9. q. 9. n. 5. Salas de empt. dub. 35.
n. 9. Quocirca controversia est, an vendor tenet
vitium occultum merci manifestare
nec notabiliter noxiun, nec reddens empto-
ri inutilem mercem.

*Tentor
quidem in
trepp. foro.* Teneat quidem. Quia in hoc contra-
etu involuntarium interneat, non enim
empor emeret, vel non emeret tanto pretio,
si vitium sibi detergetur. Habet namque em-
por calu quo vel emere ius contendendi de
infimo pretio, qua contentione primatur ob-
vitium sibi inique occultatum. Sic Abbas
ad cap. Inuisum, de rer. permutat. Nauarra
summa capite 13. numero 89. Gabriel. in 4.
distrib. 15. quest. 3. articulo tertio dubio pri-
Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

mo Ioannes Medina de restitution. questione
24. Rebello plures referens parte secunda
libre nono quæstio. 9. numer. tertio.

Non tenetur in foro externo, nec in foro con-
scientiae. Quia ad invalidandum contractu veditio-
nis, spectandum est, an deceptio talis sit, ut tur.

*174
Non tenta-*

ire naturali, vel positivo contractum annul-
ler, non autem spectari debet, an emperor
empturus foret, vel non foret, alias passim
contractum disfluuerentur in grane Reipubli-
ca detribuentur; cum sapientes si sibi
omnes circumstantia manifestarentur, ab em-
patione cessarent. At lenis iactura rei emptæ
nec naturali, nec positivo iuri contractus dis-
solutionem praestat, neque id expediens erat,
maxime cum res pretio infuso sit empta. Ita
D uis Thom. 2.2. questione 7. articulo tertio &
ibi Aragon post quint. dictam. Salas controv. se-
cunda Valent. d. quin. quæst. 2.2. punct. quart.
concluſus secund. Layman. lib. tertio sectio. quin. rr.
4. capite 17. paragrapho secundo numer. 1.5. &
colligit ex leg. prim paragrapho proinde & leg.
Et quæ ultra ff. de adiutorio casto.

Hoc probabilitus esse reor, nec iudico obsta-
re, illam emptionem esse aliquo modo inuolun-
tariam; satis enim est, quod simpliciter
voluntaria existat. Ita licet emperor ius habeat
contendendi de infimo pretio; inde non in-
fert, teneri vendorem, nonna vitia rei ven-
dita manifestare, quia ex rei natura, & spe-
cata communis contrahentium praxi, manife-
stari affolent, nempe, quæ redditum mercedem no-
miam, vel notabiliter inutilem.

*175
Hoc proba-
bilium esse
reor.*

D V B I V M X X V .

*Facto emptionis, ac venditionis contra-
tu tenetur venditor, em vendi-
tam tradere empori, cum pri-
mum possit, satisfaciat,
inter esse soluendo?*

*N*on tenetur quam primum possit, trade-
re, sed satisfacit, si interesse soluat; nec
compelli potest præcisè ad rem tradendam; *176
Non tenta-*
sed ad tradendam rem, vel ad soluendum
emporii, quanto sua interest, quod res non
tradatur. Quia leg. 1 ff. de aff. empti. dicitur, si res
vendita non tradatur, ad id, quod interest, agitur,
& leg. si traditio, C. eod. it. idem habetur. Sic Fa-
chin. l. 2. contr. c. 30. relatus a Socin. l. Certi con-
dit. ff. si certum petatur. Et ab Alciat. ad l. uni.
C. de sent. que pro o. quod interest.

Tenetur plane, quæ primum possit tradere mer-
cem, compellique ad id potest vendor in foro
coſcientiae obligatus cuī effectu tradendā, v. *Tenetur
planē.*
gr. ad prædiū: Ergo non satisfacit interesse sol-
uendo aliaſ satisfacere, dissoluendo contractū, &
prædiū redendo. Ita Glos. Bart. & paul. Cast.
ad l. 1. ff. de aſſion. empti. Alex. Deci. & Iafon. ad l. 1.
l. Certi condit. ff. si certum petatur. Pinel. ad l. 1.
C. de bonis mater. p. 3. n. 26. Conat. Ant. Gomez
Menoch. quos citat, & sequitur Palao de inst.
distrib. 5. pun. 13. n. 2.

Q. f. 15

182 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

173
Hoc mihi
probabilis.

Esti sententia prima in foro externo probabilis sit, probabiliorē secundam esse reor. Nam leges adductae à Facheo probant, ad interīse agendum esse, cum venditor facultatem tradendi mercem non habet. Id enim probant lex 1. & lex Traditionis.

DVBIVM XXVI.

Si venditio completa non sit, eo quod neque pretium non sit solutum, nec fides de ipso accepta, an fructus competant venditori?

179
Statuusque
sitionis

Certum est, peracta venditione fructus rei vendite nascituros ad empōrem pertinere, quod intelligo, si perfecta sit venditio. Quid si completa non sit, eo quod nec pretium sit solutum, nec fides de ipso accepta a venditore, competit ne illi, an empori fructus rei venditae?

180
Competunt
venditori,
non empō-
ri.

Competunt venditori. Quia res suo domino fructificare debet: at quoque empōrē pretium soluat, vel illius sedem venditor sequitus fuerit dominum rei venditae, etiam traditae empori non acquirit. §. vendita Inſtit. de rer. di-
nij. Ergo neque fructus illi acquiruntur, sed venditori competit, sic communiter Iuris ad leg. Curabit. C. de actionib. empī. & leg. Iulianū, §. ex vendito, ff. eodem titulo & ad leg. fin. ff. de periculo, & commōdo rei vendita. Lupus tr. de ejus. §. 7. Minfing. cent. 4. obser. 53. Angel. v. empīo. num. 5. Couar. l. 1. var. c. 15. n. 2. Molin. d. 168. Sā v. venditio num. 12. Rebel. de ius in p. secund. l. 9. quæstio. prim. sētio prima numer. quinto.

181
Competunt
empōri,
non vēditō-
ri.

Non competit venditori, sed empori. Quia post contraactum initium emptionis & venditionis tamē empor pretium non soluat, vel ipsius fidem venditor non accepit, res vendita empori est debita: Ergo etiam fructus, qui ex illa re oriuntur debet eirunt, cum hi ipsam rem sequantur, eique adhērent. Ita Syluest. v. vñfura 2. q. 11. Rosel. v. cod. §. 47. Armil. n. 15. Lopez lib. primo de contract. capite 36. ad 1. Lelius libro secundo capite 21. dub. 13. num. 109. Navarra. lib. tertio de restitu. sētio. quinta tr. 4. c. 17. §. 2. n. 18.

182
Hoc verius
mibi.

Veriore ac communiorē hanc sententiam esse reor. Nam peracta venditione si res vendita pereat, aut deterior fiat absque venditoris culpa, eius diminutio aut interitus ad empōrem spectat: Ergo etiam spectare debet eius commodum, & accessio.

* * *

DVBIVM XXVII.

An possit absque r̄furā labē venditor cum empōre conuenire, ut interim, dum pretium non soluerit, vel res alia frugifera emenda non offertur, aliquam pensionem annuātum soluat?

Potest quidem. Quia nullū videtur inconveniens, ut id ipsum quod lex Iulianū, Potest qui-
§. ex vendito, ff. de actionib. empī. con- dem.

cedit, in pāctū deducatur. Et quia licet est, cum empōre pacisci, ut dum pretium non soluerit, res inuidita sit, percipiat ramen illius fructus sub pensione annua constituta, ut refoluit Panormitan. consil. 121. lib. quin-
to. Socin. senior consil. 88. numero 14. & alij Ergo idem pāctū fieri potest, tamē res abolutē vendita sit, & in empōris transla-
ta Dominū; quia ex hac translatione ac venditione nullū empōrē incommodū sed potius commodū accipit. Sic Cagnol. ad 1. Curabit, ff. de actionib. empī. numero 57. & ibi Lupus numero 145. Conarruas lib. 3.
var. capite 4. numero. quint. Molina d. 368. cond.
2. 3. & sequenti. Fachin. libro secund. conrou.
capite 32.

Minimē potest. Quia nulla appetet ratio Non potest
ob quam hanc pensionem venditor exigat præ-
ter dilatam pretij solutionem, non enim exigit titulō locationis, cum nullus sit sed venditionis abolutē, quæ cum locatione compati non po-
test. Tūm quia nemo rem propriam conducit, leg. Quis rem. C. locati. Tūm quia Dominū in empōre, cui res est vendita, ac tradita trāsfér-
tur leg. Quod vendidi. ff. de contrahend. empīo.

Neque item exigit, quia traditae rei venditae domīnum, quod posset excusare fidem datam de pretio non admittens: nam hic titulus sup-
posita absolute venditione non est pretio assi-
mobilis; quia fidem dare de pretio, & admittens
solutioni pretij debiti dilationem, ad quam
admissionem, supposita venditione necessariō
consequitur Dominij translationis: hæc admis-
sio virtualis mutuatio est; Ergo ob ipsam
non potest iūste pretium exigī. Neque exigere
potest ob cōpensationē fructū, quos ex re vē-
dita empor suscipit, quia horū perceptio, suppo-
sitā venditione, ipsi debita est. Deniq; non exigit
ob luerū aliquod quod ei cesseat, aut periculum
quod de re vēdita suscipiat vt contrarie sētētias
Doctores fatētur, superēst igitur, vt ob solā dilata-
tionē cōcessione exigat, quod est illicitū. Ita
Dec. consil. 116. 119. 133. Socin. senior sibi cōtra-
rius consil. 130. lib. 4. Craueta consil. 189. Siltan.
consil. 46. Cephal. consil. 290. lib. 2. Simon Petrus
consil. 193. Franc. Marc. decis. 891. Rebelloz part.
secund. de inst. l. 9. q. 6. sēt. 1. n. 15. Laym. lez.
sēt. tr. 4. o. 17. §. 2. Lelli. l. 2. o. 2. 1. du. 13. nu. 109.

Existimo prædictum contractum abolutē
confundam esse iniquum & vñfarium mini-
mē permīssum à lege. Lex enim concedit
vñfuras

¶ furas pretij in peccatum morte culpabilis em-
ptoris fructus ex re vendita percipientis; que
non cessat cum vendor liberè dilationi con-
sentit. Nec est verum, idem commodum em-
ptori accedere ex pacto locationis sub pensione,
ac ex venditione absoluta cum prefata pensione,
quia in priori cunctu non insciperet rei pe-
naliculum, bene tamen in secundo.

DVBIVM XXVIII.

*Donatio incipiens à promissione si rei
singularis, & determinata fa-
cta sit, obligatne do-
nationum ad cui-
tionem?*

Petr. de Bellapertica ad leg. 2. Cod. de emt. Ful-
gos. ad l. Ad res donatas ff. de aditio edicto.
Mol. tractat. secund. d. 352. §. 2. Palao de iusit.
distrib. d. 5. pnn. 2 8. §. 1. d. 10.

Hanc sententiam puto veriorem esse. Quia Hoc mihi
donatio, qæc incipit à traditione ideo donato-
rem ab emtione excusat, quia donans nō aliud
donare intendit, quod id, quod de facto tradit,

189

at promittens rē singularem donare, nihil aliud
videtur promittere, quam rem illam singularem
tradere. Ergo traditione promissionis illius obli-
gationi latisfacit, licet postmodum emtatur.
Notanter dixi, si promittitur res certa, & deter-
minata, nam si promissio sit in genere, si ea qua
tradidisti tanquam aliena emtatur, teneris
alia subrogare, non ex natura emtione, sed
quia obligationis promissionis non satisfecisti.
Nam cum hæc promissio astricta non fuerit his
individuis determinatis, eorum solutio, ut potè
rei alienæ non liberari.

186
Nonnulla
nulla.

Recolo, emtione esse ablationem rei
emptæ, vel alio contractu habite, unde
venditorem rei alienæ teneri de emtione,
est teneri ad restituendum emptori illius
aliquid loco eius rei alienæ ab ipso emptæ,
que etemtatur, & auferatur. Quid non semper
est idem, quando tenetur iure naturali, seu in
foco conscientiae, & quando in externo foto
tenetur. Contentum doctores venditorem,
qui rem alienam male fidei, scilicet sciens esse alienam
venditum emptori id ignoranti, de emtione
teneri, si emptori fuerit emita, seu abla-
ta. Tenerur autem ex vi iuri naturali seu in
foco conscientiae ad restituendum emptori pre-
mium, quod pro ea debet, & etiam ad alia da-
mna ex emtione emptori sequuta, quia tunc
venditor fuit causa iniuria coram damnorum,
ex vi vero iuri ciuilis seu in foto exteriori ad
prefata damna tenetur, & etiam vel ad pre-
sumptiu[m] tempore quo res emtatur, vel ad id,
quod emptori prodebet, si ei non emtetur,
propter emptor elegit. Certe in quolibet
contractu onerolo datur emtio, datur in
contractu permutationis, in datione in solutum, in
dolis ultimata constitutione, in transactio-
ne, in divisione hereditatis, in usufructu, in
seruitutibus, non antem in contractibus incra-
tinis datur. Si rem alienam donat, teneris
donatio sumptus factos in re habenda compen-
sare. Quasi enim antem an sit locus emtionei, si
donatio incipiat à promissione.

187
Oblig.
dannantem.

*Donatio à promissione incipiens obligat do-
nante de emtione, ex leg. Aris. & leg.
prim. Codic. de iure dotium. Quia donatio à
promissione incipiens ortum habet à causa
obligatoria, & necessaria, si quidem posita pro-
missione, iam donans obligatus est donare. At
donatio nequit esse rei alienæ, sed propriæ? Ergo
emtatur re donata vice aliena, persistit obliga-
tio donandi ex promissione orta. Sic plures,
quos referunt, ac sequitur Ant. Gomez tom. 2. var. c. 2.
num. 35.*

188
Non obli.
gat.

*Non obligat, si rei singularis ac determina-
ta facta sit. Quia dicta lex Aris. & aliae
donationem exculantur ab emtione obligacio-
ne, non distinguunt, an donatio à promissione in-
cipiat, an à traditione, sed absolute decidunt, do-
nare non teneri de emtione. Ergo de omni-
bus donationibus id est intelligendum. Ita
Escr. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.*

DVBIVM XXIX.

*An cum emptor de emtione agit, vendi-
tor esti privilegiatus, debet sequi in
hac causa forum emptoris?*

V**T**emptor de emtione agere valeat, tene-
tur denunciare venditori, item mota esse. Nonnulla
Quæ denunciatione facienda est cum protestatio-
ne, ut venditor liti afflatur inferendaque est co-
pia libelli. Fieri autem debet hæc denuntiatio
venditori in presentia: vel saltem ad eius damp-
num. Scio, ab hac denunciatione minorè excusari.
Ecce famaque hoc privilegio, ex communiori
sententia, potiri. Potro emptor non excusat à
litis prolectione denunciatione facta. Venditor
autem habens apud se instrumenta, quib[us] em-
ptorem defendere possit, tenetur ea etiam irre-
quisitus exhibere. Licet vero emptor liti afflire
non teneatur, potest tamen. Hæc ex comuni
sententia recolui. Nam verò requisiuerim, num cū
emptor de emtione regit, debet vñditor, eti pri-
uilegiatus sit, sequi in hac causa forū emptoris.

190

Non debet venditor causam prosequi apud
Iudicem emptoris conuenti, sed si privilegiatus
est, potest ad suum propriū Iudicem causam de-
ferre. Quia eo casu venditor reus est, & tanquam
reus conuentus causam coram suo Iudice debet
agere. Deinde fiscus ad suam propriū Iudicem
causam reuocat. 1. 4. C. de iure fisci. l. 10. ergo qui-
libet alius privilegiatus, maxime Clericus, Sic
Glos. ad c. Nullus Clericum. 11. q. 1. Speculat. tit.
de primo, & secundo decreto. §. resiat. n. 74. Castr.
ad l. Venditor ff. de iudic. In mol. ad l. Non so-
lum. §. quod vulgo ff. de usq[ue] parionib[us]. Platea ad l.
3. C. de iure fisci. l. 10. Aretin. §. Actionum n. 19.
Inst. de actione.

191

Debet omnia
Iudicē, vñb[us] incepta est prosequi debet. Quia
si ad proprium Iudicē declinaret, deteriorē fa-
ceret causam actoris: maximè cum ipse venditor
conuentus directe non sit, sed iuri dispositione
conuenti emptoris partes suscipiant. Ita
pluribus relatis. Ant. Gomez tom. 2. var. c. 2. nu-
m. 39. Fachin. l. 2. c. 37. Mol. d. 380.

Q. 2 Hæc

SCOBAR
Treas. Mor.
Em VI. VIII.
E. LV

184 Theologiae Moralis Lib XXXIX.

193
Hoc mihi
verius.

Hæc sententia communior, & verior mihi. Quia existimò, id aptè constare ex leg. Venditor, ff. de iudicis, ibi: Paulus respondit, vendio em emporis. Iudicem sequi solere. Certe ad similem de filio repondeo, filio esse speciale priuilegium, quod in Clerico, alijsque priuilegiatis minime inuenitur.

D V B I V M XXX.

An Mobilia pretiosa, nempe arma, gemmæ, lapides, &c. pretiosi, aliaque similia sint, retractui subiecta in venditione, & emptione?

194
De retrac-
tū nonnulla
la recolo.

Retractum in genere vocitamus ius lege statutum, vel coniunctudine aliqui concessum rescindendi, seu revocandi, que ab alio sunt alienata. Hoc ius odiosum est, & strix interpretandum, ut potè quod facultatem à natura concessam cuilibet de re propria libere disponendi, restrinxit. Sicuti intelligitur ex leg. Dñi, C. de contrahen. empi. Triplicem autem esse retractum recolo, languinis, loci etatis, publici boni. Retractus languinis locum tantum habet in rebus immobilibus successionē hereditaria acquisitis. Res emphatica retractui est subiecta: non autem census venditio, neque pensio in tā possessione constituta, neque venditio commoditatim, quas feudatarius habet, neque venditio vfuscus fructus, habitationis in re immobili ad perpetuum. Quæsiem vero nunc mobilia pretiosa, nempe arma, gemmæ &c. sint retractui subiecta?

195
Subiecta
sunt retrac-
tū.

Subiecta sunt. Quia hæc mobilia pretiosa comprehenduntur sub immobilibus alienari prohibitus. Et in præsenti est specialis ratio: cum affectio his immobilibus & que ac in immobilibus adhæreat, maiorumque memoria eorū retentione conservatur. Sic Tiraquel. in prefat. retract. numero 33. § 49. & 50.

196
Non sunt
subiecta.

Subiecta non sunt. Quia cum lex retractum concedens odio sit, & solùque immobilia exprefserit, non est, cur ad mobilia quantumvis pretiola dispositionem extendamus. Ita manienzo alias referens ad leg. 7. tit. 1. 1. glof. 1. num. 3. & 49. Tiraquel. l. 1. de retract. §. 1. glof. 7. numer. 101.

197
Hoc verius
mihi.

Verius existimò, horum venditionem retractui non subiecti. Neque enim in illis affectio, & memoria maiorū & que firmiter, ac in immobilibus conservatur, cum mobilia facilis pe- reant, faciliusque nostra auferatur à potestate.

D V B I V M XXXI.

An ex emptione sub pacto reuendendi interueniente modicissimo pretio presuma- tur usura?

198
De reuend-
endo certa

Certum mihi, pactum reuendendi appo- ssum venditioni licitum esse uti colligo ex Leuit. 25. Vbi filii Israël permittebatur vē-

ditas possessiones re emere. Ratio est mani- ^{suppono.} festa, quia si pactum reuendendi in favorem venditoris apponatur, potest venditor onus, quod empori apponit, pretij diminutioni compensare. Si autem in favorem emporis appossum sit, potest empor, argumento pretij grauamen compensare. Ergo licet est talis contractus, maxime cum nullo iure positivo reprobatus reperiatur. Molina tr. 2. d. 375. & 377. Lessius 1. eccl. cap. 21. dol. 14. Conat. 1. 2. var. cap. 8. num. 1. Anton Gomez l. 2. var. c. 2. num. 21. Granis autem est inter Doctores controværia, an ex emptione sub pacto reuendendi, interueniente modicissimo pretio, usura presumatur.

Præsumitur quidem. Quia illa venditio est simulata, & pecunia data non est in pretium rei empiæ, sed in mutuum, relque emptori tradita, quam certo credidi esse redditu- dam, loco pignoris assumpsisse. Sic multi, quos memorat Contraurus lib. serio variar. capite 3. num. 3. & 4. Fachin. lib. 7. controu. cap. 12. & 13. 6. 27.

Non præsumitur. Quia ex sola modicitate preuj non colligitur contractum esse usuram. Non pre- sumit. aliae circostantia pretij modicati adi- ciuntur, ex quibus firmior præsumptio inge- neretur. Ita alij citati ab eisdem Conat. & Fachin. vbi supra.

Vioreum reputo hanc sententiam, si sola pretij modicitas spectetur, nec aliae sublînt cir- cumstantia, de quibus in capite Ad usuram mihi. de empi. & vendit. & capitulo vos. de pigno- ribus. Nam si haec circumstantia modico illi pretio adiiciantur, usuram esse contractum merito præsumetur. Circumstantia autem haec sunt. Ut emens modico pretio auctus sit usuris. Ut lucrum aliquod ex simulata emptione comparet.

D V B I V M XXXII.

An factō reuendendi pacto in favorem vendoris, empor possit compelli ad reuendendum?

Non potest empor compelli præcisè ad reuendendum; vel ad soluendum inter- Compelli fe. Quia obligatus ad factum compelli ne- non potest. quic præcisè ad ipsum exequendum, sed ad solu- uendum interesse, casu quo factum non pre- stiterit. leg. stipulationes non dividuntur ff. de verb. obligat. At obligatus ad reuendendum, obligatur ad factum, qui ppe reuenditio factum est. argum leg. 4. ff. de curat. furioso. Ergo non potest empor compelli præcisè ad reuendendum. Sic granis Doctores relati à Tiraquel. de contrach. conventionib. §. 1. glof. 7. num. 60. quos sequitur Gregor Lopez ad leg. 42. tit. 5. part. 5. glof. 3.

Potest empor compelli, ad reuendendum si reuendendi est facultas. Quia obligatio pro- Poteſti com- ueniens ex contractu sumenda est iuxta inten- pelli- tionē contrahentium, leg. emper in stipularioni- bns. ff. de reg. sur. At vedor exigēs ab empore reuenditionem.

Sectio I. De Contract. Onerosis 185

reunditionem, manifeste indicat, reuenditionem velle determinat, non autem sub distinctione ipsam, vel interesse, intendit, ut prelio restituto, res sibi non illius interesse restituatur, ita pluribus relatis. *Fachm. l. 2. contra c. 8.* qui id probat ex *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Castro Palao de inf. distri. b. d. 5. p. 21.*

§ 2. n. 2.

104 Longe veriorem hanc reputo sententiam.
Hoc milles
temur. Quia praesumti non potest venditor pacientis de re sibi reuendenda contentus forte obligatio- ne emptoris solvendi interesse, quando res veri- dita illi reddi potest, cum ad interesse ex genitu in illius privatione difficult quidem debet insu- fudare. Tamen equidem obligatum ad factum faciascere solvendo interesse, quando non con- stat, praeceps, ac determinat ad factum obligatio- nem finire, sicut in casu nostro constat.

D V B I V M XXXIII.

An si quis promittat, se contractarum obligationem reuendendi possit ad reuendendum compelli?

105 Compelli non potest. Quia promissio- nes, & obligationes ex contractibus in potest. prouenientes non debent extendi ultra contrahendum verba leg. Non omnis, s. si cer- tum peratur. At promittens se obligaturum reuenditionem prestat, non exprimit se praefaturum reuenditionem, sed obligationem reuenditionis contractuum, que obligatio reuenditionis à reuenditione est proorsus distin- ta, sicuti vendendi promissio distincta est à venditione. Sic decimus, & Reginald, ad leg. cun- fundus, s. seruum tuum ss. certum peratur. Mar- fil. singul. 496. Grammatic. decim. 103. nu. 188. & alii, quos referunt, ac sequitur Roland. à Valle consil. 69. n. 25. hb. 3.

106 Potest compelli ad reuendendum eo quod promittit obligationem reuendendi subitu- rum. Quia qui promisit se obligaturum ad decem, compelli potest immediate ad decem praestanda. Ergo promittens, se obligaturum ad reuendendum, ad id compelli poterit. Obliga- tionis enim reuendendi fatisfacere nequit nisi media reuenditione. Igitur promittens obli- gationem reuendendi subitum, virtute pro- mitit reuenditionem. Ne ergo iniurie actus multipli- centur (quod omnino vitari debet, leg. Cum fundus, s. seruum tuum) compellendum est ad reuenditionem, non ad obligationem reuenditionis. Ita rachini plures referens l. secund. *Centron. capite septim. ex Doctrina Ioan. Andr. in addit. ad spec. tit. de solut. & oblig.*

107 Hanc sententiam longe veriorem esse reor. Admitto enim, non esse extentionem facien- dan ultra verba expressa contra sentium, nisi ad ea tantum, que sub illis verbis expressis vir- tute continentur, quia haec non est obligatio- nis extensio, sed declaratio, ex qua circui- tus verantur iniuriae. Porro ex prefata promis- sione obligante ille promissario prestat quan- tum illi intereat, ea obligatio reuendendi: At id quod promissario ea obligatio reuен- Euseb. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

dendi interest, est rem venditam rehahere. Ergo?

D V B I V M XXXIV.

An minor emens cum pacto reuendendi possit obligari ad reuendendum abque iudicis decreto, bona immo- bilia?

Obligari non potest. Quia minori, absque 208 iudicis decreto, non est permisum fundum acquisitum alienare, at emptione licet sub pacto reuendendi dominium rei emptar minori quamcum est, nequit ergo absque iudicis authoritate illud alienare. At si obligaretur ad reuendendum obligaretur ad alienandum, cum reuenditio sit rei acquisitionis alienatio. Sie Fach. l. 2. contra c. 3. plures referens.

Potest obligari. Quia illa reuenditio cum sit ex necessitate prioris emptionis, non est con- tractus, sed distractus, & dominij acquisiti ne- cessaria resolutio, non voluntaria transmissio. Ergo cum minori prohibita est return immo- biliari alienatio, de alienatione voluntaria, ac propria debet intelligi, non de inopribus ac necessariis alienatione. Ita Baldus consil. 416. l. 2. Andr. Isernia ad cap. 1. §. 1. de feudo dato in vim leg. commis. Cagnol ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. n. 149. Pinel ad l. 1. p. 3. C. de bonis mact. Tiraq. de retracta comment. ad p. nam tit. n. 13.

Verius hoc mihi. Nam pactum reuendendi 210 est conditio prioris emptionis, ob quam fundus Hanc prae- minori emitut pretio, quam scilicet hoc pacto fero senten- emereur, quia onus illud pretio est estimabile. siam. Ergo si emprio substitere debet, debet substitu- re, & conditio, sub qua facta est, alia minor in- justus proculdubio esset.

D V B I V M XXV.

An si de facto emptor rem vendi- tam sub pacto redimendi vendas alteri, primus venditor ex vi pra- dicti pacti possit aduersus secundum emporem agere ad rei vindicatio- nem?

Certum est, durante tempore, quo ven- ditor redimere potest, nequire empto- rem alteri rem emptam vendere, vel dona- 211 Questionis statu. re. Est autem dubium, an si de facto alteri vendat, potest venditor ex vi pacti illius agere aduersus secundum emporem rei vindica- tionem.

Potest quidem, quia ex pacto reuendendi 212 venditio prius facta resolutur, & res pristinum Potest restituuntur in statu. Ergo venditor agere po- quidem. terit aduersus quemlibet possessorum, tanquam

186 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

in possesso em rei aliena. Sic Paulus de Castro ad l. si cum venderet ff. de pignorat. alt. Ioan. de Anania ad cap. conquestris, de r. Decius conf. 6.14. n. 4. Anton. Burgens ad cap. Ad nos frām. de em. & vendit. Tiraquel. de retract. cenuent. §. 1. gloss. 7. n. 7. C. u. l. 3. var. c. 8. n. Menoch. conf. 6.3. n. 14. & Grégor. Lopez ad l. 42. tit. 5 p. 3. l. 7. aliter hanc sententiam max. ma equitate finicit.

213 Minime potest. Quia leg. 2. C. de p. et. in
Non potest. empi. & venditor, deciduntur ex pacto renendendi oīri actōnem praeferitis verbis, & ex em-
ptō, que actio personalis est, qua quidem em-
ptor cogi potest, vt emptiōnē dissoluat, &
rem emptiōnē restituat, si in eius est potestate,
sū in ius interesse. De actione autem rei vin-
dicationis neque ibi, neque alibi vilium verbum
habetur. Ita relato Baldō, Alexandro, Bartolo,
& alijs, Ant. Gomez l. 2. var. c. 2. n. 29. Greg. Lopez l. 42. gloss. 7. n. 5 p. 5. Fach. n. l. 2. contr. c. 14.
Mol. tr. 2. d. 37.4. assertens, hanc opinionē aperie-
probat ex lege Re. za 42.

214 Certe hanc sententiam probabiliorem esse
Probabilior existimo, quam à simili confirmari. Nam
sententie. si venditio vni facta non impedit, quā valde
alteri res vendatur, & tradatur, neque ex ea
priori venditione comparat emptor ius ad-
uersus secundum emptorem iuxta leg. *Quocies Codic. de rei vendit. & lege sine autem. §. si duobus. ff. de publiciana.* Ergo neque pactum
renendendi, quod minus est, quam venditio,
impedit translationem dominij in emptorem
secundum, neque venditor acquirit aduersus illum rescindendi venditionē, potestatē.
Excipio tamen, nisi pacto renendendi ad-
deretur conditio, ne emptor alienare rem
emptam posset, eftque alienatio infecta,
qua eo in euentu poterit emptor aduersus
tertium possessorē agere, vptote qui rei sibi
alienatae dominium non acquisierit.

DVBIVM XXXVI.

*An Gabella debeatur ex venditione
sub pacto legis commissoria, & ad-
ditionis in diem, aut ex pacto renen-
dendi; adiecta clausula, quod res
inempta sit?*

215 Nonnulla
suppono.

SVppono, venditionem sub pacto legis com-
missoria insitui, cum rem vendit Antonio
ea conditione apposita, vt intra mensem,
vel annum pretium non soluerit, inem-
pta sit, leg. prim. ff. de leg. commiss. Vocatur
autem hoc pactum legis commissoria, quia
lege singulare incidere in commissum, qui
pretium statuto tempore non soluit, sicut incidi-
feudataris non solvens pensionem. Venditio
autem sub pacto adiectoris in diem concipi-
tur, si vendas rem conditione apposita,
vt si intra mensem vel annum alias melio-
rem fecerit emptionem, res sit inempta. Cen-
sus habet autem melior emptio fieri, si mains
pretium, vel commodior solutio offeratur leg.
si quis hac ff. de rei vindic. l. 4. sit. 5. p. 5. Hoc

præmissio, questio voluntur, an debeatur gabella
ex venditione sub pacto legis huic se commis-
soria, & adiectoris in diem.

Debetur quidem. Quia ille contractus fuit
pure ac simpliciter celebratus, & per confe-
quens fuit ius filio quæstū. Et licet postmodum
refolatur, quasi factus non esset id intelligen-
dum est comparatione contrahentium, non au-
tem respectu fici, cui est ius acquisitionis. Sic
Ant. Gomez l. 2. var. c. 1. n. 3. adducens textum
in l. 3. ff. de conravanda empt. & alios, citatque
Barcolon.

Ex v. l. s. contractus nulla gabella debetur,
& si facto contractu fuerit loqua, eo lo-
luto, repeti potest tamquam indebita. Quia re-
folutio illius contractus, quæ ex praefatis pactis
fuit, ita efficax est, vt ex iuri ficiione perpetuat
contractus nunquam factus. At si contractus
factus non esset, non debetur gabella, ergo
neque debetur eo facto, ac refoluto. Ita ex com-
muni sententiā *alarts de decima vendit. c. 14.*
n. 19. Mol. d. 37. L. 1. 2. c. 2. 1. dub. 15. n. 127.
& alij plures relati ab Ant. Gomez v. bisup.

Probabilius hoc mihi indicanti, ab illo fun-
damento Antonium Gomezum alteruisse, re-
ficiendum esse contractum comparatione co-
trahentium, & non fici comparatione, liqui-
dem eodem modo emptori ac fisco ius ques-
tum est, edificium, & ex vi tituli, quo domi-
num acquiritur, reficiendum. Neque contra-
rium probant leges, quas adducit.

DVBIVM XXXVII.

*An versura, quas vulgo Alatras ve-
citanus, sint licite, &
validae?*

Sæpe contingit, aliquem pecunia present
Sindigere, quam mutuatam reperire non po-
teat, eaque de causa ad mercatorē accedit
ab eo credito empturū mercatorē, quam emptam
eisdem viliori preto vendit. Quasierit igitur,
an hinc modi contractus validus sit, ac licitus?

Nec licitus, nec validus est. Quia in omni fere
Republika bene instituta est p. ob. prohibitus, un ob
periculum iniustius plus iusto vendedi ad cre-
ditū, & minus iusto postea emendi, tūm ne eues
speciatim nobiles debitis in nullibus graventur,
in pauperē decimant, & fidei usores in modo
afficiant. Ob quas causas merito in Lusitanice
Regno 4. p. leg. extra. ti. 10. l. 2. Sanctū est sub
pena exili, & quinquaginta aurei, amissio-
niq; debitis, ne quis vendat merces ei, quas co-
stat non emere ad negotiandum neque ad con-
sumendum, in sua familiā, sed ad eas ierum vili-
ori preto vendendum. In Regno autem Ca-
stileg. l. 29. ti. 4. l. 3. noua recipil. p. capitulū Indicibus, vt hos contractus puniant quatenus
eos illicitos, & in fraudem viarum celebatos
inuenient. & l. 2. 2. sit. 11. l. 5. prohibetur mer-
catoribus emere pecunia numerata, quæ cre-
dito maior pecunia vendiderant, sub pena illa
amittendi, solvendā que quinquaginta millia
maranedinos. Haec leges indicant, huiusmodi
contractum esse illicitum. Sic Medina p. 1. f. 14. S. 2. 3. post medi.

¹²¹ Validus est & lictius. Quia secluso pacto re-
pendendi nulla appetet hic iniustitia, si rem
intralatitudinem iusti pretij carius ad creditum
qui vendit mercem, quam postea numerata
pecunia viliori pretio redimit. Nam in
venditione illa ad creditum nulla est iniusti-
tia cum ponamus instantem precium summa
excedere. Quod vero tempore redimatur
viliori pretio, iusto tamen inserviat quidem non
transiliente, nulla venditori iniustitia irre-
gatur, cum nullum ad sic tenendum non co-
git mercator: potius illi beneficium praestat, ex-
cusans, ne alios emptores querat, fortasse non
facile, & absque lumpibus innucendos. Ia-
na Omer. *Summa capite 23. numeri 1.* Graf parie
prim decisi 2. capiti 109. num. 4. Gnter lib. i.
99. *Caroncop. 39. n. ultim.* Lettius lib. secund cap.
21. dub. 16. narrata de rest. l. 3. capite secund.
novo 170. *Tolet. lib. quinto cap. 31. numeri. tertio*
Rebelius parte secunda de iust. l. 9. q. 8. & alijs
quos referunt sequitur Salas tr. de. impri. du-
bio 27.

222
Actus
vñstatio.
Ego quidem sic questioni respondeo: si vendas credito sub pacto, ut pecunia numerata viliori emp or rem emptam tibi resendat, ea venditio illa sit circa; quia minori summa p̄fensis pecunie compras maiorem ad creditum vel e contra maiorem summan ad credi tuu compensare intendis minori numerata. Quod vñstra pñlita ceteri debet cum plus iusto vendis, & minus iusto emere intendis. Id vero ordinare sic & illud palam includit saltem & is. Vnde sapienter legi etiam Dubium hoc, vbi modus vendendi prohibetur, vt in Lusitania peccatum esse lethale vendere iis merces quos sis, non emere ad negotiandum, nec ad consumendum in sua familia, sed ad viliori preio numerata pecunia reuendendum: Et in Regno Castellæ si viliori preio emas, que carius ad creditum vendidisti. Attamen id crediderint, intelligendum esse saltem in Castellæ Regno, cum ex terra latitudine non iusti preiij venditio, aut empicio contingat ut indicat lex. 29. quia precipit iudicibus, ut puniantur hos contractus quos illicitos inuenientur. & in vñstorum fraudem celebratos. Salas dub. 57. Azenudo leg. 2.2.1.1. t.1.5. compil. &c alij. Non me latet, plures ex etatis doctioribus adpertitus, si scias, emporem ad reuendendum emere, plenariae peccare contra charitatem tuum, denegando mutuum indigenti, si absque gravii incommodo concedere valeas: tum scandalum ingenerando, quoq; regulariter contigit, cum ab hominibus existimetur rem supra iustum pretium vendi & emi infra iustum: vel enim sub pacto viliori pretio reuendendi. Attenam seclusis his circumstantis extrinsecis licet em iudico, spectato iure naturæ, huiusmodi venditio & reemptio.

DVBIVM XXXVIII.

*An sit contra iustitiam Monopolium,
cum mercatores conspirant, ne merces
vendantur nisi intra sum-
mi pretij latitu-
dinem?*

Variè monopolium pot est contingere, v i 223
sed. 1. aduertimus. Monopolij vnu *Questionis*
modus eit, cum mercatores conipirant, ne *statim*,
merces vendatur inca tale pectum. Et quidem
si est vira rigorolum instum, vt plerunque
consilii, nemindubum est, peccatum esse
contra iustitiam eam restituendi obligatione.
Ahi intia lacitudinem insti preij sit euā sum-
mi, quod erit, num huiusmodi mercatorum
conuectio aut conipratio sit contra iusti-
tiam?

Contra iusticiam non est, nec restitutio-
nis obligationem contrahit, tametū contra *Non est*
charitatem delinquatur. Quia peccatum non *contra ius-*
est, si ab illo vi, metu, vel fraude periuia-
deas alium, ne suas merces vendat minori
pretio, quam r. goroso iusto; nihil enim illici-
tum inuidas, neque emptores habent ius, vt
ab hinc iustisibus defistas; sed tantum ha-
bent ius, vt ab hisce iustisibus defistas;
sed tantum habent ius, ne alterius voluntate
vi, vel fraude compellas. At in con-
spiracione mercatores id ipsius libi inuidem
inuidant, & de eius executione fidem pra-
stant. Ergo nihil iniustum committunt. In d
nei charitatem offendunt, cum pretium ini-
stum non excedant. Sic Molina d. 345. Le-
sins lib. secund capite 21 numer. 145. Nauarra
de res. lib. 5. capite secundo dub. 9. numer. 85.
Angl. qdempt. articulo 1. dub. 2. d ffc. 1. &
alij.

Est contra iustitiam cum obligatione restituendi emporibus , quanti creditur minoris
emptiuros , si ea conspiratio non adesse. Quia si iustum est .
vi huius conspirationis compelluntur emptores
precio illo rigoroso emere , alias non emptiuri
nihi pretio medio , vel insimo. Ergo in ea con-
spiracyne peccatum iniustitia commititur.
Probo hanc consequentiam : quia Respublica
eiusque cives ius iustitiae habent , ne medius
iniquis , & illicitis compellant merces au-
tori prelio emere , quam alias essent emp-
turi. Cum ergo haec conspiratio illicita sit , &
iniqua , utpote legibus interdicta , conuincl-
tur , contra iustitiam peccatores mercatores in
ea conventione. Ita Sotus lib. sexto de iustit. q.
secund. articulo tertio Nanat. summ. capi e. 223.
num. 92. Salas & alii relatis de empt. dab. 38.
Layman.lib. tertio scđio. quinta tratt. 4. capite
17. §. ultim. Palao de iustit. disir. d. quint. pun.
34. numer. 4. Conrad. de contr. q. 51. R. bellus de
iustit. parte secunda lib. 9. quastio. septima nu-
merito quinque.

Probabiliorē hanc sententiam esse iudico, 226
quæ convincit videtur ex leg. vnic. Codic. de mo- Probabilis
nopol. vbi inquit Zeno; Neve quis illiciis ba- hoc mīs.

bitis conventionibus coniuraret, aut pacificatur, ut species diversorum corporum negotiorum non minoris, quam inter se statuerint, venundentur. Et qualiter confutus prohibet conventionem de diuendenda merce statuto pretio, etiam supra rigorosum non sit. Præterea iniustum est, pretium taxatum à Republica derogare, aut impedit, ne taxetur, sed pro vendentum arbitratu constitutere. At si hæc conventio esset sustinenda, pretium medium, & tuuum illarum mercium proflus cessaret, & tantum unicum pretium rigorosum ex vendentum voluntate persisteberet.

DVBIVM XL.

Falsas litteras quæ ex industria apponit legendas, quibus emptores inducuntur ad carius emendum; perpetratne iniustum?

Certum est, illicitam reddi venditionem 230
cum obligacione restituendi, si fraude ac
dolo quis inducat emptorem, ut mercedem ultra
iniustum pretium emat. Mol. d. 346. unde si spar-
so rumore, aut litteris falso conscriptis de ob-
sidione superuentura, nauium naufragio, aliisve
similib. quibus occasio est angendi mercia pre-
mium ultra id, quo communiter venderentur
tenebitur planè, omnem illud augmentum em-
ptoribus restituere: vt pote fallaciis indu-
ctum. Ex ea autem quod venditores, etiam
sub iuramento afflant, plurim sibi sterile
merces, aut plurim aliis vendidisse, quam sibi
ab his emptoribus effertur: & si his diebus
falsis inducatur emptor ad carius emendum,
quam alias esset empturus: non obinde vi-
denitur mercatores ad restituitionem obligari.
Quia huiusmodi stratagemata emptoribus
fun communiter nota, & proinde fidem eis
præstans sua debet deceptionem lenitatem im-
putare. Rebel. p. 2 de inst. 9. q. 7. in fine. Quid
si litteras, quarum mentione fecit, quis data
opera eo in loco apertas apposuerit, ut alij le-
gerent & deciperentur; quib. lectis decepti sunt,
ut multas emerent merces carius quam alias
essent emptori? Teneatne ad horum damno-
rum reparationem?

Non tenetur. Quia horum dannorum cau-
sa non fuit: hæc enim non ex fictione illarum 231
litterarum, neque ex appositione illarum, in tur-
cali loco protenere: sed ex eo quod lecte
fuerint. At hac lectio illi imputanda non est,
enim ad eam non induxit: quin immo con-
queri potest, quod contra iustitiam legentes
egerint, & eius secreta inuestigaverint. Sic
nonnulli, quos preslo nominis Castro valso
memorat, eorumque sententiam probabilem
esse profitetur. de inst. distrib. disput. quint. pun-
ct. 3. numer. 3.

Teneat omniò. Quia horum dannorum
iniustum causa proculdubio fuit litteras confi-
gens, & legendas exponens. Si enim ille non
scripsisset & eo animo apposuerit in publico,
alijs legentes non deciperentur. Ita Palao citat.
Rebel. de inst. pars 2. lib. 9. q. septim. num-
ero 8.

Hoc certum puto, miror meum Ferdinandum de Castro asservuisse, primam senten-
tiam probabilem esse. Nam legentes prudenter
litteris illi fidem adhibuere, cum figuraetur mis-
se ab homine perito, ac digno fide. Ex
alii parte cum in publico deceptor illas
appositum apertas, non recusat ab aliis legi. Er-
go causa fuit moralis deceptionis, & conse-
quenter dannorum emptoribus proueni-
tium, quæ proculdubio debet restituere.

DVBIVM

227
Est illicitum.

228
Illicitum
non est.

229
Hanc sen-
tentiam
prefero.

Licitum omnino est. Quia cum quis omnes
merces emit, nō impedit alios, quin emant, nullam
in ea emptione iniustitiam committit. Nec
etiam iniustus est ex eo quod eas merces alter-
uet, siquidem posset eas pro libito perdere. Nec
item in eam venditione, cum supponamus
illam eas vendere pretio currenti juxta pru-
dentum estimationem. Nec obligatus est, eas
omnes simili venales exponere, dum à Repu-
blica non compellitur. Ergo ex nullo capite
apparet iniustitas. Ita Molina d. 355. Palao de
inst. distrib. d. quinto punct. 54. numero sexto. Lef-
suis libro secundo. cap. 2. dub. ultim. numero
152.

Hanc sententiam præfero, maximè cum nulla
iam videam legem positivam huiusmodi con-
ventionē epohibentem: quin potius Dardaniorum
officium, ut pote reipublica commodum
ferre vbiique approbarum experiar. Alijs equi-
dem illicita nullum est, quam Patriarcha
Iosephus in Egypto præstet, cum abundantia
tempore frumenta vili pretio emit, quæ post-
modum carius vendidit. Porro dampnum quod
ex augmentatione pretij infici videtur, statim Re-
publica compensatur illarum mercium sterili-
tatis tempore abundantia. Præterquam quod illud
pretij augmentatione non ex emptione mer-
catorum, merciumque in illud tempus re-ef-
fractione prouenit, sed ex temporis sterilitate.

DVBIVM XLI.

*Qui veras litteras consiffsas legit, quae
rum occasione lucrum alteri pravi-
put: teneatne ad restitucionem?*

CAPVT IX.

¹³⁴ *gallus.
fatu.* **S**uppono, te veras de inopia futura litteras
acepsisse, quas rupias & in minutissimas
particulas concilias alius collectas, & arte
compositas perlegit. Lucrumque, quod tu ex
notitia illa comparare debueras, praripit.
Quæstorum an ubi illud restituere tenea-
tur?

¹³⁵ *Tinetur
quidem.* **T**enetur planè *Quia iniustus in ea lectio-*
nuit æque, ac si litteras clausas aperiret, ac
legeret: ruptura enim illa æque indicat rum-
pentem vello id, quod in illis litteris contine-
batur nulli esse notum peirnde ac si signatae
essent. Ego æque iniustitia commiti procu-
rando illas legere mediæ extraordinarie, ac si
litteras signatas medio aliquo inusitato perle-
gilset. Pofta autem hac iniustitia, cum inde
occasione sumat impediendi, ne tu lucrum
consequaris obligatus videbor, tibi lucrum re-
stituere. Sic Rebellus parte secund. de insit. I.
9. qu. septim. num. 8. alscens hoc probabilius
est.

¹³⁶ *Mone-
tum.* **M**inime tenuerit. *Quia esto in illa frumento-*
rum collectione, & industriosâ compositione,
ac lectio iniustitia interveniat, (quod multi
negant, cum pro delictis iam haberentur
attamen illa notitia causa non est per se tibi
penitium impendendi, sed solum est per se
causa agnoscendi secretum, diligentiâ dis-
ponendi, tamque segnitiem condemnandi
Ita Sylvestr. v. Empt. q. 17. Palao de insit. com-
mu. ad quinto pm. 35. num. 4.

¹³⁷ *Id mudi-
ca probabi-
litati.* **E**go quidem P. Rebelli venia hanc senten-
tiam probabiliorē esse iudico. Nam arte com-
ponens litterarum particulas ex curiositate id
agit, non ut iniuste à te aliquid abstrahat. Ex
accidenti autem post cognitâ futuram merciū
penitium, decernit occasione illa, ad compa-
randum lucrum poterit. Cognita namque arca-
na illa admonitione casualiter eodē ac tu iure
fungitor, ad lucrum illud procurandum. Porro
de negotiatione Regularibus in ereditate ac clericis
hic agendum erat. Sed de hac materia
recurret tractatio, cum volum. vi-

<sup>sim. de triplici statu ſequen-
tia, Ecclesiastico
ac Religioso di-
feramus.</sup>

* * *

Circa censum, seu annum
redditum.

DVBIVM XLII

*An census, qui de facto constituuntur,
sunt mere reales, & non mixti?*

RECOLO, censum dividit in consigna-
tum, & reseruatuum. Dicitur re-
ſeruatuum, quando is, qui domini-
num etiam directum rei sua transferit in alium
reuerat sibi pensionem al quam sue in picu-
nia, sue in fructibus, vel alio æquivalenti ex
re illa sibi singulis annis reddendam. O Conſi-
gnatus vero dicitur, quando certi preio
curitur ins ad percipiendam pensionem an-
nam ex re, que iam erat alterius, qui eam
solvere debet. Porro census consignatus di-
viditur primo in centum realem personalem
& mixtum. Relais est qui super re aliquas
constituitur, cui adhæret, & qua pereunte
celsus perit. Personalis est, quo sola per-
sona obligatur ad pensionem solvendam. Mixtus
vero quando immediate & directe sola per-
sona obligatur, ad securitatem tamen obligan-
tur res aliquæ debitoris, quibus perentibus
adhuc persona obligata manet, & appellatur
celsus personalis cum hypotheca. His præmis-
tit dubitarim, an census, qui de facto con-
stitui solent sint mere reales, an vero mixti?

Non sunt mere reales sed mixti: *Quia defi-*
citibus enī reb. censit, in quibus census con-
stituuntur, manet obligatio personalis in ven-
ditore ad pensiones solvendas. Sic Conar. lib.
tertio variar. cap. 7. num. 8. quanto & sexto. Sotus
Saloniūs, Mercado, & alijs plures, quos re-
fert, ac sequitur Salas de c. dubitatione 33. nu-
mero secund.

Non sunt mixti, sed mere reales, nisi contra-
dition explicetur. *Quia id quod est ex natura co-*
mixti, sed
tractus, non est necesse quod explicetur: est mere reales.
autem de natura huius contractus, quod
pereunte re, cui adhæret servitus & obli-
gatio ad pensionem, pereat protinus obligatio.
Ita Molina d. 3; 83. n. 8. Lessius, Rebellus, Valent.
Rodriguez, Vega, & alijs plures apud Salas ci-
tatum num. 1.

Distinguendum tamen existimo. Nam vbi re-
cepta Pij V. & aliorum Pontificum Bullæ
sunt, non censentur constitui census, nisi cum
conditionibz assignatis, quarum haec est *Ego disfin-*
quendam
vna, vt pereunte re censita, census pereat. Vbi
autem bullæ receptæ non sunt, attento solo
iure naturæ ex viu & consuetudine interpre-
tanda est mens contrahentium. Nam attento
iure naturæ nō regnat (altem in probabili fatis
sententia) census mixtus, quo hypotheca de-
tut

190 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

tur solum in subsidium, &c ad securitatem, si persona non soluerit, quare possunt habere hanc mentem in ipso contractu: unde si ferat usus, ut etiam pereuntibus hypothecis, cogatur debitor ad solvendum ex aliis bonis, indicandum est, quod iuxta hanc consuetudinem, & hac mente contraxere. Si autem de neutra consuetudine constet colligendum est id ex verbis, nam si nomine hypothecæ usi sunt, haec magis videtur dari ad securitatem, & obligationem personalem supponere si vero solum dictum est, constitui, ac vendi censum super tali re domo vel fundo, &c. verba videntur significare solum censum realem, quo solum vendi videtur ius ad percipiendam pensionem ex tali re, atque ideo re pereunte, peribit illud ius: sicut perit ferutus realis, pereunte re, cui erat affixa.

D V B I V M XLIV.

An census redimibilis pertineat, ad immobilia bona, si sit ad modicum tempus?

DE ceasu irredimibili certum est ad bona immobilia pertinere; quia est in *Status quo* perpetuum percipiendi fructus ex re alienationis, qua immobili. Nec difficultas est de ipsis pensionibus, quae ex censu accipiuntur; hec enim sine ex redimibili, sine ex irredimibili, accipiatur, non sunt bona immobilia, sed mobilia, si- cut & fructus ipsi, qui ex fundo percipiuntur. De censu ergo redimibili quæsierimus, num ad bona immobilia pertineat?

Pertinet. Quia id habetur expresse in *Clementina*. *Exiis. 5. cum quo anni redditus de ver immobilia signific. vbi de fratribus Minoribus sic declarat Pontifex: Cumque anni redditus inter immobilia cessauerit a iure, ac huiusmodi redditus obirent pauperis repugnet, nulla dubitatio est, quod predictis fratribus redditus quæcumque sicut & possessio, vel earum etiam usum, cum ei non recuperatur concessus, recipere, vel habere, conditione considerata istorum, non licet.* Quare universaliter census inter immobilia a pluribus Doctribus computatur. Sic Molina d. 383 n. 10. Bartol. Socinus, Rodriguez, quos afferunt Sanchez l. 7. decal. cap. 26 n. 35, afferentes, redditus etiam ad modicum tempus propter dicta Clementina verba fratribus Minoribus repugnare.

Non pertinet. Quia sicut locatio rei immobili ad modicum tempus non aequalet aliena *bilia non* ratione, & ideo non prohibita est alienatio, ita pertinet, emptio iuriis ad fructus vel redditus ex re aliqua per modicum tempus non aequipollit possessioni rei immobili. Ita Tiraquel, Molina, & alii, quos afferunt, & sequitur Salas dub. 44. & alii plurimi, quos sequitur Sanchez, vbi sup. n. 36, afferentes redditus ad modicum tempus non comprehendunt in dicta Clement. verbis nec fratribus Minoribus repugnare.

Idem affirmo. Itaque census seu redditus ad *7de affer.* longum tempus inter bona immobilia confatur, secus verò si ad modicum tempus sit Addo ex ex Andr. Gail. libro secundo præl. obseru. obseru. 10. in quiesdam Germania civitatibus statuto recepimus esse, ut census redimibili, inter mobilia computentur. Hoc tamen non tollit, quod de iure communis alter sit dicendum. Modicum autem tempus esse crediderim, quod est infra decennium,

longum verò tempus, quod decennium excedit.
Salas dubita-
tion. 44.

D V B I V M

- 242
*Questionis
statim.*

Census consignatus rursus dividitur in censum redimibilem, quem venditor redimere potest, redditu pretio accepto, & in irredimibilem, (qui appellari etiam solet perpetuus) in quo venditor non habet facultatem illum redimendi nisi ex conuenienti emptoris. *Questio itaque est, an in dubio præsumendus est census redimibilis, vel irredimibilis?*

243
Præsumendus irredimibilis est. Quia pactum de retrovendendo non præsumitur in venditione, nisi probetur leg. secund. Codic. de partis redimibili, inter empt. & vendit. Sic Conarciuas l. 3. var. capite decim. numer. 4. Anton. Gomez tr. de cens. cap. 5. n. 1.

244
Non præsumendus irredimibilis. Præsumendus est redimibilis, non irredimibilis. Quia irredimibilitas in censu est odiosa, & ideo præsumi non debet, nisi probetur. Ita Binsfeldius, & Molina, quos afferunt, ac sequitur Salas dub. 35. n. 4.

245
*Resolutio
Auctoris.* Ego quidem existimo, ad circumstantias esse attendendum, ut qualis fuerit mens contrahentium, colligatur. Quare ex ipso pretio colligi potest, cum sit multo minus pretium census redimibilis, quam irredimibilis. Ex consuetudine etiam, si enim ferre non sint in usu census irredimibili, non præsumetur talis, nisi fuerit explicatum, denique si omnibus penatis, adhuc res mareat dubia, magis placet prima sententia, quod irredimibilis præsumatur. Quia cum constet de venditione, & non constet de pacto retrovendendi apposito, venditio præsumitur absoleta à tali pacto.

D V B I V M X L V .

*Attento solo iure naturae licitumne est,
censum realem emere, aut
vendere?*

150 **N**on est licitum Quia malitia visus in eo
constitit, quod vendatur pecunia pre-
tens pro maiori pecunia futura, & per
consequens pro pretio infra proprium valorem
cum pecunia, que reddit plus valeat, quam
quæ acceptum. Ex quo sequitur, quod emptio
centus, cuius pensiones solvenda superaret
pecuniam, quo emuntur, sit virtutis, vel certe
contra iustitiam. Nam in hoc contractu inter-
venire videatur mutuum formale, vel virtuale, ex
quo aliquid supra loretum acceptum; dare enim
nane centum, ut ubi reddantur quæque annis
singulis, nihil videtur esse aliud, quam
mutuare nane centum solvenda tibi per partes
ita ut viginti annis omnia reddantur, &
postea accipias lucrum perpetuum ex multo praec-
cedenti, nempe alia quæque singulis annis.
Sic Locutus de cento novo Henricus quodlibet b.
8. questione 23. & alij, quos refert Salas dub.
secunda de cens. num. secundo qui tamen idem
de censu antiquo per venditionem affirmate
tenentur.

151 **L**icitum est, census inire contractum. Quia
quod ad reservatum art net, certum est, li-
citu est, cu quod potest ex re, cuius dominium
gerit, sibi patre iuri, quæ licet reservare. Nec
est difficultas de censu reali fructuario, quo em-
ptor emit sibi partem fructuum alieni prædi-
num sicut possit totum præmium emere, & ius
ad omnes eius fructus; & sicut possit vi-
sum fructum emere manente domino directo pe-
nes venditorem; sic potest partem eiusdem
visusfructus emere. Censum denique pecunia-
rum confat licitum ex Pontificia Bullis, in
quibus de his possiliis unum censibus loquati fue-
runt, & ratio etiam videtur clara, quia si po-
test emi census fructarius, & ius ad tan-
tam fructum, partem percipiendam; poter-
rit postea fieri alius contractus permutationis,
quo debitor commutat obligationem reddendi
tales fructus, in obligationem reddendi tam-
tam pecuniam annum facta prudenti valoris
assumptione. Quod autem per duos contractus
potest fieri, potest etiam fieri per unicum,
quod dubius aqua valeat. Ita Theologi omnes
& sequuntur Molina d. 385. Lessius lib. secun-
do cap. 22. dub. primo. Salas de cens. dubio
secund.

152 **T**ram
sententiam
omni rei-
lia
Hoc vniè verum, ideoque primam sen-
tentiam omnino reficiendam existimo. Neque
enim Martinus V. Calixtus III. Nicolaus V.
& Pius V. centra, conditionibus licet appo-
sit, approbarent, si contra ius na-
ture, & iniustum esse
sulplicantur.

D V B I V M X L VI .

*Census merè personalis, cuius pretium
non adaequat cumulum. licitum emi-
tur de iure naturae, quando lucrum
cessans vel periculum aut simile quid
non intercedit?*

153 **E**st Mihi licet Quia census realis licet emi-
tur minor pretio, quam si loquendatum
penzionum cumulus: ergo & personalis tur.
licet emi poterit; quod enim obligatur res, vel
sola persona, patum reficit; immo minus vide-
tur valere obligatio personalis, que minus est
secura, quam realis, cum facilis deficeret
possi persona quam præmium, quod in cen-
su reali obligatur. S. e. Ioan. Medin. Contrad. Sot.
Cuar. Mater, & Gabr. ques. afferit Mol. d. 387.
n. 1. Saloni Ar. gon. banies. Tolet. Valeri. L. fisi.
& alij quæ plures, quos refert ac sequitur
Salas de cens. d. b. 3. numer. 2. Qui in uerbi alter
id admittunt, evant id cenu reali personali perpe-
tuo, cuius obligatio ad haeredes venditoris, &
eius dominum ad haeredes en pectus transit.

Non emittitur, quia in eiusmodi cenu
personalis nihil aliud venditur aut traditur, nisi
penziones ipsæ loquenda: sicut ego non po-
test licet pro cenu, quæ nunc dantur aliquis
emere dicunta postea per partes, ac successi-
tute reddenda, tecum oculante damno, vel
per eum, &c. ita non poterit, emi cenus, in
quo cuiusmodi pensiones loquenda emuntur. Por-
to tunc em penziones ipsas solvendas confat;
qui qui se obligat personaliter ad aliquid dan-
dandum pro pretio, quod nunc accipit, non po-
test vendere solum ius ad rem illam, quin si-
mul vendat rem ipsam dandam alioquin quan-
do venditur tritum postea tradendum pro
pretio praesenti, non vendetur tritum, sed
ius ad illud; & quando mutuarius se obligat ad
reddendum, non veid ipsa pecunia reddenda;
quo pacto palliari possent omnes viura, & em-
ptiones iniusta. Illa ergo res, ad quam dandam
se se obligat venditor, est, quæ in omni rigore
venditur, atque adeò pro mille praesentibus
venderentur pensiones solvendas, quæ eo tem-
pore, quo tollentur, & duo milia valebunt,
quod sine iniustitia fieri non potest. Ita Nauar.
Greg. Lopez, A. uar. Velasco, L. Zante, & Ga-
tier. quos refert, ac sequuntur Mol. citat. n. 4. Lu-
don. Lopez, Vega, Angel. Manu. Rebei. Miranda
Sarmien. & alij innumeris, quos congerit Salas
dub. 3.

Hanc veriorem reor esse sententiam, quam
confirmans expono. Quia non potest aliquis Hoc mihi
tibi licet mutua dare cenu eo pacto, vt post *verius quod*
triginta annos eadem reddas, & interim sol-
confirmos. &
vas duo annua non computanda in forte: hoc explico.
autem idem fit, obligando te ad solvendum
penzionem annum non computandam in forte,
led debito integro semper perseverante.
Certe in censu reali aliquid emitur praetens
distinctum à pensionibus, seu fructibus
colligendis, nempe præmium ipsius saltem
quod dominum vtile, & ius visusfructus
partialis, cuius dominij valor sufficenter tali
pretio soluitur. In cenu autem personali ni-
hil venditur præsens, sed solæ pensiones sol-
vendas,

ESCORAR

Uicel. Mor.

Bm. V. VI. VII.

E. JV

192 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

vendæ , quarum valor aestimari debet non pro hoc tempore, quo venduntur, sed pro tempore, quo tradentur, sicuti, & res aliae venditæ debent aestimari.

DVBIVM LXVIII.

DVBIVM XLVII.

An census personalis temporalis licitus sit?

²⁵⁶
*Nonnulla
recolo.*

Recolo, censum temporalem cum dici, in quo pensiones annue debentur non in perpetuum, sed ad aliquod tempus finitum, sive certum si, ut ad decem, vel viginti annos, sive sit incertum, ut ad vitam emptoris, vel venditoris. Differentium autem eit de censu attento iure naturæ, & secula prohibitione humana, vel personali. Et quidem de reali temporali certum est licitum esse, quando vel cumulus pensionum non excedit premium, vel quando propter periculum solutionum recipiendarum, vel propter lucrum cessans, vel damnum emergens, &c. premium decrecitur ad prudenter arbitrium. Quies fieri manum census personalis temporis us licite absque aliquo ex his titulis emi possit?

²⁵⁷
*Licite po-
test emi.*

Licite potest emi saltem quando non ad paucos sed ad plures annos emitur. Quia tunc non subest periculum, quod redditum capitale supererit, vnde ab omni viuere insipiente huicmodi empio sit immunit. Sic Conrad. Couar. Nauar. Salom. Ant. Bañes, Medina, palat. Valent. Lud. Lopez, & alij, quos refert, ac sequuntur Salas de cens. aub. 4. n. 2. & 4. lessius lib. secund. capit. 2. 2. dub. 6. numer. 42. & 43.

²⁵⁸
*Minime
potest licit-
te emi.*

Per se loquendo id in mino licet, nisi aliquo titulo numer. 256. indicato iustificetur. Quia si census personalis temporalis liciter, omnispotens viuus posset exculari, scilicet non dando mutuo pecuniam, sed ad censem personalem pro aliquibus annis, quibus lucrum redditum esset maius quidem toto capitali. Et quia in censi illo personali nihil aliud emitur, nisi ius ad pensiones, quod vendi non potest à debitor, quin simul vendat ipsam net pensiones, quare emitur centum aureis id, quod tempore solutionis valebit 200. quod est contra ultimum emptionis. Ita Mol. d. 386. Sot. Gabr. Tol. Abbas & alij, quos affert Salas ubi sup. p. 1. & Reb. de iust. p. 2. l. 10. quest. 4. Card. de Lugo tomo 2. de iust. d. 27. n. 34.

²⁵⁹
*Verius hoc
mibi.*

Hanc sententiam veriorem esse induco. Quia non licet nunc dare centum, ut post viginti annos des mihi ducenta, idem autem fit in praedicto censi, cum pro centum praemibis emo te decem annua soluenda per annos viginti. Quod enim solutiones plures sint, vel una sola in fine temporis praefixa, parum refert imo minus gravatur debitor, si totius summe solutio per viginti annos differatur.

*An licitus sit census temporalis ad in-
determinatum tempus, & incertum,
scilicet ad vitam emptoris, qui census
dicitur Vitalitus?*

Licitus non est. Quia cum vite longitudo incerta sit, potest postmodum pensionum cumulus premium ab emptore solutum excedere, quod equidem sapit viuram. Sic Henricus quodlib. 1. q. 39. & quolib. 2. q. 15. Raymund. Gofred. Anton. citati à P. Salas de cens. dub. 5. nn. 1. Et de eius infinita dubitata Sarmiento 4. 7. selectar. cap. 1. numer. 29.

Licitus est de iure naturæ, si iniuria pretij seruerit, etiam postea cumulus pensionum premium ab emptore solutum excedat. Et quidem in censi reali patet. Quia cum in eo non emantur pensiones solvendæ, sed dominum viuile, & viusfructus partialis, sicut hic vendi potest in perpetuum, sic potest minori preno vendi ad tempus incertum. In censi autem periodici probatur. Quia licet in eo vendi videantur pensiones soluenda, & ideo non possint minori pretio vendi, nisi propter lucrum cessans damnum emergens, &c. quando tamen emitur hic census ad tempus incertum, contractus hic est fortius exppositus, sicut ludus, in quo luero & iactura uterque exponitur. Ita D. tho. opus. 7. 3. p. 10. 9. richard. Conrad. Ioan. Med. Co. val. Salom. & alij innumerabili, quos affert Salas ubi sup. Mol. d. 388. Lugo tom. 2. de iust. d. 27. n. 37. Let. l. 1. c. 2. dub. 6. & alij.

Communis Doctrorum sententia licitum huicmodi censem esse affirmat. Nam quod pensiones superent postea premium solutum, id emptoris fortius imputandum, qui potuit etiam pauciores pensiones recipere, & hinc periculo le exposuit. At si obijcant primæ sententias Auctores, contractum hume exhibere occasionem desiderandi, & procurandi mortem alterius, ut obligatio soluenda pensionis terminetur, respondeo, hoc non esse contractus vicium, sed contrahentium, propter quod non redditus contractus illicitus, sicut nec hereditas institutio, vel fideicommissi, aut successio necclesiarum sacerdotum, aut Ecclesiastica pensio, & alia eiusmodi, licet heredes instituti, vel substituti,

aut filii, vel soluens pensionem
occationem optandi mortem
testatoris, vel fideicom-
missarij, &c.

DVBIVM

Sect. II. de Contract. Onerosis. 193

instit. disputation. 27. numero 47.

Sapientissimo adhærebo Doctori. Quia sicut ex communi sententia potest debitor ipse, si-
cūt, & alij redimere, seu emere debitum suum
minorī pretio à creditore, quando difficultas vel
minor valor debiti non prouent ex debitoris
culpa, sed ex aliis causis extrinsecis: haud aliter
dicendū iudico in emptione census, qui ex
aliis etiam accidentibus, & non ex debitoris
culpa minus valet.

D V B I V M X L I X .

Quando ab initio constituti census nullum
pactum praecepsit circa pretium redem-
ptionis, sed solum constitutus fuit cen-
sus redimibilis, quem venditor posset
eodem pretio redimere, potestne po-
sea emptor ipse sicut quilibet alius
redimere censem minori pretio, eo
quod ex variis accidentibus dimi-
nutos sit?

Si loquamini de iure naturæ certum est, si
census semel constitutus decrecat intrinse-
ce in valore propter defectum lecuriatis
hypothesæ, vel difficultatem exigendi penso-
fios, vel aliam variationem, posse ab alio emi-
minori pretio, quam fuerit constitutus. Quia si-
cūt res, alij semel uno pretio emptæ, posse
postea minori emi propter earum valorem va-
riatum, sic poterit & census, difficultas esse pos-
ser, an non solus alius tertius, sed etiam ipse met
debitor, qui censem vendidit, posset tunc ob
diminutum censem valorem enim minori pretio
redimere, consentiente creditore. Et quidem,
loquendo de eodem iure naturæ non video,
cur non possem contrahentes ab initio pacil-
ci, quod census redimendus esset non pretio
prius dato, sed pretio currenti. Quasierit ve-
ro, quando tale pælmon praecepsit, sed
solum constitutus fuit census redimibilis, quē
emptor posset eodem pretio redimere, posset
postea idem venditor, sicut quilibet alius re-
dimere, seu emere à creditore censem
minori pretio, eo quod venditor census ex va-
riis accidentibus sit diminutus, unde census
valor decrevit?

Minime potest. Quia id esset contra pacum
expressum, quod vtrinqne praecepsit, quo em-
ptor se obligavit ad retrahenditionem ea lege,
vt quoties redimendus esset census, pretium
integrum esset reddendum, si census plus, si
minus tunc valeret. Vnde etiam si iam cen-
sus ille pluris astimaretur, non posset emptor
plus exigere à venditore volente illum redi-
mire. Ergo vt æqualitas feruerit, venditor de-
bet premium integrum dare, etiam si census val-
lor decreverit. Sic Sanch. l. 1. consil. c. 7. dub. 20.
citans Henriquez, & alios Doctores recentio-
nes ab eo consultos.

Potest equidem. Quia licet vera prima sen-
tentia sit, quando census valor decrevit ob col-
lam ipsius debitoris, & ob difficultatem, quia
ab ipso penfios recipiuntur, eo quod sua au-
thoritate difficultas reddit exactiōem (tunc
enim obligatur potius debitor ad agendum, nē
sua culpa census minus valeat) quando tamen
sine debitoris culpa, sed propter casus fortui-
tos, & alia extrinseca accidentia valor census
decrevet, sicut alij, si etiam ipse debitor
potest, consentiente creditore, censem minori
pretio redimere attento fatem solo iure natu-
re. Ita Cardinal. de Lugo tomo secund. de
Escob. & Mond. Theol. Moral. Tom. V.

266
dō affirmo.

D V B I V M L.

An loquendo de iure positivo cillicita sit
secunda minori pretio, ensue
redimibilis venditio.

Llicita est. Quia leges seculares statuentes 267
pretium censuum redimibiliuum, generaliter *Illicita est*
loquuntur: quare non solum de prima
constitutione census, sed etiam de sectina, &
tertia venditione profantur: sicut lex statuens
præsum titicæ, vel aliarum mercium, non in-
tellegit solum, quando primo venduntur, sed
etiam quando secundo & tertio iterum vendū-
tur ab iis, qui emerunt. Imo leges Hispanæ in-
bent census ante alio minori pretio eos redu-
ci ad illud legi pretium, vnde à fortiori pro-
hibent, ne census pretio legi constituti eman-
tus postea pretio minori. Et quia lex Canonica
in Bulla Pij V. expresse statuit, quod eadem
lex conditiones in ea præscriptæ locum habe-
ant in cœlibus quibuscumque post illam legem
creandis, quo cumque tempore postmodum
alienentur; vna autem ex conditionibus ibi
appositis est, vt pretium census semel consti-
tutum nūquam ob temporum aut contrahen-
tium quantitatem aut aliud accidens, neque
quoad ultimum contrahentes minui possit, vel
augeri. Sic Gut. multos referens, quos sequitur
Molina d. 393. numer. 3. Lessius l. secund. c. 22.
dubio. septima numero 45. Nauarra. Mercados
Corduba, Medina, Ludouicus Lopez, Aze-
uedo, & alij plures, quos refert Sanch. l. 1.
consil. cap. 7. dub. 19.

Nō est illicita. Quia ubi diminutio pretij co-
sentiente creditore agitur, videtur per epiiKeiam 268
lex Canonica consentire. Ita Nau. sum. c. 28. in *licita*.
addit. ad c. 33. n. 82. (quē à contradictione libe-
rare Salas conatur. dub. 12. n. 9. eo quod in Ma-
ninali c. 23. n. 91. ubi contrarium docuerat, lo-
quatur (seclusi Pij V. Bulla) Satmien. Olan.
Salazar, Ceniedo & alij apud Salas, Palat. & alij
quos assert, & sequitur Sanch. ubi *sep.*

Profecto epiiKeiæ ratio qua secundæ senten-
tiae Doctores Canonistarum interpretationem *Autoris*
benignam difficile potest Bulla Pij V. applicari *judicium*,
qui exprefse prohibet diminutionem pretij
etiam ob temporum, vel contrahentium,
qualitatem, vel aliud accidens; quare
epiiKeia illa locum habere possit in aliis
legibus, loquendo tamen de Bulla Pij V. alia
indigebit explicacione certè communiori
violentia explicabitur, si dicamus,
Pium loquutum fuisse solum de primis
contrahen-

R

194 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

contrahentibus, & eorum successoribus, quos appellat fortasse ultimo contrahentes, & inter quos seruari semper vult pretium femel constitutum invariabile quoad excessum, vel diminutionem, in quo sensa verba illa intelligunt Lelius, & Rebel, quos afferit, ac sequitur Salas *vbi sup. concl. 6.* Ego quidem altero, distinguendum esse inter censum liquidum, & tutum, & inter censum, qui propter varia accidentia minus iam valet. De priori abnego, de posteriori concedo posse postea minori pretio emi. Et hanc esse Romanae Curiae proxim Cardin. de Lugo tom. secund. de inst. d. 27. n. 50. testatur.

li illius p. ej. v. g. in quo census fuerat constitutus. Cur enim magis faciet fructus omnes suos qui emit dominum directum & plenum praedij pretio diminuto, quam qui emit dominum solum utile ac partiale, cum utriusque re debeat fructificare?

DVBIVM LII.

An peccet lethaliter emptor qui in modo prestitum iustum census defrandauit?

DVBIVM L I.

Fructus ex c. f. minori pretio empti debentur restituiri.

270
Statua
questionis

Circa pretium census iustum questionem expoно, quando census emptus fuit à principio minori pretio, quam lege, vel aestimatione prudenti valeret, sufficiat postea, quod emptor soluat quantum minus dedit in pretio, ita ut pretium iustum adaequet, an vero debeat etiam restituere pensiones receptas, saltem quantum excedebat pretium pro censu solutum?

271
Restitui
debent.

Loquendo etiam de naturali iure restituendis sunt pensiones secundum excessum supra pretij accepti proportionem. Quia census non potest, etiam stando in iure naturae, emi pecunia credita, sed praesenti, cum ergo tercia pars pretij iusti (v. g.) in cato nostro non fuerit ab initio soluta, sed postea iupletatur, consequens est, ut census quod illam partem non fuerit emptus, atque ideo pensiones quod illam partem recuperari non possint, tanquam sine vlo tunclo soluta. Sic Salas *de censib. dub. 8. num. 4. Mol. d. 390.* Conarr. Bald. Gaip. Roderic. Molinaeus, Ant. Gomez. Eman. a Castro, Alcozer, quos afferit, ac sequitur ibi Salas.

272
Restitui
non debet.

restitui non debet excessus pensionum acceptarum, loquendo saltem de iure naturae, sed sufficiat, si emptor angeat pretium, solvendo quod deficit, & refarciendo damnum emergens, vel lucrum cessans, si quod fuit. Quia regula haec que vera ac generalis est ad alias emptiones, & venditiones, non est cur non debeat in census emptione seruari, cum in institutione census realis vera emprio intercedat, qua certo pretio emitur pars vtilis dominij, & vlusfructus rei fructuosa, & immobilia, in qua census constitutur. Ita Lelius libro *secundo capit. 22. dub. 15.* Ioan. Medin. & alii apud Salas. Lugo *tomo secundo de inst. d. 27. numero 54.*

273
Cum his
opinor.

Cum his opinor. Quia quando prestitum pretio diminuto emitur, emptor satisfacit solvendo defectum pretij iusti, nec tenetur restituere fructus interim perceptos, cum illos ex sua perceperit, cunis dominium per emptionem acquisivit: Ergo idem debet dici de pensionibus censuari, cum haec solvantur pro parte fructuum qui ad emptorem pertinebant, eo quod esset iam factus dominus dominio vti-

L Exhaliter peccat. Quia licet materia sit in se leuis, damnum tamen ē longo tempore illatum magnum erit: nam excessus pensionum correspondens longo tempore illi defectui pretij magnus cumulum faciet. Sic Anton. Gomez. Emanuel Rodriguez Castro, Alcozer apud Salas *de empti. dub. 23. n. 5.*

Non peccat lethaliter. Quia pensiones non emuntur, sed dominum utile, leui vlusfructus partialis in re hypothecata; quod autem in eius emptione deficiam modicum v. gr. in tribus Regalibus à pretio iusto, non possum grauis piaciuli esse reus; si autem nec quando, quis emit dominum directum plenum predij, grauerit delinquit si in tribus aut quatuor Regalibus à pretio iusto deficiat, etiam si postea finitus recipiat in perpetuum ex prædio; etiam illos, qui poterant hisce Regalibus correspondere qui è pretio defuerit. Ita Salas *ibid. Lugo tom. 2. de inst. d. 27. num. 57.*

Hoc verius esse crediderim. Neque enim attendi debet ad emolumentum, quo postea sequetur, sed ad valorum rei quam emitti, cuius quidem valorem soluisti iuste quantum sufficit ad grauem iniustitiam vitandam; nec legisti venditorem nisi in trium Regalium illorum carentia, que non potest graue detrimentum affere. Vnde postea emptor tenebitur quidem sub veniali ad illos Regales restitendum, non tamen ad restituendas perceptras pensiones quatenus illis Regalibus correspondere peterant.

DVBIVM L III.

Bulla Pij V. circa conditiones afferandas ad census valorem, obligatne ubique?

Propter magnum usus, ac iniustitia periculum summi Pontifices ad vitam subditorum peccata multas conditiones explicarunt, que in census contractu debent intercire, praesertim Martinus V. anno 1423. Calixtus III. anno 1455. & Denique Pius V. in sua Bulla edita anno 1569. Sed antequam ad eas deveniam, que per dubia discutienda sunt, de illis omnibus generationi quiescerim, utrum

Bolla

196 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

super alijs bonis, sed solum super rebus certis nominatis, cætera verò bona solum obligentur ad solutionis securitatem, itavt non pereunte re nominata, vel ipsa enīta possit creditor ab alijs etiam bonis exigere luui debitum, quia hypothecata fuere ad securitatem, pereunte tamē re nominata, non possit ab alijs bonis aliquid exigere. Quia hoc non est constitare census in alijs bonis, quod solum Pius V. prohibuit, sed dare maiorem ad solutionem debiti securitatem, quādū res determinatē nominata non perit. Ita Matienzo, Salazar, & alij plures, quos affert, ac sequitur Salas citat. Gutier. l. 2. de præst. 99. q. 177. Mol. d. 389. n. 5. Qui tamen ad superficiam & inutilem fore clausulam illam, & hypothecam in ordine ad pensionum solutionē.

²⁹⁰ Ego autem affirmo nec illicitam esse clausulam hanc in censū, cum bona illa ei non subiectantur, vt secunda fert sententia, nec inutilem ac superficiam mei P. Molinae venia. Quia etiam non pereunte re censū subiecta, deferire illa hypotheca potest ad pensionis solvendam securitatem, quando v. gr. res illa censū subiecta non haberet fructus eo anno, quo casu fortuito aliquo anno deficet, utibus, non habet Ponit sex obligari venditorem ad pensionem illius anni solvendam. Sic Mol. d. 390. claus. 4. n. 6. Lel. l. 2. c. 2. n. 8. & probabile putat Reb. l. 10. q. 6. cond. 3.

Ego autem affirmo nec illicitam esse clausulam hanc in censū, cum bona illa ei non subiectantur, vt secunda fert sententia, nec inutilem ac superficiam mei P. Molinae venia. Quia etiam non pereunte re censū subiecta, deferire illa hypotheca potest ad pensionis solvendam securitatem, quando v. gr. res illa censū subiecta non haberet fructus eo anno, quo casu fortuito aliquo anno deficet, utibus, non habet Ponit sex obligari venditorem ad pensionem illius anni solvendam. Sic Mol. d. 390. claus. 4. n. 6. Lel. l. 2. c. 2. n. 8. & probabile putat Reb. l. 10. q. 6. cond. 3.

DVBIVM LVIII.

An debeatur pensio etiam eo anno, quo res censū subiecta nullos fructus afferit, vel in minori quantitate, quam ad pensionis solutionem sufficiat.

²⁹⁵ Non debetur. Quia in quarta Pij V. clausula prohibetur conditions direllē, vel in directe obligantes ad casū fortuitos eum, qui alias ex natura contractū non teneantur. Qui bus verbis non videtur essi sermo de eas fortuita circa ipsius rei substantiam, in qua census est constitutus, hoc enim inferius diversa clausula prohibetur, ne ergo hæc clausula otiosa ac superflua sit, debet intelligi de casu fortuito circa fructus eiusdem rei, quibus casu fortuito aliquo anno deficet, utibus, non habet Ponit sex obligari venditorem ad pensionem illius anni solvendam. Sic Mol. d. 390. claus. 4. n. 6. Lel. l. 2. c. 2. n. 8. & probabile putat Reb. l. 10. q. 6. cond. 3.

Debetur enim. Quia sensu illius clausula ²⁹⁶ Debetur alius est, nimis rur, ne adiaceatur obligatio ad casus fortuitos præter naturam contractū sensu. Negari autem potest paclū hoc esse præter naturam contractū census pecuniarū, in hoc enim contractū interuenit primo emptio dominij viuis, quia emitur pars aliqua fructuum talis fundi, quae quidem ex vi huius primæ emptiōis non debetur, quo anno fundus nullus fructus afferit, postea vero additur contractus alius ibi virtualiter contentus, quo debitum illud incertum ad certam reducitur quantitatē, sive fundus plures, sive pauciores fructus ferat, quae redūctio viuis viue est contrahenti ad lites vitandas: Denique hoc fructuum debitur reducitur ad debitum pecuniarium annum certum, ac determinatum. Qui omnes contractus includantur in censū reali pecuniario. Quare obligatio ad solvendam pensionem etiam in anno sterilitatis non est contra, sed iuxta naturam ipsum talis contractus sensu, nec grauauit venditorem, cum viue ei etiam sit, quod in anno maioris libertatis non soluat plus, sed solum illam pensionem annuam pecuniarium determinatam, que multa restimatur, attento periculo sterilitatis, & spe libertatis maioris, quæ esse potest. Ita Ludovic. Lopez, Sotus, & Navar. dicens, id communī præxi obsernari, quos affert, & sequuntur. Reb. citat. & Salas dub. 10. numero secundo Valent. Sā, quos affert, & sequitur idem Salas dub. 42. Lugo tomo secundo de iust. disputat. 27. numero 70. 297

Hanc sententiam probabilem esse existimo, nec ex hac sequitur clausulam Pij V. ab Auctoribus contraria sententia citata esse superflua, & contentam in alia clausula sequenti. Nam in illa alia non prohibentur pacta circa casū fortuitos, sed solum declaratur, id quod ex natura contractū census realis consequitur, quod scilicet pereunte re censita in omnium, vel in parte perire etiam debeat census realis

²⁹¹ Statu quo-
ditione. ²⁹² Non requiri-
tur. ²⁹³ Requiritur
quidem.

²⁹⁴ Idem affir-
mo. ²⁹⁵ Hanc sen-
tentiam probabilem esse
existimo, nec ex hac sequitur clausulam Pij V. ab Auctoribus contraria sententia citata esse superflua, & contentam in alia clausula sequenti. Nam in illa alia non prohibentur pacta circa casū fortuitos, sed solum declaratur, id quod ex natura contractū census realis consequitur, quod scilicet pereunte re censita in omnium, vel in parte perire etiam debeat census realis

²⁹⁶ Idem affir-
mo. ²⁹⁷ Hanc sen-
tentiam probabilem esse
existimo, nec ex hac sequitur clausulam Pij V. ab Auctoribus contraria sententia citata esse superflua, & contentam in alia clausula sequenti. Nam in illa alia non prohibentur pacta circa casū fortuitos, sed solum declaratur, id quod ex natura contractū census realis consequitur, quod scilicet pereunte re censita in omnium, vel in parte perire etiam debeat census realis

Sect. II. de Contract. Onerosis. 197

realis in totum, vel in partem pro rata. Quia vero possent contrahentes opponere pacium ad affectandum censum etiam pereunte ex causa fortuita re censita, qui contractus affectationis distinctus, additio insufficiens pretio non videatur ex natura rei illicitus, ideo Pontifex haec praecedentes clausula volunt prohibere eiusmodi pacta ad causas fortuitas, ad quod alias ex natura contractus non esset obligatio, que prohibito in illa clausula legitime nullo modo, vel saltem non clare contenta videbatur.

DVBIVM LIX.

Ad implendam primam illam Bullam Pij V. conditionem, debet res ita esse fructuosa, ut habeat fructus eiusdem rationis cum his, qui pro pensione sunt solvenda.

¹⁹⁸ **V**erb. grat. an super vinea non possit constitui census, qui reddat tot tritici modios, sed solum tot dolia vini, & sic de alijs? Ita debet esse fructuosa, ut res debet eos fructus ferre, qui pro pensione sunt solvenda. Quia praescribens Pontifex, rem super qua census est collocandus, debet esse fructiferam, indicat plane redditus ex fructibus rei illius esse solvendos. Sic aliqui, quos tacito nomine referunt Molina *disputatione 389. numero quarto.*

¹⁹⁹ Non debet esse fructuosa, ut res debet eos fructus ferre, qui pro pensione solvenda sunt. Quia cum lex illa exorbitans sit, non debet magis fructuosa explicari, quam verba ipsa sonent. Ita Molina *numero quinto Lefthus libro secundo capite 22. dub. quinto Rebello. & Salo. quos affert, & sequitur Salas dub. 34. & alijs.*

Hoc sententia communis fere omnium est. Et quidem explicatio illa tam stricta non erat ad intentum legis necessarium, quia solum curabat excludere census personales, vel perculum viuorum habentes. Ad quod quidem patrum referunt, quod pensione in hoc vel illo fructuum genere equalis valoris sit solvenda. Et fortasse magis communum erit venditori in alio genere solvere, quam in eo, quod ex rei subiecta potest colligere.

DVBIVM LX:

An de iure naturae licitus sit census, pensionesque integræ debeantur, quando non emitur pecunia praesenti, sed parum credua, ac postea solvenda?

²⁰¹ **C**lausulam secundam Bullæ Pij V. recolo. Rursum non nisi vere in pecunia numerata, ^{By P. pre. presentibus testibus, ac notario, & in actu celeb.} Escob. & mend. Theol. Moral. Tom. V.

brationis instrumenti, non autem prius recepto mittit: [&] integro in situ pretio. Voluit Pontifex fraudibus, expone se ac in utilijs occurrere, que in hoc contractu cundam.

assolent reperi, periculis etiam, & dannis vendientium, qui propter indigentiam prælentem cogebantur vendere censum, non accepta pecunia pro pretio, sed mercibus, quibus non indigebant, & quas pretio summo à mercatore accipiebant aliquando etiam non totum accepibant pretium de presenti, sed partem, reliqua pecunia postmodum sibi solvenda, cum tamen pensio ex nunc currere inciperet. Aliquando etiam debitor non habens nunc ad solvendum cogebatur debitum ipsum computare in pretium census, ex quo pensionem postea solueret. His omnibus voluit Pontifex radicitus obviare incommode, annullando census, qui alter erarentur, quam toto pretio in pecunia tunc numerata coram notario, ac testibus. Circa quam conditionem in primis requiriatur, an de iure naturæ licitus sit census & pensiones integræ debeantur, quando pecunia praesenti non emitur; sed partim credita; ac postea solvenda.

³⁰² **L**icitus non est. Quia censualis contractus est introductus, ut praesentis pecuniae subfido presenti necessitate vendentis censum occurrit, quo fine cessante, inutilis ac noxius erit talis contractus, & lumine nature appetit iniquum, quod quis cogitat redditus solvitur eis pecunie quam nondum accepit. Sic Molina *disputatione 390. numero primo*, quem immixto pro contrafentia Salas affert: *dub. octavo numero secundo*, Nau. Emann. Reb. Salo. & alijs quos affert, ac sequitur idem Salas ibi, n. 1 & 3.

³⁰³ **L**icitus est. Quia non videtur de iure naturæ magis esse illicitum hoc in censu, quam in rebus alijs, que hec fructuosa sint, possunt emi pretio credita, & tamen ex tunc incipiunt emptori fructificare, postquam ei tradita sunt, ut constat ex §. vendita vero res, & traditæ. Infruit, ut rer. dñis. & leg. Qued vendidi, 19. ff. de contraben. empti. Et quidem census antea constitutus emi potest ab aliquo tertio pecunia partim credita, quae non appetet, et in prima etiam constitutione id fieri non possit. Ita Sotus, Binsfeldius, & alijs, quos affert Salas *numero secundum*, qui probabilem esse fatetur hanc sententiam, quam Cardinalis de Lugo tenet *tomo secundum. de inst. disputatione 27. numer. 80.*

³⁰⁴ **E**t ego probabiliorum esse profiteor. Quia non appetet ratio vla differentiae sufficiens, cur Sententiam de iure naturæ possint res aliae fructuosa vendi, ^{banc produci, ac tradi emptori, eis fructificare, pretio babiliorem nondum soluto, & census realis non possit, pre-e} esse profertum cum in ipso directe, & primarij teor.

non vendantur pensiones, sed viuis fructus saltem partialis rei, vel fundi, in quo census constitutus?

**

R. 3 DVBIVM

198 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

D V B I V M L X I .

*An ex iure natura possit emi census ex
mercibus, vel massa argenti pro
pretio datum?*

E Mi non potest. Quia census sola venditio
³⁰⁵ Non potest
emi.
ne constitui potest, at vbi pecunia non
interuenit, non erit venditio, sed permu-
tatio. Sic Felician. quem affert Salas dub. 8. nu-
mero 4.

Potest emi, quando merces taxantur, & æ-
³⁰⁶ Emi potest
stimentur. Quia tunc non erit permutatio, sed
emptio ex mercium estimatione. Ita Gaspar.
Roderic. l. 1. de reddit. q. 12. n. 3. Sarmien-
to in selet. c. 1. n. 39. Anton. Gomez tr. "de cens.
a. 3. n. 18.

Communem sequor sententiam docentem
attento solo iure natura id fieri posse, si sine
merces taxentur, & æstimentur, sive non, vti
afferunt Mol. d. 390. n. 2. Nauar. Ludou. Lopez
Salon, & alijs multi, quos congerit, ac sequitur
Salas dub. 8. numero quinto. Neque enim
census essentialiter alligatur ad contractum
propriae venditionis, sed sicut donatione, le-
gato, ac dote, sic etiam permutatione consti-
tuti potest. Quare etiam si merces non æsti-
mentur, aut taxentur, aptæ sunt de se ad ac-
quendum censem, dummodo institutæ in reli-
quis obseruetur æqualitas.

³⁰⁷
Anterior
resolutio.

cui non potuit sufficienter occurrer, nisi prohibendo, & irritando in omnibus casibus, & ita intelligenda est Bulla circa census propter si-
mitem necessitatem vniuersalem, cui alioquin
non poterat sufficienter occurrer.

D V B I V M X L I I I .

*An ex iure naturali possit census emi ex
debito venditoris.*

Petrus debet tibi mille arreos, queritur, an
possit eo debito emere ab ipso censu valen-
tem arreos tondem, computando debitum illud
pro pretio soluto, falso scilicet iure vtroque?

Non potest emi censu. Quia præterquam quod
videtur lœdi Pij V. decretum census ordinatur
ad subuenientiam necessitati debitoris ex pretio ³¹² Emi non
accepto, qui finis non obtinetur, si debitum so-
lum precedens extinguitur. Sic Felician. Palac.
n. 2. alij, quos affert Salas dub. 8. n. 5.

Potest quidem emi. Quia perinde est debiti
extinctione emere censu, ac si pecuniam debiti
tam a debitoris acceptissim, & iterum dediles
pro censu, & non minus valet debiti extinctione
quam tantumdem pecuniae venditor traditæ,
Ita Mol. Salazar. Nauar. Les. Lopez, Vega, Salo.
& alijs, quos congerit, ac sequitur Salas ^{ibidem}
Lugo 10. 2. de iust. d. 27. n. 84.

Hoc probabilius mihi. Potest enim hoc modo
etiam subuenientiam necessitati venditoris, qui nisi
censu constitueret ex debito, cogeretur querere ³¹⁴ Hanc sententiam
cum gravi incommodo pecuniam prætentem
ad soluendum debitum contractum, quod ab ^{remquidem} probabilitate
exigitur. Verum loquendo de iure positivo, ^{amplectior}
& Pij V. Bulla ijde antores, qui dicunt, in foro
externo, vel saltæ in foro conscientie licere cé-
sum mercibus emptum, idem affirment de cen-
su empto per debiti extinctionem precedentis.
Atqui hoc negant (vt vidimus) negant etiam
in hoc casu ob eandem rationem. Quare mihi
sententia negativa consequenter est ample-
ctenda.

D V B I V M L X I V .

*An stante Pij V. Bulla, licitum sit
emere censem pecunia presenti nu-
merata, eo tamen pacto, ut ven-
ditor statim ex illa pecunia soluat
emptori debitum, quod ei ante de-
bebat?*

L Icitum est. Quia verè emptor soluet et in-
tegrum census pretium: pecunia numerata ³¹⁵ Licitum est
coram notario, & testibus, quod Bulla re-
quirit. Quod vero ea lege soluat, vt inde de bi-
tum antiquum ei solvatur, nihil mali, aut fra-
dis continet. Sic Mol. d. 390. n. 2.

Non est licitum. Quia quarta conditio à Pio
requirita est: *Ne villa pastæ indebita, aut Non es-
conditions adiungantur, quibus coniugarius licitum.*

OXYRA

³⁰⁸
Validus est
*Stante Pij V. Bulla, & cessante fraude
validus ne est census sine integrō pre-
tio numerata pecunia emptus.*

V Alidus est in utroque foro. Quia lex fun-
datur in presumptione fraudis, vnde si
probetur omnis frans defuisse, validus indicabitur.
Sic Salazat de usu, & consuet. c. 6. n. 45. Nauar.
autem, bonis signis, Les. & alijs, quos affert
Salas dub. 8. n. 10. Megala, Malder. loan. de la
Cruz, Barthol. à S. Fausto, & alijs, quos affert, ac
sequitur Diana to. 1. rr. de contr. ref. 4. 4. affir-
mant, cessante fraude, & iniustitia, periculo, va-
lidum esse talum censem in foro conscientiae,
non in externo foro.

³⁰⁹
Non est
validus.
*Stante Pij V. Bulla id in nentro foro valet, aut
licet. Quia id statutum clare Pontifex clausula in
illa, qua talum contractum omnino irritat, &
nullo modo vult esse validos. Ita Mol. d. 390. Salo.
Medi. manuel, Reb. Ant. Gomez, Vega, &
alijs plures, quos referunt, ac sequitur Salas ubi
sup. n. 11.*

³¹⁰
Hoc verius
michi.
*Hoc verius
michi.*

Hoc verius esse reor. Nam lex illa est, sicut lex
ieiunij, cuius ratio licet in aliquo particulari defi-
ciat non habente ieiunij necessitatem ad car-
nem refrigerandam, manet tamen in communione.
Et sicut lex irritans matrimonium clandestinum,
in quo licet in casu particulari cessarent pericu-
la, manet ratio, ac necessitas communis,

Sect. II. de Contract. Onerosis. 199

extra naturam contractus obligetur. Pactum autem illud soluendi debitum : est omnino extra naturam contractus censualis : & tamen obligatur vendor ad id, ad quod nullatenus tenebat, nempe ad preferendum, (v.g.) emporum alii creditoribus, eoque primo loco soluendum. Aliunde videtur esse contra Pontificis intentionem pactum illud, qui voluntatum pretium vendoris solvi, solvete autem in rigore, est, pecuniam dare, & penare in Domino, ac potestate recipientis. Qui vero non alter dat pecuniam vendori, nisi ut ad talen vnum eam expendat, & statim debitum solvit, non ponit illam potestate, & pleno eius dominio, sed cum limitatione, ac ligamine ad unum solum vnum determinatum. Vnde non videtur cum plene dominium pecuniae efficiere. Ita Cadin de Lugo parte secunda de ins. d. 27. numer. 90. Faver Salas dub. 19. assertus quatuor illam Pontificis clausulam ita ut refert prius sententia, se habere.

417
Adversus
partium

Ego quidem existimo, clausulam illam fideliter a Magistro meo Joanne de Salas (eius veniam) refici. Nam Bulla non prohibet in uniuersitate omnia pacta, sed ita, que obligant ad easas formitas eam, qui alias ex natura contractas non tenentur. Vnde valde in P. Molinae mentem incisor. Sed ut etiam sapientissimo noctori, eminentissimo que Cardinali simul morem geram Ioanni de Lugo, facilius posset Molinae sententia locum habere, si non apponetur tale pactum in ipso censu contractu, sed antece tener debitor se obligaret, ad soluendum creditori debitum, si postea idem creditor pecunia presenti censu ab eo emere posset emis. si crederet alio contractu seorsim, & omnino inde pendenti prelio praesenti censu ab eo emeret. Postea namque si creditor alio contractu seorsim, & omnino independenti prelio presenti censu emeret, hoc secundo contractu vere poneres pretium in pleno dominio, & potestate vendoris, quantum ex vi illius contractus licet ex pacto antecedenter debitor obligatus esset ad soluendum illi precedens debitum.

DVBIVM LXV.

Iuxta octauam Bullae conditionem, quando primum censu subiectum non perire, sed dividetur postea inter plures dominos : singulare tenetur, ad pensionem integrum, si dominus census ab eis exigat?

318
Octauam
Bullae clau-
salum re-
tul.

Octauam Bullae clausulam praemitto. Postremo census in futurum creando, re in totum, vel in parte perempta, aut in fructuosa parte efficta, volumus ad ratam perire. Perenni itaque in perpetuum fundo cefito v. gr. perit omnino census. Si vero uno, vel alio anno fructus ex eo non percipientur, debetur pensio eo etiam anno, seu annis integra, qui sterilitas perpetua non est. Et a fortiori debita pensio integra, etiam si pars praedicta, que his annis fructificat, non reddat fructus toti pensioni aequivalentes. Quando vero pars

praedicta facta est in perpetuum instruenda non debeatur pensio integra, etiam si ex parte permanente fructus habeantur aequivalentes toti pensioni, immo & eam excedentes. Haec & alia Molina d. 391 numer. tertio. Iam requisitum, num quando praedictum censu subjectum non perit, sed dimidetur posterius inter plures dominos, singuli teneantur ad integrum pensionem, si dominus ab eis exigat? an vero solum ad partem pensionis pro rata partis praedicti, quam possident.

Ad integrum tenetur pensionem, potestque creditor a singulis totum censum exigere. Quia conditio creditoris non debet fieri deterior ex heredium multiplicatione: nec pensionem. vultus vellet cum tanto grauamine censum emere. Sie Molina d. 391. numero tertio Lessius libro secundo capite 22. numero 82. Narrata de usur. n. 114.

Non tenetur ad integrum, nec potest creditor a singulis totum censum exigere. Quia non tenetur ad integrum pensionem, sed pars quae ex illo fundo de novo venit ad tunc. Petrum non possit habere fructus sufficiens ad soluendum integrum pensionem censu, non appetat, quo titulo possit Petrus obligari ad eam integrè soluendum aut quomodo censu illi respectu Petri esset realis, vel saltem mixtus, cum res censu subiecta, quae apud ipsius est, vel nonquam fuit, non sit capax tantæ obligationis: & ex ierminus ipsius manifestè appetat absurdum, quod si emas particulam fundi magni, quae valeat centum aureos, eo ipso aliunas ubi obligationem soluendi aureos mille annos pro pensione censu, cui totus erat subiectus. Ita Couarronus lib. tertio variarum capite 8. numero septimo. Manuel, Valafus, Rebello, quos refert, ac lequitur Salas dub. undecim. numer secund. Lugo tom. secund. de ins. d. 27. numer. 106.

Hoc sententia mihi magis arredit, quam hinc exempli confirmabo. Profecto si quis Hoc mihi non sit heres uniuersalis, sed partialis cum magis arridet coheredibus, non subit onera, & obligaciones defuncti nisi iuxta partem hereditatis, in qua succedit, nec potest creditor defuncti a singulis heredibus pro libito totum debitum exigere, quia cum parte hereditatis non transit tota obligatio defuncti, sed pars illius. Haud aliter, & à fortiori obligatio fundi, quae non erat tota in singulis partibus, non potest integrè transfiri cum una sola fundi parte ad eius emptorem, sed solum partem fundi, quam possideret.

DVBIVM LXVI.

An si res censu subiecta pereat, vel in fructuosa perpetuo fiat debitoris culpa creditor possit, & pensiones exigere, quandiu censu presentia est non restituuntur?

322
Prestit quin
ceptionem non
explicuerit, clausula tam
enam dem
octava

Prestit quidem, census quae obligatio nullo ex capite perit. Quia licet Pontifex haec ex. Prestit quinceptionem non explicuerit, clausula tam enam dem octava

R. 4

ESCORAR
Prok. Mor.
Bm. VI. VII.
E. IV.

200 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

ostaua illa intelligenda viderit solum de casu, quo absque creditoris culpa res deperit. Sic Medina *summa capite* 14. §. 26. Salas *dub. 11. in fine*, & *dub. 13. num. 8.* Molina *d. 394. numer. tertio* dicit, teneri debitorem ad reddendum pretium census, vel illum in re alia immobili constituantur.

323 Non potest. Minime potest, sed census omnino peuit. Quia in favore debitoris classula *Pontificia benignè est interpretanda.* Creditor tamen habebit contra suum debitorem, sicut haberet contra alium tertium, qui causam damni dedisset, actionem doli quoad pretium census, totamq; intereste luci celsantibus, vel damni emergentis. Ita Nauar. & Rodriguez quos refert, ac lequitur Rebellus *p. secund. de oblig. iust. lib. 10. qu. 6. num. 17.*

324 Distinctio- ne vtor. Ego autem cum Cardin. de Lugo distinctio- ne vtor. Nam si census erat irredimibilis, credi- derim debitorem teneri vel censem in re alia cōnoda collocare, vel pensiones solvere, donec creditor habeat, in quo possit restitutum sibi pretium constitueri, ut Salas affirmat. Quia debet resarcire damnum totum, quod sua ex culpa creditoris consequtitur. At si census redi- mibilis erat, satis faciet debitori restituendo pre- tium census. Quia iure suo vñit, cum etiam extante fundo censito potuisse, pretio reddito, censem extingue. Quandiu tamen censem non reddit ad solvendas pensiones tenebitur, quia alioquin sua culpa causa fuisset, ne pensiones haberet toto illo tempore, propterea debet remanere. Quandiu pretium non recipit. Mo- nuerim tamen debere, esse grauem culpam ex parte debitoris, sine qua tam gravis obligatio oriti non potest.

D V B I V M L X V I I .

An illicitum sit de iure naturæ pactum, quod el apso decennento verbi gra- tia, censas redimi ulterius non posse, vel quod non possit, nisi post decennium?

325 Nona Bul. la conditio. **V**erba Bullæ expendo nonam conditionem statuentia. *Volumus, census omnes posse pro eodem preio extingui, non obstante longissimi etiam temporis, & immemorabilis, imo & centum & plurimum annorum prescritione, &c.* Cum vero traditione pre- tij redditus extingendus erit, volumus, per bi- mestre ante eam denunciarie, cui pretium dan- dum erit, &c. In primis requireo, an secula Bul- la, etiam de iure naturæ sit illicitum pactum quod el apso decennio census redimi, ulterius non possit, vel quod non possit, nisi post decen- nium?

326 Est illici- tum. Illicitum est. Quia pactum illud valde est onerosum venditori. Ideo in multis prætoris pro- nunciati fuit, ut tales conditions pro non ap- positis habeantur. Sic Conarrunias, Molinaeus Anton. Gomez, & alij apud Salas *dubio 12. numer. 2.*

327 Est licitum. Quia de iure naturæ licitus est

census omnino irredimibilis; ergo à fortiori li- citus erit cum aliqua irredimibilitate limitata quad tempus, cum hęc minus auferat debitori facultatem redimendi. Et quia in emptione domi- nis licita est talis irredimibilitas limitata, vt ex *cap. 25. Lœvit.* patet ergo & in emptione cen- sus Ita Conrad. Medina. & Sotus, quos afferat, ac sequitur molina *d. 391. numer. sexto Lessius lib. secundo capie 22. dub. 9. Gabriel. Palacius, Aragon. & alij, quos sequuntur Salas *citat. num. secund. Lugo tom. secund. de insit. disputat. 27. num. 111.**

Hec sententia communis, & vera est, si ta- men pretij augmento in iste eiusmodi onera co- penfatur, quo enim plus habent census de irredimibilitate, eo plus valet, & id est fortasse pačta illa à Iudicibus reprobata fuerat, quia cen- sus communis pretio empti fuerat, quo alij cen- sus simpliciter redimibiles. Itaque pačtum illu- s' licet onerosum sit venditori, potest tamen ad- dito pretio compensari, si ergo æquale pretium detur, nulla aderit iniustitia.

D V B I V M L X V I I I .

An verbis Bullæ Pj V. prohibiti sunt in posterum census omnes de novo creandi, qui sint omnino irredi- mibiles?

Non sunt prohibiti. Quia Pontifex solum agit de censu redimibili, in quo erat ma- ius periculum, & species maior vñtræ, *Non sunt* poteſt foliata pensiones redderetur integrum pretium redimenti, pensionibus in sortem non computatis. In censi autem irredimibili nullum erat tale periculum, nec de illius iustitia vñ- quam fuerat dubitatum, nec Pontifex posset potestate spirituali illum contractum toti orbi prohibere, in quo nullum animarum inueniuntur periculum. Sic Nauar. de iur. numero 9. 8. Molina d. 391. numer. 9. Lessius lib. secund. capit. 22. dub. 12. numer. 92. Salas *dub. duodecim. num. 4.*

Prohibiti sunt. Quia Pontifex agit vñtruaſa- lier de omnibus censibus in posterum crean- dis, & hos omnes dicit tales esse debere, ut *Sunt pro- bitti.* possint semper à venditore eodem preio, non obstante qualibet pacto, quo sibi eiusmodi fa- cultas auferat. Cum ergo in censi irredimibili ad isti pačtū exprefſū, quo eiusmodi facultas redimēdi, direcťe auferuntur, conseqüens est, ut ta- le pactum prædicta clausula omnino sit prohibi- tum. Ita Bonac. d. 3. de contr. q. 4. pun. univ. n. 14. citans Azor. pari. 3. lib. 10. cap. 27. quest. 1. & P. Salas *dub. 12. num. 3.* Neuter tamen hanc docet sententiam, nam Salas potius tenet contraria, ut vidimus Azor. vero, relata vna & altera sententia, dubius manet, & nihil re- solvit. Vigl. de censibus parte secund. numer. 37. 55. & 153. & miratur, Nauarum opposi- tum docuisse contra expressa Pontificis verba.

Ego autem licet propter tot Doctorum au- thoritatem nō audem damnare eum, qui prio- rem

Sect. II. De Contract. Onerosis. 201

rem sententiam in praxi amplecti, sicut nec
Rebellus audet; attentis autem verbis Bullæ
non nisi videtur sine voluntate posse negari,
quod eiusmodi census ibi prohibeantur.

D V B I V M L X I X .

*An attento iure Pontificio possit ven-
ditor, obligari, ad non redimendum
census per partes?*

³³² **O**bligari ad id non potest. Quia de iure
naturali quod venditor eiūmodi facul-
ta eis habeat; quod intelligentiam est, dum
redit partem notabilem v.g. dimidium, vel
tertiam, aut quartam. Sic Alciat. & alij, quos
affert Salas dub. 50. num. prim. Quid autem ali-
qui intelligent, quando venditor est pauper,
qui non potest totam pecuniam simili compa-
rate.

³³³ **O**bligari venditor ad id obligari. Quia in to-
ta Pij. V. Bullæ nulquam apponit est talis
condicione censu, vt non possit per partes redimi,
sed tantum quod eodem prece redimi valeat.
Quare licet Martin. V. & Calixtus III. eius
conditionis meminissent esse necessariam; sed
solum approbarunt censu, de quibus fuerant
consulti, & in quibus hac etiam condicione inter-
veniente narrabantur. Nec Pius V. qui alias
plures conditions retinuit, & alias de no-
nuo addidit, huius conditions meminist;
quare videtur de industria noluisse ad eam
obligare. Ita Nauar. comment. de usur. num. 78.
Molin. d. 393, citans Sotum, Vegam, Bñes, Gu-
tierrez, Angles, quos referat, ac sequitur Salas,
ubi supra numer. secundo & tertio. Lessius lib se-
cund. capite 22. numero 93. Sà vers. censu,
numer. tertio.

³³⁴ **H**ec sententia mihi omnino vera videtur.
^{tum} **N**on nisi videtur naturali nec de positivo tali
facultas venditoris concessa videtur. Poterit ergo
emperor obligare ad acceptandam redemptio-
nem etiam per partes.

D V B I V M L X X .

*Creditori denuncians debitor census ex-
tinctionem, sententia, cum non extin-
guere, nisi elapsò bimestri;*

³³⁵ **N**on tenetur non extinguere nisi bimestri
elapsò, sed potest quando voluerit intra
bimestre soluere, & cogere creditorem ad
census extinguendum. Quia duo illi menses
ad hoc solum conceduntur, vt intra ipsos
possit debitor soluere: extra illos verò usque
ad ann. finem possit cogi à creditore ad soluen-
dum etiam inutus. Quid colligitur ex verbis
illis: *& ubi pretium neque volens intra bime-
stre soluat, neque ab initio intra annum ex-
igatur.* Quibus significatur debitoris libertas ad
soluendum intra bimestre. Sic Molina d. 391.
num. 12.

Tenetur non extinguere, nisi bimestri elapsò, nec potest pro libito intra bimestre soluere ³³⁶ *T. etur
sed potest cogi debitor à creditore, vt post de-
planè.* denunciationem per duos mentes perficeret in
centu. Quia datur illi duo mentes, vt emptor
possit sibi prouidere, & querere alium censum
vel rem fructiferam pecunia illa emendam. Qui
lensus potest colligi, quia si debitor posset libe-
re soluere die sequenti, non teneretur per bi-
mestre ante redemptionem denunciare, cum die
præcedenti id facere quiret, quod tamen con-
stat esse contra Bullæ præscriptionem. Ita P. Salas
dub. 1. num. 5. Lugd. tom. secund. de iust. d. 27.
num. 120.

Idem affero, iudicans minime obstatre ver-
ba ubi pretium neque volens debitor intra bi- ³³⁷ *Idem affero
mestre soluat: ex quibus colligebat P. Molina,*
posse debitor qualibet die bimestris pretium
reddere. Nam ex contextu colligitur ea intel-
ligenda de fine bimestris, cum velit Pontifex
denunciationem geri per bimestre ante solutio-
nem quod non posset fieri, si posset debitor die
sequenti post denunciationem censem extin-
guere.

D V B I V M L X X I .

*Censuales contractus, qui post Bullam
Pj. V. sub alia forma celebrantur,
funere re ipsa usurari?*

R Ecolo duodecimam Bullæ conditionem. ³³⁸
Conratis sub alia forma post hac celebrā. Duodecima
dos fœneratis indicamus. Circa hæc Bulle con-
verba quæstionis, an censuales contractus, qui
post hanc Bullâ sub alia forma celebrantur fint
re ipsa fœneratij, an solum quoad fori externi
presumptionem?

Solum sunt usurarij quoad presumptionem ³³⁹
fori externi, non tamen re ipsa. Quia non potest *Sunt usu-
rarij quoad*
re ipsa usurarij, non est contra iustitiam inqua-
litas, quamvis autem debitum aliquod, v.g. cō. *presumptio-*
veratur in censu, vel aliquod pactum alio. *nem' solum.*
quin instant intercedat, nulla sit inæqualitas cō-
tra iustitiam. Ergo nec potest esse usuraria. Sic
Lessius libro secundo capite 22. dub. 12. n. 97.

Non sunt solum quoad presumptionem si ³⁴⁰
contractus usurarij in foro exteriori, sed re ipsa. *Non sunt*
videtur perinde puniuntur, ac vere usurarij. Quia solum quoad
sicut est duplex simonia altera contraria natu- *presum-
ptio-*
pens simoniacis impositiæ etiam post hanc
bullam est duplex usuraria distinguenda, vna ex
natura rei, & contra ius naturæ, altera iuriis po-
sitivi, vera quidem ad incurrendum usurarij
pens. Ita Molina dub. 12. n. 6. & 7.

Primum eligo sententiam. Exemplum enim ³⁴¹
duplicis simonie ad rē nō videtur, quia in simo- *Primum*
nia iuriis positivi interuenit irreligiositas contra *sententiam*
re Sacra lege positiva præcep- *reverentiam*
tam, & ideo potest iam esse ibi malitia veræ si-
monie contra religionem. Usura vero non po-
test induci solum ex lege positiva, cum non fiat
ulla inæqualitas contra ius proximi, que nefeli-
sario requiritur ad omnem iustitiam.

D V B I V M

SCOPAR
TICOL: MOR.
Bull. VI. VII.

E. LV

DVBIVM LXXII.

Deficiente aliqua ex conditionibus à Pontifice assignatis, redditur ne totus contractus iritus, ac prohibitus?

³⁴² Non reddi- **N**on redditur iritus, totus contractus, sed solum quoad defectum vel additione talis conditionis. Quia, dummodo pactum aliquod contra bullæ dispositionem ei adiunctorum ad petitionem emptoris exequitioni non est mandatum, non videatur Pontifex voluisse totum contractum annullare, sed id locum, quod est contra Bullam, corrueire. Sic Gutier. in præl. l. 2. q. 176.

³⁴³ Totus red- **T**otus contractus redditur iritus quoad substantiam. Quia id non sunt verba Bullæ, Contractus sub alia forma celebratōs scenerios dicamus. Vbi de contractu ipso secundum substantiam est sermo. Ita Molina. d. 392. Salas dub. 12. Card. de Lugo to. 2. de iust. d. 27. n. 125. Melius hi, quos seutor.

³⁴⁴ Hoc affir- **D**istinctio enim Gutierrez non videtur habere fundamentum; parum enim refert ad propositum, quod pactum mandatum sit, vel non sit exequitioni.

DVBIVM LXXIV.

An licet apponi possit in censu redemp-
tione pactum, ut venditor non so-
lum idem pretium, sed eandem mo-
netiam in specie reddat?

³⁴⁵ Non potest **M**inime potest tale pactum apponi. Quia illicet id reddit grave onus, quod ex eo venditori apponitur, cuius commode vult etiam Pontifex prouidere. Ideoque falsa Pontifica Bulla hoc fieri non potest. Si multi Doctores, quos presso nomine memorat Card. de Lugo to. 2. de iust. d. 27. n. 135.

³⁴⁶ Potest qui- **P**otest quidem. Quia nullatenus id in Bulla est prohibitum. Solum enim statuit, quod venditor retineat semper facultatem censem redimendi eodem pretio, quo vendiderat. Identitas autem pretij duplicitate potest considerari, nempe vel eodem pretio formaliter quoad estimationem, ita ut si censu empitus fuit mille ducatis, quorū singuli estimabuntur tunc sex libris, reddi debeant tot ducati, quot postea sufficiant ad tot libraria estimationem, qua antea mille ducatus corresponebant. Vel potest considerari identitas pretij quod valorem intrinsecum, itavt debent regdi totidem mille ducati eiusdem bonitatis quoad pondus, & perfectionem argenti, & quoad sigillum: & hoc secundo modo magis seruat̄ identitas pretij accepit, & redditū; quia ille aliud valor respectivus est magis extrinsecus, & accidentalis desumptus ex variis extrinsecis circumstantiis. Quare magis videtur settari Bullæ

conditio, si pactum sit de reddendis totidem ducais æqualis perfectionis, & sigilli, quam si sit de reddenda eorum futura estimatione. Quamvis non abnegos posse etiam stante Bulla, pactum fieri de reddendis 6000. libris, eo quod mille ducati, qui nunc dantur, singuli nunc sex libris æquivalent. Ita Card. de Lugo tom. secund. de iust. d. 27. numer. 137.

³⁴⁷ Hanc sententiam veriorem esse reor, adiiciens pactum illud etiam esse licitum de iure naturæ si æquale sit periculum decrementi, & incrementi futuri valoris, & estimationis in tali monetæ specie, vel si fortè maior sit spes, quod eius estimatione crescere debat in futurum, emptor ascendet in precio quanitatis illa estimabitur, & grauamen illud, quod venditori apponitur. Lessius libro secundo capite 22. dub. 8. Salas dub. 24. Qui bene aduentunt, licitum esse pactum illud, tam in precio non aucto, si emptor statuerat pecuniā in illud tempus afferuare, quo eius estimatione erat agenda; quia ratione danni emergentis, vel lucri cessantis poterat pretio communī censum emere.

CAPVT X.

Circa Cambia.

DVBIVM LXXIV.

An licet Cambium contractus sit inno-
minatus sit in eo, pœnitentia locus
tametsi ex virtuale parte complectus
non sit?

SUPPONO, cambium contractum esse innominatum **D**ovt des: das enim Statuagia pecuniā, vt pecuniām accipias. Molina in tract. secund. d. 396. Rebellus tom. secund. de iust. lib. 11. queſt. prim. & colligunt ex leg. ex placito. Codic. de rer. permittat. & leg. 1. ff. eodem. Quæsiertim autem, num in hoc contra-
ctu innominato sit locus pœnitentiae, tametsi non sit complectus?

Ex eo quod cambium contractus inno-
minatus sit, & perfici non possit quousque ex virtuale
parte pecuniā tradatur, quilibet ex contra-
hentibus potest pœnitere, quousque ex sua par-
te pecuniā tradat. Quia si contractus nondum
est perfectus, nonquād non locum obtinet
pœnitudo ad restituendum. Sic Nauar ad cap.
Nauiganti, de usur. numero 9. Additque
neque dominum accepta pecuniā posse quem
accipere, quousque ex sua parte pecuniā pro-
missam tradat.

Minime ex eo pœnitere potest, quia esto in
foco externo ob vitandas lites non admittatur
actio in contractibus innominatis quousque
ex virtuale parte perficiantur: attamen in foco
conscientia nulli dubium esse potest obligatio-
nem esse accipienti pecuniām perficiendi con-
tractum, & promissis standi. Ita Rebellus citat.

num. 10.

Sect. II. de Contract. Onerofis. 203

num. 10. Salas de camb. du. 1. Palao de inst. com-

mun. d. 7. pun. 1. m. 1.
Cum his opinor. Nam verum non est, domi-
nium pecunie acceptae esse in pendi, quo-
visque altera pecunia tradatur, cum vnu com-
probatu n sit posse ut propriam statim expendi.
Et colligit ex leg. precibus. Cod. de rer. permute.
Ab illa, namque generali regula, Traditione
d minum comparari, tantum exceptum vendi-
tions contractus §. vendita, inst. de rer. diuis.
in quo r. s. vendita emptori non acquiriri, quo
vnu pretium loquat, vel pro soluto accepte-
tur.

lex illa vim haberet prohibendi omnibus pri-
uandi cambijs vnum : attamen si de facto eo
vteatur, restitutio obnoxios non esse. Et qui-
dem comparatione Republica nullam obliga-
tionem restituendi habere possunt, cum nulli
ei damnum intulerint. Neque item com-
paratione eins, in cuius gratiam cambiam est
institutum, cum ab eo non s. plus accepimus,
quam quod camporum iudicio pecunia in ea
permutatione estimatur. Ergo nulla est restitu-
tio obligatio, cu nullus sit cui restitutio iudeocatur.
Lessi. lib. secund. c. 23. d. secund. numero 17. Lay-
man. lib. 3. sect. quint. tr. 4. capite. 19. num. 3. Salas
de camb. dub. quan. Rebellus parte secund. de in-
frit. lib. 1. q. 4.

D V B I V M L X V .

Occasione efficij cambiandi propria au-
thoritate suscepit potestne qui,
ultra secundum a valorem aliquid
accipere?

³⁵² <sup>Nomina
appono.</sup> **S**uppono, ratione officij cambiandi a Prin-
cipe, sed Republica in iuncti posse campor-
em aliquod lucrum ultra valorem, quem,
habet pecunia a lege, ex gere ab eo, in cuius
gratiam sit permutatio, nisi à Republica
salariū ob hanc causam sit statutu. Quia hoc
officium nimis est onerosum, cum vi illius
obligationem habeat campor. paratam pecu-
niam perentibus expondere, in multis ad illius
costidom, & numerationem conducere, &c.
Requiro autem, nra occasione huiusce offi-
cii propria authoritate suscepit possit campor
aliquid exigere, & an id exigens ad restitu-
tionem teneat.

³⁵³ <sup>Nomina
appono.</sup> Non potest, & si exigat obnoxios est resti-
tutioni. Quia leg. prim. titul. 18. l. 5. nona collect.
Off. ref. cauitum est, ne vnu campor munus ful-
cipiat in curia, nisi à Principe depunetur: &
in aliis cunctis extra curiam assignetur a
individuis, & decutionibus. Sic Caiet. tr. de
camb. cap. prim. 5. 6. & 7. Cui consonant circa
Regna Cattelæ Sotus lib. 6. de inst. q. 9. articul.
vni. concl. 3. Manu. parte secund. summa o. 103.
concl. 5. Rebellus parte secund. de inst. lib. 11. q.
4. numer. septim. q. 17. 8.

Potest plane sine restituendi obligatione, quia
potestum esse cambio concedendo in gratia
petentium, si hoc minus sponte suscipiantur,
mercede est dignum. Ita reliqui omnes Do-
ctores prater Caietanum, Nauarro teste sum.
capite 17. numer. 388. Conar. de collat. m. mi. m.
capite 7. numer. 4. Sylvest. verb. a. fura, 4. queſt. 7.
ditto 3. Valent. 2. 2. d. 5. queſt. 2. 3. puncl. 4. Mo-
lina. d. 399. S. u. c. cambiari, numero qua. 1. Salas
de camb. dub. 3. n. secund. Dummmodo tamen lege
aliqua posicna id expresse non prohibeat.

Cum his probabilius opinor, assertens iure
nostro Regio minima id prohibitum esse; nam
lex citata non prohibet camporis munus pri-
natim suscipi; quin potius expresse hoc munus
omnibus est concessum: si quidem dicitur: Que
sa libre, y franco Item que todos cambien, y
pueden cambiar sin pena, ni calumnia alguna.
Tantum enim prohibetur camporis publici
munus propria suscepit autoritate. Addo, licet

D V B I V M L X X V I .

Ob commoditatem, quam pecunia aurea,
aut argentea pre area obtinet, potestne
aliquid praeter valorem à lege taxat-
um campore exigere?

Secundis rationibus ex officio cambiandi & ³⁵⁶
ex danno emergente, vel lucro ceſtibus ^{Non potest}
ob commoditatem, quam plerumque ha- ^{ad quid}
bet pecunia aurea pta argentea, aut arge- ^{Exigere:}
te pta area, non potest campor com-
mutans pecuniam aream pro area ultra
valorem à lege taxatum aliquid aliud exigere, quia
Principes cum pretium monetæ taxavit, omnes
commoditates cuiuscumque moneta spe-
ctauit, nempe monetam aream securiorē
esse, al portat faciliorem, &c ad plures vitæ
humanae vnu delerente. Ergo ob commodita-
tes vnu pecunie pertium taxatum non licebit
praeterire. Sic Joan. Medina, Cod. de rest. q. 2.
de camb. Valent. 2. 2. d. 5. q. 23. pun. 2. Nec dif-
fident Molina attente recognitus. d. 341.

Potest in commutatione grandioris monetæ ³⁵⁷
cum miniori campor aliquid ultra premium ^{Exigere}
taxatum recipere, ratione commoditatis. Quia
l'ceq' qualibet moneta finas speciales commo-
ditates habeat, (nam viliori facilius res quoti-
diano vnu comparantur) at negari non potest
monetam aream commodiorem esse & villio-
rem, cum non solvi in proprio Regno, sed
extra magni estimetur, & pluribus vita huma-
nae vnu sit aprior. Ergo inspecto communi
homini indicio pluris estimatur. Ergo hanc
estimationem poterit campor vendere, cum
gratis tibi commodiorem pecuniam pto minus
vnu concedere non teneatur. Ita Sotus lib. sexto
de inst. q. 9. articulo unio. Caiet. tr. de camb. c. 6.
Sylvest. v. a. fura 4. queſt. 3. Nauar. summa capit.
17. numer. 287. & 288. Lessius libro secundo
capit. 2. 3. dubio secundo Rebellus p. 2. de inst. lib.
1. queſt. quinta S. a. vers. cambium, num.
secundo. & tertio Salas de cam. dub. 3. numer. 9.
Layman. lib. tertio settio. quinta tract. 4. c. 19.
num. 4.

Hoc verius esse duco existimans non obstat. ³⁵⁸
Regem in constitudo monetarum valore spe-
ciasse cuiusque monetæ vtilitatem: id enim so-
lum probat, in mercibus ti emendis, & solutio-
nibus debitorū faciens tanti estimandam esse
mone-

³⁵⁵
<sup>Hoc mihi
verius.</sup>

204 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

monetam argenteam, sicut aurea, vel arcā, cū earum aestimatio ī ordine ad p̄fatuū finem solū ex lege pendeat, non tamen probat; ipsam monetam auream in ī comparatione alterius non esse pluris aestimandam. Vnde modus tritici decem & octo dachmis vendendis, potes emere moneta aurea, argentea & arcā: neque ex eo quod ematur ḡea pretium augeretebes, neque ex eo quod aurea emitis, diminuere; quia comparatione rerum venalium pretium ac valor legis est spectandus. Lessius. citat. dub. 8. Salas dub. 3. §. 4.

DVBIVM LXXVII.

An sit iustus titulus, ut camporū lūrum compareare valeat, se ipse prius det pecunias alicui, ut alibi recipiat?

³⁵⁹ **N**ihil iustus ad id adest titulus. Quia neque hic interuenit titulus virtualis traectione, ante receptam enim pecuniam non est traectionis locus, & caplarius cēlētū campori pecuniam traeceat, non ē contra. Neque interuenit titulus maioris aestimationis. Nam esto pecunia præfens maiores cōmoditates regulariter habeat, quam absens, id tamen universo verum non est cum sepe mercatoribus pecunia absens vilior sit, illa enim pecunia Vallisoletto v.gr. data, & Matrito accepta merces vilius emunt, quos alibi carius vendant, à qua negotiatio lucro cogeneretur abstinere, nisi pecuniam alibi paratam haberent. Sic D. Antoniuſ part. 8. cap. 3. Sacram. lib. 7. select. cap. 2.n. 7 & 8. & alij.

³⁶⁰ **I**nstitus titulus adest. Adest ad id titulus iustus. Quia ineſt titulus virtualis traectionis, cui non obſtat pecuniam prius à campore concedi. Nam licet ad formalem & realē traectionem opus sit, pecuniam prius campariſt ēſe receptam; ſecundad traectionem virtualē, & eminentem, qua in eo conſult, ut beneficio campariſt absens præfens virtute censeatur. Ita Caſer. tr. de cambio cap. 8. Sotus lib. 6. de infi. q. 10. a. 1. Nana. ad c. fin. de vſur. numer. 25. & ſum. cap. 17. n. 289. 290. & 294. Ioan. Medin. de camb. q. 4. & 5. Bannes 2. 2. vbi de camb. dub. 5. art. vli. Valent. ibi. d. 5. q. 23. pun. 4. Tolet. 1. 5. cap. 55. Sā verb. Cambium. num. 3. & 4. Molina d. 404. Lessius lib. ſecund. o. p. 23. dub. 4. Salas de camp. dub. 9. n. 2. Laym. p. 3. ſet. 5. tr. 4. cap. 19. n. 9.

³⁶¹ **H**oc ferē mīhi certū. Hoc mihi fere certum aliud iustum titulum adjucente ſcilit, maiorem aestimationem, quam habet pecunia præfens, p̄t absentē. Negari enim non potest præfens pecunia regulariter commodiorem ac viliorē eſſe, minoribusque periculis expofitam. Et licet aliquando mercatoribus commodior si pecunia abſens, quam præfens, id per accidens eſt, & eorum forunā aut industria eſt tribuendum.

DVBIVM. LXXVIII.

An cambia cum lucro intrā idem Regnum possint, institui?

Institui non poſſunt. Quia titulus honesti auctarij receptionem in cambio Non poſſat est virtualis traectionis pecuniae pericula, & difficultas; at intra idem Regnum hæc difficultas, at pericula celsant; Ergo celsat titulus, quo honestari auctarij in cambio poſſit. Sic Matienzo ad leg. 8. gloſ. 1. titulo 18 lib. 5. noua collēt. Sotus 1. 6. de infi. q. 10. a. 1. & q. 13. a. 1. Galpat Roderic. de rediib. q. 5. numer. 17.

Seclusa lege poſſuita, poſſunt cambijs cum lucro intra idem Regnum institui. Qui ſicut *Inſtitui* plerumque maiores difficultates ac pericula in poſſunt, ſetercedant in traectione pecunia ex vno Regno in aliud; atamen negari nequit, aliquas poſſit. difficultates & pericula inceperint in traectione pecunia ex una in aliam prouinciam, ac ex una in aliam ciuitatem. Ergo eſt sufficiens titulus auctarium honesti, tamēt moderatim iuxta loci diſtantiam, & pericula, ac difficultates, que in traectione reali intercedere poſſent. Ita Nauar. ſum. cap. 17. numer. 290. Molina d. 405. Toletus lib. quin. cap. 54. Sā v. Cambium, num. 6. Lessius lib. ſecund. cap. 23. dub. 4. numer. 32. Rebellus parte 2. de infi lib. 11. q. 6. num. 14. Salas de camb. dub. 10. Palao de infi. commut. a. 7. punt. 6. num. 2. & alij.

Longe hoc probabilius dixi autem ſeclusa lege. ³⁶⁴ *Inſtitui*. Nam lege 8. titulo octavo titulo 18. lib. quin. noua collēt. dicitur *Mandamos*, que no pueſt andar a cambio maravedis algunos por nro gua intereſe de en lugar de estos Reynos para otro alguno de los: ni de vna feria a otra de las que ſe hacen en estos nuestros Reynos. ſopena. &c. Verū Molina, Salas, & Nauar. citati exiſtimant, hanc legem ſolum procedere, cū camporū prius recipit pecuniam, poſtmodum cum incremento fulciendam ſicut indicant illa verba, *No pueſt andar a cambio maravedis algunos*, &c. qui in hac cambijs conſeſſione videtur vſora palliari. non autem prohiberi cambijs, quo camporū pecuniam recepit poſtmodum minorem ſoluendam.

DVBIVM LXXIX.

Vltra titulum officij cambiandi, & danni emergeri, ac lucri ceſſanti, atque virtualē monete traectionem, titulus ne iustum eſt, ad aliquid amplius recipiendum überiori lucri, maior pecunia aestimatio.

Est quidem iustum titulus. Quia ſi camporū Vallisoleti pecuniam recipiat in flandria reddendam, vbi maior illius eſt. ³⁶⁵ Eſt iustum titulatio, amplius reddit in Flandria, quem Valli-

Sectio II. De Contract. Onerosis. 205

Vallifleti accipit: ergo hoc ex titulo potest lucrum recipere. Sic Lessius libro secund. capite 23. dub. 4. num. 37. Mol. d. 406. & 410. Salas de camb. dub. 12.

¹⁶⁶ Titulus iustus non est. Quia si camporū tuam pecuniam Vallifleti receptam transmittet. ^{Iustus titu-} ^{la non est.} Flandriam, eo ipso pluris iribi estimaretur: Ergo ea maior estimatio transmissio est annexa. Ergo camporū lucrum recipiens ob transmisionem, nequit alium lucrum pro maiori monete estimatione recipere. Ita Sotus l. 6. de inst. q. 12. a. 2.

³⁰⁷ Primam sententiam longe reor esse veriorē. Nam traeccio, quæ in cambio intercedit, non est realis, & physica, sed moralis, & aquilans, quatenus obligatur recipiens tantundē ex suis bonis alibi restituere. Cum autem pecunia eo in loco, ubi est restituenda, maiorem contineat valorem, conseq̄ens est, sic obligatum ob eam causam posse secluso traeccionis titulo, compensationem petere. Manifeste id probos, si enim pecunia utrobiusq; endem haberent valorem, posset camporū titulo traeccionis lucrum exigere. Ergo addita traeccionis maiore pecunia solvendā estimatione iuste poterit ob hanc causam maius lucrum accipere.

D V B I V M L X X X .

An possit lucrum augeri à campore, & ex eo quid in loco ubi reddenda est, que hic accipitur, pecunia, sit rario, pauciores sint, qui ad cambium concedunt?

³⁶⁸ ^{questionis} ^{situa.} **G**ratior est dubitatio, cum maior pecunia estimationis, de qua Dub. proximo) ex alijs capitibus extrinsecis procedit, & non ex lege, nimur quia pecunia eo in loco, ubi à campore datur, rario est, ac pauciores sunt, qui hie ad cambium concedant, num possit à campore lucrum angere?

³⁶⁹ ^{On poteſt} Non potest augere lucrum ob pecunia raritatem. Quia pecunia illa est eiusdem legalis & estimationis; alias licet acceptis mutuo cunctum minus reddere, si tempore solutionis raritas pecuniae contingat. Sic Medina de cam. q. 4. 6. illud tamen.

³⁷⁰ ^{Potes} ^{t au-} Potes cambium ex hoc capite augeri. Quia licet pecunia cum adeat illius copia tanti estimetur legali estimatione quanti estimatur, cum est illius pecunia, atamen absolute minoris estimationis est, maiorque illius copia exhibetur in rerum venialium empione, sed cambij premium augetur ex eo, quod res cambianda maiori est estimationis: Ergo ex hoc capite augeri premium cambij poterit. Ita Sotus l. 6. de inst. q. 10. a. 3. Natur. ad c. fin. de usur. n. 51. Rebus p. 2. de inst. l. 10. q. 8. n. 9. Tolet. l. 5. c. 5. 3. Palao de inst. commun. d. 7. pun. 7. n. 3. Salas de cens. dub. 35.

³⁷¹ ^{Cum his} ^{opinor.} Cum his opinor. Et quidem quod eandem pecuniae quantitatem solvere debeas, (cum mutuo acceperisti) siue pecuniae copia, siue pecunia sit, prouenit ex eo, quod in mutuo pecuniae tantum spectatur illius valor, in ratione Ezeob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

pecunia. Idem dixerim, cum camplores sunt pauci, & multi ad cambium petentes. Nam sicut ex multitudine emptorum, & vendentium paucitate mercium premium augetur, sic ex multitudine petentium cambium, & paucitate exhibentium illud augeri debet.

D V B I V M L X X X I .

Licitumne est cambium cum lucro concessum ei, qui et si vere nullam pecuniam habeat in loco solutioni destinato, ignoranter tamen existimat eam habere?

Si certo scias, eum, cui pecuniam ad cambium concedis, nullam pecuniam habuit. ³⁷² Nonnullum neque per se, neque per alium etiam praemitto. ad cambium lumpam, qua possit solutionem in loco destinato præstare, nullatenus posses antarū villam recipere, quia nullum ibi cambiū intercedere potest, cum nulla sit pecunia camploarij, qua cum tuam pertinet. Attamen quationis committit, an possit quis lucrum id accipere, cum bona fide processit?

M nimis potest. Quia cambium esse non potest, ubi non est pecunia permutanda ergo neque lucrum cambij. Sic Petri de Ledel. p. 2. sum. tr. 8. de camb. concl. 5. Vega sum. v. Cambium, casu 2. 2. Salas tr. de camb. dub. 15.

Potest quidem. Quia licet ille contractus nullus fuerit, obligatur tamen sic contrahens non tam ex vi contractus, quam ex vi deceptionis. ³⁷⁴ Potest qui compensare decepto quantum sua intererat, dem. contractum verum esse, alias non videtur, iniuria satisfacere. Ita Mol. d. 404. L. c. 1. cap. 2. 3. dub. 7. n. 69. Palao de inst. d. 7. pun. 8. n. 2.

Primam sententiam eligo. Quia lucrum illad ³⁷⁵ non debetur ex contractu, cum nullus fuerit, ^{primam} tūm ex pecuniae defectu, tum ex defectu voluntatis camploarij se obligandi. At ex alio capi. eligo. te deberi non potest. Supereft ergo, vt solum debetur illi danni emergentis, aut lucri celsantis compensatio, si quod ex datione pecuniae proueniat.

D V B I V M L X X X I I .

Licitumne est cambium, cum pro campa- riorū respondet camporū procurator?

Non est licitum. Quia cambij contractus ³⁷⁶ involuit unius pecuniae pro alia commu- tationem. At si procurator camporū pro cambij respondet, non reperiuntur diversæ pecuniae conmutare, cum illi procurator non satisfaciat campori per pecuniam camploarij, sed per camporū pecuniam. Sic Sot. l. 6. de inst. q. 10. a. 1. Mercado l. 4. de contr. c. 7. Gasp. Rode- ric. l. 3. de reddit. q. 5. n. 17. Mol. tr. 2. d. 404. Co- mitol. l. 3. qn. 15. & 16. Palat. l. 1. 3. de contr. c. 3. Reb. p. 2. de inst. l. 1. q. 6. concl. 3. n. 16.

Licitum est. Quia ad cambium non est opus propriam habere pecuniam actu, cum pecunia ³⁷⁷ campienda accipitur, sed satis est, si eam est. S camploarius

206 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

camparius habeat in spe, moraliterque certus sit, eam acceperum vel donatione, vel mutuo, vel cambio, sed perinde est eam pecuniam recipere a procuratore campioris, ac ab alio tertio: Ergo camparius sciens procuratorem camporis sibi accommodatum pecuniam, ut campori satisficiat, optimè cambium cum campiore poterit instaurare. Ita Sylvest. verb. *Vsura 4. questione 9. dicto 6.* Nauart. *summum capit. 17. numero 289.* Sa. verb. *Cambium, numero etiaco, testaturque a Pio V. approbatum esse in Bulla data ad Bononienses, quod nullatenus faceret Pontifex, si iure naturali inspecto iniuriam contineret.* Salom. *question. quart. de camb. articulo secundo controu. 11. & 12. Lessius l. 2. c. 23. dub. 7. Salas de camb. dub. 17. n. 4.*

378
Secundam
sententiam
el go.

Ex hisce sententijs admodum probabilibus secundam mihi eligo credens Salonio asserti. Congregatione Cardinalium declaratis, hoc cambium non comprehendi in Pij V. Balla cabia probabilitatem. Itaq; procurator camporis duplex munus gerit concedit enim ex camporis praescripto campario pecuniam, ut campori satisfaciat, & illammet pecuniam virtualiter tradimat campario, ab eo ut procurator illius accipit, & campori reddit. Ob cuius officium, & factum recipere a campario levissimum recipere stipendum. Advertunt id Salom. *controu. 12. & Salas dub. 17.*

DVBIVM LXXXIV.

An campori vel bancharij licet possit detrahere ex mille sex a deponente ob custodiā, & obligationem, quam in eorum gratiam suscipiant?

382
Vidimus Dub. proximo, camporem cum non eisdem deponentibus, sed cum tertio ex eorum commissione soluit, solere quinque vel sex pro mille accipere. Quare configunt litteris solutionem mille continentibus satisfacientes soluent 994. illa enim sex detrahunt a deponentibus ob custodiā, & obligationem: quam in eorum gratiam suscipiant. Sed an illa sex possint detrahere creditoribus, an illis, quibus pecunia ex praescripto deponentium soluenda sunt, non est constans sententia. Quæsiemur itaque, an licet possint illa sex ab ijs, quibus pecunia ex praescripto deponentis soluenda sint detrahentes?

Possunt, quidem, maxime si vnu sit receptum. Quia hoc officium campioris, quod *Possunt* est pecuniam solutionem habere cedit admodum *quidem*, in creditorum comoditatem, mercesque venditum, qui à mercatoribus suarum mercurum pretium habere non possent, nisi hi campiores interuenirent. Ergo ob hoc officium assumptum iuste compensationem illam accepere poterunt. Sic Sotus libro sexto de ins. quest. 11. a. vnic. Graf. tomo primo decim. capite 110. numero etiaco Vega summ. & ep. verb. *Cambium, numero 45. Banne 2. 2. tomo secund. tr. de camb. dub. 7. & 8. Petr. de Ledel. part. secund. sum. Vbi de camb. concl. 11. Regie 5. consuetudine else derogatum.*

383
Minime possunt. Quia nullus videtur ad-
else titulus eam receptionem honestans, si qui. Possun-
dem custodia pecunia, & obligatio soluendi in *quidem*.
gratiam tantum deponentium prefatur, ac pro-
inde illi solvere stipendum debent, non ijs, qui-
bus ex eorum praescripto pecunia est soluen-
da. Deinde numeratio pecunia, & illius con-
scriptio in libris rationum etiam sit in deponen-
tium commodum nullatus in commode ec-
orum, quibus pecunia soluit, qui potius vellent
ipsi sibi ea numerare: nullus ergo adeat titulus,
quo illa sex ijs creditoribus detrahantur. C. an*tu*
hoc est lege Regia 5. tit. 10. l. 5. noue collegi. Ita
Nauart. sum. c. 17. n. 293. & ad c. fin. de usur. n. 37.
Tolet. l. 3. c. 54. num. 4. Mol. d. 408. consl. 2. & 3.
Valent.

DVBIVM LXXXIII.

*Campores, vel bancharij possunt exi-
gere a deponentibus pecunias
stipendum?*

379
Non pos-
sunt.

Non possunt. Quia cum campores, & ban-
charij accipiunt pecunias a quo quis depon-
ente cum obligatione, eas reddendi, quando
deponenti placuerit, hoc depositum non est ri-
gorosè depositum, sed mutuum: siquidem est
depositum cum facultate eo vendi, & tanun-
dem reddendi. At mutuatorum nequit ob cu-
stodiā mutui aliquid ultra fortem accipere:
Ergo nec hi campores depositarij. Sic ex do-
ctrina Nauart. sum. c. 17. n. 295.

380
Possunt
plane.

Posunt plane. Quia licet illam pecuniam cam-
pores accipiunt cum facultate disponendi, il-
lusque dominum acquirant, accipiunt tam-
en in gratiam deponentium, & cum obliga-
tione reddendi, quan. & qua forma deponen-
ti placuerit, pro cuius obligationis expeditione,
paratam semper pecuniaria habere debent mi-
nistros, ac famulos, qui rationem scribant,
& pecuniam a deponentibus recipient: & alijs
soluant, qua omnia mercede sunt digna, neque
in mutuo, quod in gratiam tantum mutua-
torij præstatur, continentur. Ita Mol. dispu-
tatione 408 Lessi. l. 2. c. 23. dub. 8. Salas de camb.
dub. 20. & 26. Rebel. de ins. p. secund. libro 11.
question. 8.

381
Communem
hanc inde
Certè recte posse mercedem moderatam exi-
gi ob depositam illam pecuniam campori tra-
ditam, aut banchario communem reor else sen-

Sect. II. de Contract. Onerosis. 207

Valent. 2.2.d.5.q.23.p.3. Reb. p.2. de inst. l. 11.

g.14. Salas de camb. dub. 26.

³⁸⁵
Indico hanc sententiam communem quidem
tenendam, & consulendam, non tamen primam
improbabilem esse, maxime si vnu sic rece-
ptum, posse camplorem illa sex creditoribus
detrahere certe Petrus de Ledesma citius al-
serit legi Regie illi quinque contraria consuetu-
dine esse derogatum.

D V B I V M LXXXV.

³⁸⁶
Licitum est camplori pacisci, quod si
tempore designato eandem summam
camploarius non soluat, in re-
cambium acci-
piat?

C^{on}tra me mihi obligari posse camploarium ad
interesse, quod camplori ex non soluta
penale prouenier, ob lucrum (sicilicet celsam),
aut damnum emergens. Quia camplo non tu-
netur eam iacturam ob camploarium commodum
peti. Proterea adstringi posse ad subeuniam al-
iquam penam culpe proportionatam ob omissio-
nem tempore constituto solutionem, sicut in
mutuo, alijsque contractibus morosus debitor
obligari potest. Debet tamen culpa moralis esse,
alias pena latente in foro conscientiae nullaten-
tus debita erit. Leg. Salas dub. 22. & 39. Tol-
lern. 1.5.c.52. Quiescerim autem, num lic tum
sit camplori pacisci, quod si tempore designata
camploarius non soluerit, eandem summam
in recambium accipiat?

Noⁿ est licitum. Quia est obligatio extra
naturam contractus. Ex vi enim contractus
cambij solum obligari camploarius potest, ad su-
bendum moderatam penam ob culpabilem
solutionis omissionem, & ad compenſandum
camploori interesse. Ergo si recambium illud
interesse excedat ac culpam omissionis
haudquaque ad id camploarius poterit obli-
gari. Si Nau. ad c. fin de usur. vbi de cam. n. 25.
Sot. l. 5. de inst. q. 3. a. 2. Mercadol. l. 4. de contrac-
t. 4. n. 10. Palat. l. 3. de contract. c. 4. n. 8.

³⁸⁸
Licitum est. Quia si ex contractus natura-
le potest camploarius obligari ad soluendam pec-
nam ob culpabilem solutionis omissionem, &
ad compenſandum camploori interesse, poterit
camploarius obligari saltem ad recambiandam
soitem, quatenus illud recambium interessi non
excedit, quod alias camplo habebet ex solutio-
ne forti sibi facta, vel quatenus non excedit
culpam commissam in sorte non soluenda. Ita
Lel. 1.2.c.2.dub. 9. m. 80. Graf. to. 1. decisl. 1.2.c.
110. n. 15. Salas de camb. dub. 22.

³⁸⁹
Verissimam sententiam, & omnino tenen-
dam iudico non posse camploarium ad recam-
biandam fortem obligari, nisi quatenus illud
recambium interesse camploori obuenturum ex
solutione statuto facta tempore non excedit.

Eccob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

D V B I V M LXXXVI.

An cessante fraude in cambio sit obligatio
implendi conditiones à Pio V.
prescriptas?

³⁹⁰
V^eppono, Pijm V. in Bulla edita anno 1571.
Conditiones à Pio
V. assignatas ad cam-
bij in insti-
tutum recolo:

S quam referunt Nau. Sum. c. 17. n. 300. & Re-
bel. p. 2. de inst. l. 11. q. 13. aliquas conditiones
assignat pro cambio instituendo, quas sub gra-
vibus penis ac senere praecepit obseruari. Pri-
ma est, ne camplo rationi dilationis ultra ter-
minum solutionis designata concessum lucrum
aliquid exigit. Secunda, ne ab initio vel postea
paciscatur de certo interesse etiam eventu,
quo fors soluta non fuerit. Tertia, ne realia
cambia aliter quam ad proximas nundinas in-
stituant, vel si nundina non agantur, ad proximos
termines iuxta locorum consuetudinem. Quarta,
designantur solutionum termini iux-
ta longinquitatem, vel vicinitatem locorum, in
quibus solatio destinatur, ne dum longiores
presignantur, quam loca destinata solutioni de-
siderant, & tenerandi detur occasio. Hoc promis-
so, quiescerim, nam celsante fraude in cambio,
sit implendi has conditiones obligatio?

Nulla est obligatio si fraus non adsit, haec
implendi conditions. Quia Pontifex ob fra-
dem, quam interuenire presumit, si haec condi-
tiones non obseruentur praeceptum hoc tulit.
Sic Nau. sum. q. 17. n. 301.

Est quidem obligatio, licet fraus non adsit.
Quia Pontifex non presumptio fraudi in hoc
praecepto nimis fuit, sed periculis fraudis com-
mittend. Ita Salas tr. de camb. da. 27. n. 2. Palao
de inst. d. 7. pun. 14. n. 1.

Verifico hinc sententiam esse ex illico. Un-
de licet nulla fraus interueniat, quia tamen pe-
riculum vniuersitatem non absit lex pontifica vim
obtinet, dummodo sit recepta. Quid addide-
rim, quia Lessius libro secund. capite 23. dub.
11. fine, & Salas dubit. 26. testantur, pau-
cis in locis, & forte minusquam saltem quoad
omnes conditions, legem Pij V. receptam
esse?

D V B I V M LXXXVII

An sit obligatio restituendi acceptum
si de facto camplo paciscatur de certo
interesse, si termino praeviso sibi non
preferetur solutio ob verisimile peri-
culum damni, quod timeret even-
turum?

³⁹³
Diximus Dub. proximo, secundam cōditio-
nem bullæ Pij V. esse. Ne ab initio, vel po-
stea camplo paciscatur de certo interesse etiā
in eventu, quo fors soluta non fuerit. Porro
conditio hæc, inspecto iure naturali, non obli-

³⁹⁴
Statusque-
sionis.

S 2 gat.

208 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

gat. Potest namque in cambio alijsque contractibus decreto interesse pactum geri, si termino designato non fuerit facta solutio. Quod pactum honestatur ob verisimile periculum danani emergentis, vel lucri celsantis, quod timet creditor sibi evenerit, si solutio differatur. At quia in hoc facto plerunque adest fraudis periculum, id summus Pontifex prohibuit Quæstio igitur est, si de facto campor pactus fuerit de certo interesse, si termino prefigo sibi soluto non praestetur, si restituendi sic acceptum obligatio?

³⁹⁵
Adest quidem obli-
gatio resti-
tuendi.

Adest quidem. Quia si de facto nullum postmodum damnum contingit nullus est titulus, quo interesse illud recipi possit, cum nullum sit interesse compensandum. Si vero de facto damnum evenerit, quod interesse peritum non excedat, & si occasione illius interesse recipi posset, id intelligendum est, cum in pactum potest deduci: At pactum de certo interesse est nullum utpote à Pontifice reprobatum iuxta leg. Non dubium, Codic. de legib. Ergo certum illud interesse non potest reueneri. Sic reb. p. 2. de iust. l. 11. q. 13.

³⁹⁶
Non est
obligatio.

Nulla adest restituendi obligatio interesse acceptum ob periculum danne emergentis, aut lucri celsantis, cui se campor exponit. Quia illud periculum (est) postmodum damnum non evenerit, mercede conduce potest. Ita Palau. de iust. d. 7. punto 14. numero sexto Nauar. sum. cap. 17. numero 301. notab. 4. Leffil. secund. cap. 23. dub. ultim. num. 90. Salas de camb. dub. 6. numero 4.

³⁹⁷
Hoc proba-
biliter esse
indico.

Hoc probabiliter esse indicio. Nam pactum illud etiā à pontifice periculorum prohibetur, non tamen irritatur. Nullum enim est verbum, ex quo hæc irritatio colligatur.

CAPUT XI.

Circa Locationem, & Condi- tionem.

DVBIVM LXXXVIII.

An si quis habeat licentiam Pape, vel Episcopi ad petendam elemosynam per se, vel per alios, ut sue consu- lat egestati, possit hoc ius alii pretio locare?

³⁹⁸
Potest qui-
dem.

POTEST quidem. Quia nullo expresso iure locare prohibetur, aut sit inhabilis ad premium locationis recipiendum, & locat res illud quod haberet, & est contractus fortunæ, quo uterque lucri, aut iactura periculo exponitur. Sic Sanch. l. 1. conf. c. 7. dub. 2. n. 2. citatque P. Henricum l. 7. de indulg. c. 35. n. 5. qui tamen solum dixit, contrarium non esse certum.

Minime potest. Quia intentio concedentis licentiam, non est, ut locetur. Quare conductor tenebitur restituere quod acquisivit ultra premium locationis, quod soluit sustentacionem, illi cuius erat licentia, si nondum eius necessitari consultum erat alioquin pauperibus alijs. Ita Manuel Rodriq. in Bulla compedit. n. 51. Corduba sum. q. 98.

Ego quidem locationem ac conductionem illam valde periculosa esse iudico. Quia licet in aliquo sensu excusat forte possit ab iniunctis ⁴⁰⁰ Auctoris ex parte vtriusque, ut tamen circumstan- dicium, ita ad hoc requiruntur, ut raro inueniantur, & semper magnam præferre videtur indecen- tiam pietatis prætextu lucrum querere.

DVBIVM LXXXIX.

Vxor, soluto matrimonio, teneturne stare locationi rei dotalis à marito facta?

NON On tenetur. Quia sicut successor in ma-
ioratu, vel fideicommodo non tenetur ⁴⁰¹ Non tene-
re predecessorem reddere indemnum à iuri. dannis ex locatione factæ ei imminentibus,
quia nimis postea possit contractui non sta-
re, ita vxor cum non debet stare contractui
facto à marito, non appetat, cui debet vxor
stare locationi factæ à marito, & emm reddere
indemnum à daminis ex locatione imminentibus. Sic Mol. d. 49. 2. n. 3. citans Couar. Anton.
Gomezum, & alios.

Tenetur omni no. Quia maritus non solum est ⁴⁰² Tene-
vifrustrarius, sed etiam administrator bono-
rum dotalium, qua cum vxor per se ipsam ad-
ministrare non possit, pertinet ad maritum eo-
rum administratio in suam utilitatem, quia est
vifrustrarius, & in vxoris utilitatem, que
est regum dotalium dominij. in reb. C. de iure
dot. Quare sicut minor, debet stare locationi à
tutore, vel curatore factæ, penes quos est bono-
rum administrator: Sic stare debet locationi à
marito factæ vxor, cui maritus est quasi cu-
rator ad eius bona administranda, & ideo me-
rito vxor cauere cogitur, antequam docem
recipiat, de fernato marito indemni ab oneri-
bus, quæ in eundem contractibus subierit.
Ita Cardinalis de Lugo tom. secund. de iust. d.
29. numer. 23.

Verius mihi videatur satendū, vxorem debere
absolute stare locationi factæ à marito, faltem ⁴⁰³ Verius mihi
in ijs casib, in quibus minor stare tenetur,
postquam est sui iuris, locationi factæ à tutore, ^{mibi.}
vel curatore. Quod fatetur Panormita, & alii,
quos referunt Molina ibi, quibus addiderunt Ale-
xandrum, quibus verba pro summario adiecta
sunt in ipso Infortiato ante illum §. si vir in
quinquennium, in hunc modum: Locationi
factæ per virum vxor stare tenetur,
ideo canetur de interesse,
se contra fe-
cerit.

DVBIVM

Sectio II. De Contract. Onerosis. 209

DVBIVM XC.

An fructus rei conductae siant condutoris ante solutam pensionem?

404 Non sunt. **N**on sunt. Quia sicut res videntia in dominium emptoris non translat, donec pretium sit solutum, vel vindictor pro soluto habeat, in rei locata fructibus idem consequenter erit descendens. Sic iei ad l. si ferius communis §. locati, si facere, ff. de furtis Bartol. & alij. quos refert Mol. d. 497.

405 Finit equidem conductoris fructus statim ac separati sunt a prædio. Quia quod res vendita, & tradita non translat in dominium emptoris pecuniae est in venditione, nec debet decisiō illa iuriū civilis extendi ad alios contractus, cum non sit de natura contractus, cum non sit de natura contraactus, sed ex solo iure positivo. Ita Alar. de Velasco, quem referat, ac lequitur Mol. ibid. n. 4. Lugo tom. secund. de inst. d. 29. numer. 26.

406 Veriore habeat sententiam. Nam quāvis in §. locati dicatur concedi locatori actionem furti, si clam, p. si iniuit, fructus extra prædictū asporten, ut ante solutam pensionem, non inde arguitur; ipsum suffit dominum fructum, nam si cred. tori pignus clam auferatur, fructum etiam committitur.

DVBIVM XCI.

Quid nomine sterilitatis omnimoda, que omnino ab vita pensione soluenda excusat, intelligatur?

407 Nulla. **R**ecolo, ex aquitate, ac benignitate iuris erga conductores introductum esse, ut proper sterilitatem superuenientem absque conductoris culpa vnde cumque proneniat, siue ex canis naturalibus, siue ex hostiis in curione, siue ex incendio, siue ex locustis, &c. quando omnino fructus colligantur, liberetur omnino conductor a pensione soluenda l. si merces, & vis maior l. Ex conducto. §. si vis ff. locati. l. l. Ceterum tit. c. Proper sterilitatem, si tamen sterilitas non tollat omnes fructus, sed tamecum magna, & notabilis, immunitur pensione proportionata; si vero modica, nihil remittunt §. vis maior. Iam autem requireo, an nomine sterilitatis omnimoda, que excusat omnino ab omni pensione soluenda, intelligatur, quando nulli prorsus fructus ex fune coligantur, vero etiam quando deductis expensis, nulli fructus remanent.

408 Non intelligitur quando nulli prorsus fructus colligantur a fundo, sed quando deductis expensis nulli fructus remanent. Quia expensis deductis nullam conductori afferunt vilitatem, nulli prorsus pertinet illi, ac si nullos fructus perceperet. Sic Bartol. ad l. si merces, §. vis maior.

409 Intelligitur, quando nulli prorsus fructus ex fundo colligantur. Quia id clare indicatur l. ex Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

conducto, §. si vis ff. locati. ibi: Sed et si labes facta intelligi-
sit, omnemque fructum tulerit, damnum coloni tur, quando
non esse, ut supra damnum feminis amissi mer- nulli colli-
gades agri praestare cogantur. Ita Mol. d. 495, n. guntur fru-
ctus. Secutus Panormitanum, Couar. & alios.

Cum his opinor. Textus enim ille supponit, 410
nullus fructus collectos, alioquin non facere Cum his
iacturam feminis, que facta supponitur. Requi- opinor.
ritur ergo ad huiusmodi omnimodam libera-
tionem a pensione, quod nulli omnino fructus
percipientur.

DVBIVM XCII.

An diminuenda sit tunc pensio solum quando non percipitur dimidia pars fructuum qui communiter ex eo fundo so- lent percipi?

411 Questio est, quid intelligatur nomine ma-
gnus, & notabilis sterilitatis, ob quam di-
minuenda sit pensio quadam partem? Tunc
quidem diminuenda est solum quando non
percipitur dimidia pars fructuum, qui com-
muniter ex eo fundo percipi solent. Quia hic
defectus adeo grauus est, ut debet pensio me-
rito imminui. Si non nulli, quos affert Mol. d.
495, n. 2, quorum sententiam facetur esse pro-
babilem.

Non est diminuenda pensio solum tunc,
quando non percipiuntur dimidia pars fructuum 412
qui communiter ex eo fundo percipi solent, Non solum
sed etiam quoties fructuum pars qui tunc diminuenda est
communiter colligi solent, deficit. Quia defec-
tus huiusmodi grauus est colono, Ita Abbas, pensio.
Nam citat à Mol. ibid. Diana p. 2. tr. 6. ref. 17.
cum Armilla, & Joanne de la Crux.

M. hi verò nulla ex his arredit sententia. Nam 413
computatio, que fit ex sola fructuum collecto. Nulla mibi
rem exigitate, non videtur dare regulam suffi- ex his sen-
cientem ad hoc intentum. Finis enim legum il- tentia arri-
larum est colono subvenire, ne notabile dam- der.
num incurrat propter sterilitatem, vel casum
fortuitum. Potest autem contingere, quod defi-
ciat tertia, imo & dimidia pars solitorum fru-
ctuum, & tamen colonus damnum notabile
non sentiat, minus namque pretium, quo pau-
ciores illi fructus in sterilitate venduntur,
compensat in totum, vel in magnam partem
fructum defectum, quare non debet illi ali-
quid de pensione diminui, cum ob sterilitatem
nō cogatur damnum notabile sustinere. Existi-
mo igitur, tunc remissorem aliquam conce-
dendam colono, quando ob paucitatem fru-
ctuum, deducto semine, & expensis, si soluatne
integra pensio, colonus vtura dimidium iusti
pretij latuit, v.g. si pro pensione soluendi sint
decem tritici modij, & fructus adeo sint pau-
ci, ut deducatur semine, & expensis, quinque mo-
dij non maneat, tunc & non alias intelligitur
damnum notabile ex conductione, & sterili-
te superueniente sentire.

210 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

DVBIVM XCIII.

*An vbertas notabilis alicuius anni det
ius locatori, maiorem pensionem
exigendi, quam deduc-
ta suerat in
pactum.*

414
Datum.

DAt quidem ius. Quia sicut sterilitas notabilis pensionem imminuit, ita vbertas notabilis debet dare ius locatori maiorem pensionem exigendi. Et quia sicut locator sentit damnum ex notabili sterilitate, pensionem minuendo, ita debet sentire commodum ex vbertate notabili, illam augendo. Sic communiter iuristæ, quos affert. Molin. *disputatio. 49.5.* numer. 15.

415
Non dat

Minime dat. Quia leg. Si merces, §. vii maior, ff. locati, dicitur: *Modicum damnum aquo animo ferre debet colonus, cui immodicum lucrum non auferatur.* Quis in verbis aperte supponitur, lucrum immodicum conductoris viuificare esse, & ideo patienter debere tolerare, si quando falcem notabile detrimentum non sustinet, id solus ipse totum patiatur. Ita Pinician. Pinel. Eman. Suarez, Velaic. Salic. & alij, quos adserit, ac sequuntur Rebell. part. secund. *de inst. l. 14. q. 9. n. 1. Sa v. Condutio. nn. 12. Fill. tr. 36. n. 51.*

416

Hoc longe verius esse crediderim. Nam sterilitas fructuum damnum intolerabile misero verius esse conductori affert, lucrum vero ingens nulli crediderim. prorsus nocet, cum non ideo locator quicquam perdit pensionis sibi promissæ. Voluit itaque lex milito subvenire, ne suorum bonorum facultam faceret sine vila prorsus commiseratione, ac subsidio, non tamen necesse erat locatori subvenire, vt plus etiam lucraretur, quam ipsem suam contentus forte lucrari voluerat. *Vnde argumentum illud à paritate rationis omnino enervatur.*

DVBIVM XCIV.

Si famulus durante tempore in contractu statuto, egrotet, potestne stipendium accipere pro eo tempore, quo agrotarat, & non poserat famulari?

417
Ponest, &
debet.

Potest, & debet. Quia per ipsum non stetit. Et quidem leg. prim. §. *Dinus Senerus ff. de variis, & extraord. cognit. dicitur: Dinus Senerus ab heredibus Aduocati, eo mortuo, prohibuit mercedem repeti, quia per ipsum non steterat, quo minus causam ageret.* Ergo sicut Aduocatus incurrit mercedem etiam obsequio non praestito, sic etiam famulus lucrabitur, quando per ipsum non stat; quo minus exerat ministerium. Sic Inno-

cent. Dominic. Salicet. apud Azor. part. secund. libro secund. capite 39. quæsio. quinta. Speculat. Mari. Anton. Homobon. Graf. Nauar. & Genuen. apud Dianam tom. i. tr. de controu. refol. 86.

Nec debet, nec potest. Quia quando per locatorum stetit etiam sine eius culpa, quod rem locatorum conductor habere posset ad eius vnum penitus aut merces non debetur pro rata eius ten poris, vt colligitur ex leg. §. uno. §. item cura quidam ff. locai. Eigo similiter de famulo afferendum. Ita Conarrun. l. 3. var cap.

13. numero cœtano Ioannes Andr. Abbas, Imola. Angel. Tabien. Syluest. & alij, quos affert, ac sequitur Azor. citat. mol. d. 49.3. nn. 1. Laym. Megala, barbo. & alij, quos citat, & sequitur Diana vbi supra.

Hanc sententiam longè veriore puto, si tamen intelligitur seculo pacto explicito, vel implicito, quo dominus ad id se obligasset. Lex *Autoria* autem illa, qua prima sententia nititur, non *resolutio.* regit, quia illud fuit priuilegium Aduocatis concepsum, vt colligitur ex leg. post duos. *Codic. de Aduocat.* Ex qua lege Azorius p. 3. l. 8. c. 14. de locut. q. 2. colligit, Aduocati heredes sine ex testamento, sine ab intellecto posse exigere totius anni, quo Aduocatus obiit, salarium.

DVBIVM XCV

*Quando locator obligat in contractu con-
ductorem ad meliorationem rei con-
ducta faciendam faciendane
est melioratio sumpti-
bus locatori?*

Certum est, si in pacto explicitur, vt conductor ex suo faciat, ita else obliuan- 420 dum, si hoc vero non explicitur, ex coniecturis *Questionis* indagandam else contrahentum mentem, statutum. quibus cessantibus, quæsiem, num gerenda sit melioratio ex penitus locatoris, & conductoris.

Facienda est locatoris sumptibus. Quia dominus est fundi, & perpetua in eum cedit meliorationis utilitas. Sic Mol. 49.6. n. 4. citans *Ve-* 471 *locutorius sumptibus.* non facienda expensis locatoris, sed conductoris. Quia qui alium ex contractu obligat ad aliquid faciendum, nullo addito, censetur Non est fa- obligare ad ea, quæ necessaria sunt ad rei ex- cienda lo- quitionem. Quare cum sumptus necessarii sunt caroris ad meliorationem, qui conductorem obligat ad sumptibus, meliorandum tem conductam, si aliud non ex- plicer, intelligitur ad sumptus necessarios obligare. Ita Lugo de inst. 10. 2. d. 29. n. 69. Gregor. Lopez, & alij citati à Mol. vbi sup.

Verius mihi. Quemadmodum si quis alium obliget in contractu ad soluendum pensionem in tali loco, censetur eum obligare ad sumptus Verius hoc necessarios, vt pensio ad talen locum transfe- mbi- ratur.

DVBIVM

DVBIVM XCVI.

Vsfructarius locat fundum in quinque annos eaque, sive conductor fundum meliorat, & vsfructuario, secundo anno, v. gr. moriente locator resoluatur, & fundum ad dominum proprietatis reddit: Hoc in casu conductor potest exiger meliorationis valorem?

⁴²⁴ Non potest. Exigere non potest. Quia obstat lex si quis dominum, versus idem querit, sive conductor dicitur. Idem querit, si sumptus facit in fundum, quasi in quinque annos fruatur, an recipiat? Et aut non recipiatur, quia hoc evenire posse, proficeret debuit. Sic aliqui, quos refert. Molina d. 496. num. 5.

⁴²⁵ Exigere potest. Exigere Quia iniquum est proprietatum sumptibus conductoris locupletari. Et quia si vsfructuario expetas illas vires fecisset, eius heredes exigent utique a proprietario eorum estimationem. Ita Alar. Valaf. de iure emphyteus quest. 25. num. 5. aliter illam decisionem legit, si quis dominum ut ratione non consonam in praxi apud iudicess Lusitanos non obseruari. Mol. vbi s. p.

⁴²⁶ Ad iuris Psalmio. Ex quidem his applaudens, existimo textus illius alium esse censem. Non enim agebatur ibi an conductor posset exigere a proprietario expensas, sed an posset exigere ad herede vsfructuario expetas illas, quas quasi in quinque annos fruatur, hoc est, sive vult futuri per quinque annos fecerat? Et iureconsultus respondit: si locator locavit, quasi esset proprietarius, posse exigere ab eius herede; quia decepit conductore, & dedit expendendij occasionem. Si vero non decipit, non posse exigere, sed sibi debere, imputare conductorem, qui scire debet, morti posse vsfructuarium, & resoluere locationem. An vero possit exigere expetas illas a proprietario, non definit lex ibi. Et quidem dicendum est, si expesae ille reddit fundum melioratum ad tres saltus, vel quatuor annos sequentes, eodem modo possit exigere per conductorem a proprietario, quo possem exigi per heredem vsfructuarium, si vsfructuaris eas fecisset expensas. Quia per locationem transstulit vsfructuario ius suum in conductorem; quare non minus obligari poterit proprietarius ad solvendum valorem meliorationis factam per conductorem, si te vera est utilis proprietario, quam si facta fuisset per vsfructuarium.

DVBIVM XCVII.

An licet, locatori, obligare conductorem, ad suscipiendum in se omne rei locata periculum?

Minime licet. Quia si obligaretur conductor suscipere in se omne periculum rei locatae, illanam jam esset locatio, sed venditio. Sic Sotus 1.9. de ins. questio. 9. articulo. 2. ad 3.

Licet omnino. Quia absque eo, quod conductor acquirat dominium rei conductae, potest eius periculum suscipere; unde si res non perit, non potest premium reddere, sed rem ipsam, ita Navat. de usur. numer. 35. Azor. & alij, quos refert, ac sequitur Lugo 10.2. de ins. d. 29. n. 7. 3.

Cum his opinor, iudicans, pactum illud non est contra, sed praeter substantiam locationis. ⁴²⁹ Cum his Est tamen contra institutam, nisi propter illicitor, quod penso a conductore solvenda immunitatur.

DVBIVM XCVIII.

An si licitus sit contractus, quo aliquis locat gregem, vel animalia ad usum, & fractum ex iis percipiendum eo pacto, ut conductor teneatur numerum integrum conservare, alius in defectum morientium subrogatis?

Licitus non est. Quia sapit usuram, est enim potius mutuum, quam conductio, si in ⁴³⁰ Non est teger numerus animalium cogitum reddere. licitum. re, licet aliqua depereant. Sic aliqui, quos prello nomine memorat Lugo 10.2. de ins. d. 29. n. 7. 4. Nec improbar omnino Azor. part. 3. lib. 8. c. 12. q. 3.

Licitus est. Quia id, quod locatur, est gressus, qui quidem semper perseverat idem, moraliter loquendo, variatis successione animalibus, & semper manet sub dominio locatoris. Itaque non potest esse usurpa, vbi non est mutuum, prout in presenti non est, cum dominum non transeat in conductorem, sed usurpat. Ita Card. de Lugo citatus Molina d. 503. Filius tr. 36. n. 8. 3. & alij communiter.

Quos sequor, monens requiri ad iustitiam huius contractus, ut fructus, qui ex grege remanent conductor, deductori, deductus expensis omnibus, pensioni solvenda, equaivalent, & oneri alia animalia subrogadi in defectum morientium, prorsertim si habeat etiam hoc onus, quando proper sterilitatem, vel tempestatem multa malia pereunt.

DVBIVM C.

CAPVT XII.

Circa Emphyteusim & Feudum.

DVBIVM XCIX.

An Emphyteuta seu feudarius debat priuilegiis domini gaudere?

⁴³³
Questionis statutus.

Iacet Emphyteusis valde affinis sit locutioni, & quatenus ab ea differt magis ad Iurifarm, quam ad Theologorum tribunal spectet, nonnulla tamen dubia attexam, quas ad conscientiam causam magis pertinere videbitur. Simil autem de Feudo tractationem exponam, nam Feudum parum ab Emphyteusi differt. In primis igitur requiram, dum emphyteuta, seu feudarius debat priuilegiis domini gaudere. Exemplum est, cum emphyteuta ab Ecclesia, vel ab alio exempto accipit in emphyteusim p[re]dia, quae à tributis & v[er]tigibus erant exempta, an eandem apud ipsum retineant?

⁴³⁴
Gaudet priuilegiis.

Gaudet quidem domini priuilegiis. Quia l. Primate, &c. l. penult. de excus. muner. lib. 10. emphyteuta gaudet immunitate fisci concefa: Ergo idem erit dicendum de emphyteuta Ecclesia, cum Ecclesia & fiscus ferè semper æquiperint. Sic Bartol. ad l. Priuata, laton in Artb. Quas actiones Duennas, regul. 100. ampliat. 3. Syman. conf. 9. numero 9. Rachin. l. 1. controu. c. 9. 1. & ali.

⁴³⁵
Non gaudet.

Minime gaudet. Quia onus v[er]tigalis, ac tributi Regii solvendi non imponitur emphyteuta, ob bona in emphyteusim accepta, sed ob viuum fructum, & dominium utile ex his bonis perceptum, qui v[er]sus fructus, & dominium non est Ecclesiæ, sed emphyteuta, ac proinde Ecclesia hac exactione non leditur. Ita Rolan. conf. 18. Petri Nuñez de Auendaño tr. de exequen. manda. cap. 15. numero 33. Menoch. de arbitrar. casu. 180. num. 8. Plureque copiosius refert centur. sext. casu 562. numero 22. Molina tr[ad]it. secund. d. 446. & 456. Lessi. lib. 2. de iust. c. 24. dub. 8. n. 44. Laym. l. 3. scilicet 5. tr. 4. ca. 23. n. 5.

⁴³⁶
Probabiliter hoc mihi.

Hanc sententiam probabiliorem esse ror. Nec enim ei, obest textus ex l. Priuata, & l. penult. solummodo, quippe probat emphyteutā fisci audere fisci priuilegiis quoad exemptionem numerum tributorum, de quibus fit mentione in l. Maximarum. Cod. eodem titulo nihil tamen de exemptione tributorum, ac rectigalum decidit, vt ipse Bartol. in leg. penultim. exponit

An emphyteuta, & feudarius obligantur rem in emphyteusim, seu feudum acceptam meliorari?

⁴³⁷
O Bligantur quidem. Quia hic contractus finem significat, & in eam Obligationem conceditur. Sic Franc. Sarmiento lib. o quidem. tertio select. capite quarto Fachin. lib. prim. contruers. cap. 92. Hinc doctores hi inferunt, finita emphyteuli, vel feudo non adstringi dominum proprietatis meliorationes factas in re emphytentica, aut feudali solvere, sed ipsi cedere; nam ha[m] meliorationes debita erant ex vi contractus.

Non obligantur, rem acceptam in emphyteusim, vel in feudum meliorare, sed eum illam conservare, ne eorum culpa deterior redatur. Quia licet res in emphyteusim olim concessa fuerit, ut melioraretur, id eoque in cultæ, & infringere in emphyteusim concedebantur, & modo ob eundem finem plerique fiat concessio: attamen obligatio meliorandi nisi expresse inter partes consentum sit, inducta non conferatur: alias meliorationes facientes ex vi huius contractus determinatae essent, cum abque determinatione obligatioflare non potest. Ita ex communi sententia Rebel. parte secunda de obligat. ius in lib. tertio. qu. secur. fine.

Hoc probabilitus esse ror. Vnde in foro, finita emphyteusim, vel feudo absque culpa emphyteuta, vel feudari, posse eos repete⁴³⁹re. ^{Hoc mihi verius.} a domino meliorationes posse; quia non ipsi dominio, sed emphyteuta, aut feudataro cedunt. Gloss. ad l. sed si quis vers. Resicere. ff. de usufr. Iason. lege secunda Cod. de iure emphyteusim. Molina d. 456. Layman. l. 3. scilicet quinta tr. 4. c. 23. num. 7.

DVBIVM CL.

An emphyteuta, vel feudarius reddens deteriorem rem acceptam incidat in commissum; unde possit, domino priuari?

⁴⁴⁰
Proferet dicit emphyteuta, aut feudarius non obligantur, rem in emphyteusim, Cerium vel in feudum acceptam meliorare: obligantur tamen, ne illam deteriorem reddant: alias tenebuntur compensare domino, quantum sua intererat rem deterioratam non esse, ut constat ex leg. diuinito, & fundam. ff. solut. matrimonio, & tradit Iason. conf. 17. col. lib. 1. Molina d. 457. Rebello. tom. secund. de iust. lib. 13. q. 3. Quælibet vero numerus ob hanc causam emphyteuta, aut feudataris incidat in commissum, priuariqua a domino possit!

Emphyteuta vel feudarius secularis dete- riorem

Sect. II.de Contract. Onerosis. 213

Non incidunt in commissum riorem reddens rem in emphyteusim, vel feudum acceptam non incidunt in commissum.
Quia hec pena nullibi statuta esse videtur.
Sic Immola, Ialon, & alij, qnos refert Almar.
Valacius corf. s.o.m.s qui horum sententiam reputat eis probabilem.

Incident in commissum, & possunt à domino priuari quia rationi confondui non est obligare proprietatum ad perfenerandum in contracta, cum ex eius perfenerantia detrimen-
tum accipiat. Ia Battol, ad l. diuorii, §. si fundum. ff. soluto matrimonio. Menoch. de arbitriar. lib. secund casu. 7. 8. numer. secund, assertens esse omnium. Molina. d. 457. Laym. l. 3. q. 5. 4r.
4. c. 23. n. 7. & alij.

443
Authoris
nisiplaz.
Equidem de emphyteuta Ecclesie nullus est, qui dubitet, quia expresse definitum est. *Auct. de alien. & emphyteut. Author. Qui rem Codic. de sacrof. Eccles.* Item de feudatibus videtur. Sic videtur expressum in cap. *Federicus. S. quicunque, de pace tenenda ubi habetur, Valallum re feudal abutentem priuandum esse. De emphyteuta vero fociali idem iudicio. Quia nulla est specialis ratio, ob quam emphyteuta Ecclesie priuatur ob deteriorationem factam, qua in fociali emphyteuta non procedat. Attamen ut locum habeat doctrina, haec tria debent concurrere ut Bald. annotavit *Author. Qui rem, numero secundo Cod. de sacrof. Eccles.* quem ceteri sequuntur. Primo deteriorationem coniungere debet in ipsa re, non autem in fructibus. Secundo, ex culpa non solum lata, sed leni, quia contractus communis est vtrique. Tertio, debet esse deteriorationem notabilem, nam cum haec poena graui sit, grani detrimen-
to nisi debet.*

DV BIVM CII.

Acceptis quis in emphyteusim, aut feudum perpetuum, vel ad plures vitas olivetum verbis gratia Poteriente, irrequiso domino, aliwas eneltere, & loco illarum vites planare, que secundum communem hominum estimacionem utiliores sint?

Poterit quidem. Quia illa non est aliena-
tio aut destrutio, sed in melius com-
mutatio, & quia quod proprietario non nocet,
& emphyteus, vel feudatario prodest, per-
mitti debet. Sic Aluar. de Valafco. consuli. 50.
numer. ultim. Aluar Pinel. lib. 1. de bon. matern.
2. p. n. 52.

445 Minime poterit. Quia negari non potest, &
Nam pote- rem emphytentiam, aut feudalem destrui, &
rit, consequenter emphyteusum aut feudum peri-
re. Ita Iul. Clar. l.4, sentent. §. emphyteusis, q.
26. Arias Pinel. l.1. Codic. de bonis matern. p.
seccunda. n.60. Molina lib. 1. de primogen. cap. 22.
num. 7. & nostrar. molina r.2. d. 457.
446 Id affirmo probabilius. Nam quodlibet
alibi

et affirmo uti vinea subrogetur, non impedit emphyteus antiquæ interitum, sed, solum præstat,

vt alia de nouo possit institui ; quam dominus olim etiam non tenetur , quia nemo adstringitur loco propriorum bonorum alia bona esti meliora accipere : ideoque proprietarius poterit emphyteutam ad intereste cogere cum olimuarum renouatio ferre sit impossibilis.

DVBIVM CIII.

Si ab hostibus res emphytentica , aut
fendalū occupetur . eo tem-
pore emphytentia , aut feu-
datariis habentē obliga-
tionem pensionis
solvenda?

Habent quidem. Quia casus fortuiti, ex quibus res emphyteutica in integrum non perit, ad emphyteutam pertinent. Cerd bellum casus est fortuitus, neque tamen ob illos causam res perit, ut supponimus: Ergo ob hunc casum fortuitum emphyteuta non excusat. Sic ex legum prætextu Conan. l.7. c. 1. iur. i. 12. n. 7. Molina d. 454.

Minime habent foliendu[m] pensionis obliga- 448
tionem. Quia in eo enetu[m] fundum emphy- Non habet
teumcum emphyteuta non possidet *lege cum*
usu, & ultim. ff. de bonis autorit. Iudic. possi-
dend. ibi: *Aui propter latravere pecunia non po-*
test possideri, recte dicitur, non esse, quod possi-
deatur. At obligatio foliendi non nascitur ex
eo tantum, quod fundus existat, sed ex
eo, quod existat possibus ad emphy-
teuta: Ita Abbas, ad capit. Patuit, de
leccato, Iason ad leg. prim. num. 91. Codic. de iu-
re emphyteu. Iul. Clar. I. 4 sent. §. emphyteus. q.
8. num. 6. Aluar. Valas. de sur emphyt. q. 27. nu.
12. Faching lyc. co[n]s. ali:

Verius hoc esse crediderim. Nam comparatione emphyteuta perinde est non possidere fundum, ac si fundus integrè perilisset: Ergo illo tempore, quo cessat possessio, cessat soluedi pensionem obligatio, & emphyteus suspenditur.

DVBIVM CIV.

*Cum ob infortunium, aut sterilitatem
fructus rei emphyteutica non colligi-
tur, estne eam causam pensio im-
minuenda?*

Q Vando modica est pensio, communis
sententia testatur diminuendam non
esse; maximè cum sterilitas vnius an-
ni aliorum abundantia possit compensari. **Q.**
Sierim autem quid, cum pensio fructibus cor-
respondet, an si diminuenda?

Diminuenda est. Quia æquitas non patitur, 451
vt cum iactura emphyteutæ proprietarius lo- *Diminuenda*
cupletetur, *ad eft.*

214 Theologiae Moralis Lib. XXXIX.

cupletetur Sic Aluar. Valsc. de iur. emphyteus,
quesit. 17. num. 1. Iul. Clat. lib. 4. sentent. §. em-
phyensis, q. 8. Nauar. sum. capite 17. num. 190.
Gregor. Lopez ad l. 28. v. octaua parte. Faf-
chin. lib. 1. controu. c. 89

452
*Non est di-
minnenda.*
Non est diminuenda. Quia per accidens est
quod pensio ita gravis fuerit constituta, ne-
que ob illius causam censendi sunt, recessisse
à dispositione legis contrahentes illi cum non
expresserint, ita Castro Palao de inst. sr. 32. d.
10. par. 5.

453
*Idem affir-
mo.*
Cui quidem adhazereo. Nam et si inspecta ex-
quisite, primam sententiam preferre possem
& deberem; at secula consuetudine nullam
reor obligationem esse diminutionem facien-
di. Etenim lex 1. Codic. de iure emphyt. &
paragrapgo Adeo, institut. de locatione aperte
decidunt, manente re etiam in parte, soluen-
dam esse pensionem. Ergo ob sterilitatem ex-
clusari emphyteuta non poterit.

DVBIVM C VI.

*Quando emphyteuta venditioni emphy-
teusim exponit, non expectata do-
mini venia, ut incidat in commis-
sum, sufficiat traditionem geri si-
stam per clausulam constituti?*

EMphyteuta, irrequisito domino potest 457
venditioni Emphytusim exponere, dā Nonnulla
tamen ei denunciet, an velit pro eodem premitto.
pretio rem accipere, teneturque per duos
menses eius resolutionem expectare. Quod si
ea resolutione non expectata, & à fortiori de-
nunciatione non præmissa, emphyteuta ven-
dat, vendito est nulla & emphyteuta non credit
in commissum. Ut autem prefata pena locum
habeat, debet venditio ex le. validi, eile, ac
venditionem traditio subsequi. Quæsiōnem an-
tem do, an sufficiat traditionem esse sistam per
clausulam constituti, vel an debeat esse realis?

Sufficit esse traditionem per clausulam con-
stituti. Quidam per eam dominum, & possessio
in empotrem transferrit, & vera alienatio
perficitur, dominique iniuria irrogatur. Sic
Roland. à Valle con. 51. lib. 2. Iul. Clarus § em-
phyt. q. 13. Tiraquel. de urog. retract. tit. 1. glo-
sa 2. n. 4. Matianz. l. 1. tit. 10. glo. 6. n. 4. Fafchin.
1.7. contr. c. 80. & alij plures communiter.

Sufficit fīctam fieri traditionem. Quidam 459
licet traditio per clausulam constituti eoldem Non suffi-
opererit effectus quoad dominij translationē
ac vera & realis traditio: at negari non po-
test, traditionem illam solum fīctione iuris
traditionem else, ac proinde non veram
neque realem. Cum autem ad incurriendam
penam caducitatis requiratur venditio, tra-
ditione subseqnita, intelligi debet de tradi-
tione vera, ac reali, non de traditione fīcta. Ita
Anton. Gomez ad leg. 45. numero 95. Rebel-
lus de iusti. parte secunda. lib. 12. qu. 4. a. 7.
& alij quos refert Rachineus l. sepius capi-
te 86.

Verum eti prima sententia, tigore intis in-
specto, vera sit, crediderim, contariam aqui-
rem else, & in indicando amplectendam, vt
testatur Iul. Clat. ibid. n. 4. Ceterè in penis mi-
tor est facienda interpretatio, maximè aduer-
sus reum.

DVBIVM C VII.

*An possit quis permuteare vel donare
emphyteusim domino irre-
quisito?*

460
Potest quidem quilibet irrequisito domino,
emphyteusim Pignori, hypothecæ, alterive Cœta sup-
serui cui subiicere. Titulo hæredis, legati, aut pono.
nomina-

454
*Requirit
quidem Iu-
dicis sen-
tentiam.*
Esidet in emphyteuta, ac in feudatario
obligatio soluendi proprietario pensionē.
Quæsiōnem vero, an hæc obligatio ipso
iure eos adstringat, an Iudicis requirat senten-
tiam? Requirit quidem. Quia si emphyteusis
laica sit, & triennio non solvatur pensio con-
stituta, cadit emphyteuta in commissum, hoc
est, commitit culpam, ob quam merito ab em-
phyteusi expelli potest. At priuatio huiusmo-
di ipso iure inducenda non est absque manife-
sta lege, lex vero non appetat, cuius prescri-
p̄to priuatio hac ipso iure incurrit: quin
imo indicatur à lege sententiam Iudicis re-
quisitam esse, siquidem utrum verbo furuit
eporis, ut patet ex leg. 2. Cod. de iure emphyt. ibi:
cadat iure suo, id est sententiam Iudicis subfe-
cuta & in Authent. de alienat. & emphyt. §. si
vero, ibi: Extraneus Fiet à iure suo, quod poft
sententiam recte intelligi potest. Sic Speculat. tr.
de emphyt. q. 41. paul. Caſtreñ. corf. 6. 8. lib. 2.
Ludouicus. Rom. corf. 212. & alij, quos refert,
ac sequitur Tiraquel. ad leg. si unquam. Codic.
de reuecanda donat. v. Reuecanda. num. 187.
Sæ u. emphyensis, n. 1.

Emphyteuta ipso iure priuatur, nisi trien-
nio pensionem non soluat. Quia est verbum
Cadar, & verbum Fiet indifferenta sint, ut pri-
uationem inductam ex lege, vel inducendam
Iudicis officio significant, attamen conuenientius
priuationem ex lege indictam innmere
videtur, sita Iafon ad leg. secund. num. 14. C.
de iure emphyt. Alexand. corf. 6. lib. 3. Decins
corf. 146. Andr. Fafchin. lib. prim. cap. 93. Iur.
Clar. § emphyensis, q. 9. Layman. l. 3. sent. 5.
tr. 4. cap. 2. 3. num. 8. Molina d. 453. Rebel. p. 2.
de iusti. lib. 13. q. 7.

Hanc sententiam probabiliore ēse iudi-
co, cuius explicofundamentum, nam si atten-
te inspiciatur, verbum illud Cadar, & Fiet non
sunt iudeeterminata, ut significant priuationem
rē ēse wear.

Sect. II. De Contract. Onerosis. 215

nominatio*nis* concel*s*e*s*, potest ir*requisito* do*mino* emphyteus*is* alienare. Non poterit au*tem* emphyteus*is* ad longum tempus loca*re*; ad breue tempus potest, & ad longum emphyteus*is* co*mmodit*ates, in his Do*c*tore*s* con*uenient*. Dis*en*sant i*ta*men quoad permutatione*m*, & donationem qu*æ*stion*e* com*mit*to*m*, an possit quis emphyteus*is* commutare vel donare ir*requisito* domino?

Potest quidem permute*r*, dummodo, ante traditionem mon*ea* proprietarium, vt vi*deat*, an nouus emphyteuta sit per*sona* idonea, cumque in posse*ssione* mittat, ab eoque laudem*um* accipiat. Quia emphyteus*is* alienario ob p*re*iu*m* acceptum, vel ob rem, quæ loco pret*ij* habeatur, videtur interdicta le*ge* tertia & vii. Codic. de iure emphyteus*is*. Potest item, ir*requisito* domino, emphyteus*is* donare, dñu*ra*lo ante posse*ssione* mon*ea* dominium, vt nouum emphyteutam in posse*ssione* mittat, si nihil haber, quod ei legiti*m*e opponat. Quia nulla est causa mon*ea* dominum ante donationem, cum ip*s*e nullum ius hab*at* p*re*lationis comparatione donatar*ij* ab illo designat. Non enim tenet*ur* ip*s*i donare; neque eius iuri ac potest*at* exigendi pensionem p*re*iudicatur, cum nouus emphyteuta ab eo in*ue*titur*am* accipiat. Sic de permutatione Sylvest. verb. emphyteus*is*, qu*æ*st. 17. Ial. Clarus ibi, qu*æ*st. 17. Gregor. Lopez, le*ge* ultim*um*. i*u*l. 8. parte quinta Molina d. 461. Lessius lib. secund*um* cap*it* 2. 4. d. b. 9. numer. 54. Layman. l. 3. f*est*io. qu*æ*nta tract*at* quart*um* cap*it* 2. 3. num 9. De donatione ver*d*is Glos. ad leg. ultim*um*. Cod. de iure emphyt. v. emphyteus*is*, question. 15. Gregor. Lopez ibi, v. La vena Molina d. 461. Lessius, & Laym. v*bi* supra.

Nec permute*r*, nec donare, quis potest domino non requisi*to* consensu emphyteus*is*. Quia le*ge* tertia Codic. de iure emphyt*is*, inquit Imperator, minime licere emphyteuta sine consensu domini meliorationes suas ali*js* vendere, vel i*u*a emphyteuticum transferre. Quæ verba de qualib*et* translatione sive titulo onerolo, sive lucrato*m* intellig*ent* debent. Neque refert, si dicas, consensu domini post celebratum contr*act*um permutationis, aut donationis intelligent*um* esse, quia Iustinianus exp*re*esse de denunciatione ante contr*act*um loquitur, & t*aq*ue venditioni, ac translationi illam requiri. Constat autem in venditione requirendum esse dominum ante contr*act*um celebratum. Ergo etiam in donatione, ac permutatione, ac qualib*et* translatione alia. Ita Battol. ad legem ultim*um*. Glosa lib. prim*um*. Codic. de fund. par*im*onal. Fachin. lib. tertio cont*or*on. cap*it* 97. Re*bel*. p*secund*um. de oblig*is* i*ustitiae*. lib. 13. q*5*. n*1*. & ali*js*.

Equidem licet prima sententia communior videatur, & secur*um* in foro conscientiæ, & exter*no* amplect*is* poss*it*; verior*em* tam*em* ex*istimo* esse secundam, quam ita confirm*o*: Contraria sententia ad*st*rit*u*, ante traditionem, ac posse*ssione* re*um* emphyteutica*m* requisi*to* esse vt vi*deat*, an persona idonea sit, cui donatur, vel quocum permute*r* emphyteus*is*. At si ante permutationem, vel donationem celebrata*m* requisi*to* fieret, domino commodi*or* esset, cum liberius poss*it* iudicium fer*re* de noui emphyteut*æ* idoneitate, ut pot*est*

qui nulli eius iuri qu*æ*sto*m* derogaret, ipsi etiam emphyteut*æ* minus gratis, & damnosa es*er*. Negari enim non potest, dure latrum, donationem aut permutationem factam sibi reuocari; quod non ita ægre ferret, si nulla donatio, aut permutatio*m* facta es*er*: occasio*que* non leuis excitandi lites pr*æ*statur.

D V B I V M C V I I L

*An si Princeps aliquem legitimaret, ut in feudo succedat: eius dispositio habeat effectum, ir*requisito* Domini?*

Si Princeps aliquem filium natural*em*, spuriu*m* domini à feudo quidem exclusum, ir*requisito* domini consensu legitimaret, vt posset in feudo succedere, eius dispositio effectum habet, *Habet ef*fectum*.* quia ea est potest*as* Principis, vt valeat suis legibus legitimatos à successione feudi excludentibus derogare. Sic Glos. ad §. Natural*is*, Curtius i*nn*. Alexand. Roland. à Valle, & ali*js* plures quos refert Fachin lib. septim*um*. cap*it* 49.

Eius dispositio*n*on habet effectum, quia ex huiusmodi Principis dispositione domino gra*du* p*re*iudicium infer*it*, ita ali*js* plures relati*u* *effectum* *Fachin lib. v*bi* supra.*

Ego autem ex ipso doctore vtramque sententiam concilio. Prior sententia vera est, si Viram*ne* gravis causa, ac publica intercedat utilitas. sententia*is* Nam hac interueniente, non solum Princeps ad concorditer suis in legibus dispensare: verum i*u*di*m* ad*ri* qu*æ*sto*m* alteri derogare, argum. le*ge* quinta duco. par*agra*pho ultimo*ff.* de iniur*ie* leg*is* Edificari. C. de op*ere* pub*lic*o. & tradit Decius cap*it*. Que in Ecclesiastic*um*, numer. 19. de constitut*io*n*is*, Abbas n*11*. Felin. nu*26*. At hac causa celsante nullum in hac parte effectum legitimatio*m* habebit, quia ab i*u*lo*m* nequit Princeps ius alteri qu*æ*sto*m* tollere, quamvis poss*it* suis in legibus dispensare. Conar. l. 3. var. cap*it*. 6. num. 3. Zafius cons. 20. n*7*. An dreas Gaill. l. 2. obser*nat*. 56.

D V B I V M C IX.

*An in agnatorum p*re*iudicium legitimatio*m* habeat effectum ad emphyteus*is*, seu feudi successionem?*

Habet quid*em*, quia agnati, quibus ex anti*qua* investitura cōpet*it* successio*m* hu*is*. *Habet qui*m* modi*, nullum ius qu*æ*sto*m* habent, sed dem*it*. qu*æ*sto*m* at iuri qu*æ*rendo, & in spe facilius derogatio*m* conting*it*. l. vi. C. de ad*q*uis*it*. posse*ss*o*m*. Qui autem, ff. qua*m* in fraud*is* credi*m*. l. si spons*o*. & si maritus*ff.* de donat*is* inter vir*is* & uxorem. Præterquam quod Princeps non tollit ius ullum agnatis, sed differt; & casu quo tollat, non tollit direct*em*, sed indirect*em*, quatenus ab illegitimo removet successionis obstaculum.

Sic

216 Theologiæ Moralis Lib. XXXIX.

Sic Decius *consil.* 269. *num. 10.* Alciat. *consil.* 171. Iul. Clarus §. *Feudum,* q. 82. Rolandus à Valle *consil.* 3. n. 142. l. 1.

sed hoc ex dignitate, i.e. voluntate, & conditio-
tione eius, qui fidicommissit accipierendum
est, vti adiicit Fachin *vbi suprà.*

469
Non habet.

Non haber effectum. Quia Princeps ne-
quit pro libito alteri summ ius auferre. At
agnati ius succedēti debent deficientibus le-
gitimis filiis ex primo feudi institutori, quod
ius non est tantum in spe, & futurum, sed
presens, & certum. Ergo illi Princeps deroga-
re non potest. Ita Andreas Gayll. l. secundo
obseruat. 142. *numero 15.* Menoch. *conf.* 181. *nn-*
mero 24. libr. secundo & consil. 202. *num. 168.*
l. 3. Fachin. l. *septim controu. c. 50.*

470
*Auctoris
resolutio.*

Existimo ita causa graui, & publica, pos-
se Principem legitimare quemquam, vt in
praeiudicium agnatorum legitimatus succedat.
At ea cessante contrarium iudicio afferendum.
Porro contraria sententia argumentum
procedit de iure incerto futuro. Neque ver-
rum est, nullum agnatis tolli ius ex hac le-
gitimatione, cum ab illis tollatur feudi pol-
fessio, viuente legitimo, quod ius etiam in-
directe non est permittendum tolli.

D V B I V M C X .

An Femina semel ad feudum admissa,
eo, quod masculus deficiebat, si post-
modum nascatur illius nativitate sit
excludenda?

Certum est, foeminas, earumque filios
à feudi successione excludi, nisi expresse in
inuestitura admittantur. Porro si in feudo nullū
sit praestandum personale obsequū, vel quod pre-
standum sit, à foemina præstari potest, ad suc-
cessionem feudi admittitur in feudo foemineo,
id est, quod primo foemina fuit concessum. At
euenter, quo foemina admittuntur ad feudum,
intelligenda sunt admissa, deficientibus ma-
sculis. Nam requiro, num foemina feme ad feu-
dum admissa, eo quod masculus deficiebat, si
postmodum nascatur, illius nativitate sit ex-
cludenda?

Ita plane? Quia capite primo de eo, qui si-
bi, & hereditiba suis masculis, & foemnis, ex Excluden-
libro secund. strul. 17. dicitur, Non enim pa-
ter locus foemina in feudi successione, vbi ma-
sculus superest. Sic Gloss. ibi. Barlat. *conf.* 63. *nu-*
16. & alij adducti à Fachineo, & Claro ci-
tandis.

Non est excludenda. Quia id aperte ex di-
cto capite primo colligitur, vbi foemina obtinet 475
feudum, deficientibus masculis, exclusa non
fuit a feudi possesso, ob suorum filiorum na-
tivitatem. Neque congruum erat, vt masculi
denuo natus priuaret foemianam iuris iam
quæsito, maxime cum hoc ius perpetuum sit.
Ita Curtius innor. de feudis, parte tercia num.
33. Iul. Clar. §. *feudum,* qu. 8. Fachin. l. 7. contr.
c. 41. Molina 1. 1. de primogen. cap. 10. n. 3. Mo-
lina noster d. 474. & alij plures. quos ipsi re-
ferunt.

Hanc sententiam veriorem esse credide-
rim, nec ei obflare verba illa textus que-
477
is contraria nititur. Fatoe enim, non pate-
re locum foemina in feudi successione, vbi
ma sculus superest, foemina non succedit in
feudo interim ac superest masculus: bene ta-
men illius successionem masculo non
existente requisitam retinet,
masculo postmodum su-
perueniente. Nam
de hac tenetione
nihil tex. fuit
locutus.

D V B I V M

473
*Hanc sen-
tentiam
amplector.*

Hanc sententiam vti communiorem ample-
ctor, procedere autem iudico, cum mens
concedentis emphyteusim nequit inuestigari.
Nam prius ceneo examinandas esse circum-
stantias concessionis, & ex illis inuestigandum
an voluerit naturales filios comprehendere si-
cuti dixit Vlpian. *ad leg. ex facto, paragra-*
pho si quis rogatus. Mihi autem quoad natu-
rales liberos attinet voluntatis questio vide-
bitur esse, de quibus liberis testator sentent

Sect. II. de Contract. Onerosis. 217

D V B I V M C X I I .

*An si quis accipiens emphyteusim, stipula-
tus fuerit pro se, & filii satis:
femina sit admittenda?*

478. **S**olum masculi admittendi sunt, nō femine. Non est. Quia in contractibus & stipulationibus, quia sunt stricti iuris, interpretatio stricta facienda est. At momine filiorum non comprehenduntur filiae nisi ex benignitate, ac favore legis, leg. Pronancis. leg. Inst. ff. de verb. signific. leg. Cum in adoptius. §. que in filio, ff. cod. titul. Ergo in hoc evenu filiæ confendæ sunt exclude. Sic Couar. l. 2. var. cap. 1. 8. num. 1. Burlat. conf. 80. n. 7. Riminal. conf. 153. n. 3. l. 2.

479. **E**tiam feminae sunt admittenda. Quia esto in materia stricti iuris, & que alii praetudicanda est. debet nomine filiorum filiae non continetur, ut iuxta leg. 3. §. sed si incertum sit. ff. de ventre in posse. mitendo. fallit ramen quando ex legis dispositione cōrarii colligitur, vt in causa nostro contingat. Cum aequa feminæ ac masculi habiles sint ad emphyteusim. §. emphyteus. Auctori de non alienand. reb. Cum autem quilibet stipulatio & contractus censeatur factus secundum iuris regulas, leg. ff. stipulatus, ff. de usur. consequens est, vt stipulatio emphyteusis pro filiis, filias contineat, si quidem emphyteusis versique masculis, ac feminis sit communis. Ita Salicer. ad l. 2. de iure emphyten. qu. 12. Decim ad leg. 2. ff. de reg. iur. n. 9. Alciat ad leg. ff. de verb. signific. Couar. l. 2. var. c. 18. n. 1. Pinel. leg. 3. num. 33. c. de bonis matern. Mcnoch. conf. 11. num. 57. & 60. lib. 2. Fachin. l. 1. controu. c. 97. Molina d. 474. Palao. de inst. tr. 22. d. 10. pun. 8. §. 4. n. 1. 2.

480. **C**um his probabilius opinor. Nam est nomine filorum feminæ non veniant nisi ex benignitate legis, sufficiens fundatum habemus, vt hac benignitate in praesenti gaudemus. Cum hac interpretatio dispositioni legis admittentis feminas aequa ac masculos ad emphyteusim sit conformis.

D V B I V M C X I I I .

*An in emphyteusi, vel feudo heredita-
rio possit successor, repudiata hereditate
ulti possefforis, emphyteusim obtine-
re, cum tamen primi possefforis heres
existat?*

481. **N**on potest. Quia emphyteuta, aut feudatarius ab ultimo posseffore recipit emphyteusim, vel feudum, immediate à primo autem non nisi medianibus illis, in quos emphyteusi, vel feudum derivatum est. Ergo ultimi possefforis heres debet esse. Sic Molina d. 472. in fine.

Potest profecto. Quidam licet quilibet emphyteuta, ac fendarius accipiat emphyteusim, Potest plausibiliter, ut feudum à proprietario, qui emphyteusim, nō. vel feudum concessit tanquam à prima origine at negari non potest, primum possefforem hanc concessionem acceptasse, & pro feodi, quaeque heredibus stipulatum est, cuius stipulationis virtute quilibet eius successor heres capax est emphyteusis. Ergo ab ipso posseffore primo tanquam à causa formalis, & propria emphyteusi habetur, tametsi ordine quodam successionis derivetur. Ergo potius spectandum est, an successor sit heres primi possefforis, quam ultimi Ita Arias. Pinel. ad l. 1. Cod. de bon. matern. p. 3. n. 9. Iul. Clari. §. feendum, q. 9. n. 5. Caldas de nominat. emphyteus. qu. 22. n. 39. Aluar. Valasc. de sure emphy. q. 44. n. 19. Clari. que testatur in dicto Senatum Neapolitanum iudicasse, sufficere, hereditas esse primi possefforis, quamvis ultimior sit.

Hæc sententia verosimilior mihi addiderim, 483 patrum successorum abolutè heredem esse sententia faltem primi possefforis. At prima dispositio, ex hac vero si qua interpretatio sumenda est, solam qualitas milior mihi heredis in successore requiriuit. Ergo absque fundamento restringitur, vt ea qualitas heredis debeat esse ultimi possefforis, & non sufficiat esse primi.

Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. V.

T LIBER

SCOPAR
neol. Mar.
om. V. VI. VII.

ELIV